

Univerzita Karlova v Praze

Ovocný trh 5, Praha 1

Pedagogická fakulta – katedra hudební výchovy

Současné trendy protestantské liturgické hudby v České republice

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Mgr. Leona Saláková, Ph.D.

Oponent diplomové práce: Prof. PaedDr. Michal Nedělka, Dr.

Diplomová práce dokončena: v květnu 2013 v Praze

Autor diplomové práce: Bc. Johana Dittrichová

Autorský abstrakt

Diplomová práce *Současné trendy protestantské liturgické hudby v České republice* se zabývá především soudobými chvalozpěvy používanými na bohoslužbách protestantských církví, a to jak jejich hudební, tak mimohudební složkou. Cílem protestantské bohoslužby je vyjádřit Bohu chválu, v čemž je zřejmá návaznost na biblickou tradici, kde je právě oslavná funkce hudby velice důležitá. Proto se jedna kapitola diplomové práce věnuje hudbě v Bibli a zkoumá její propojení s jinými způsoby chválení Boha, z které vyplývají mnohé paralely s dnešní situací.

Část práce, která seznamuje čtenáře s aktuální situací protestantské liturgické hudby v České republice, odhaluje některé nedostatky v současné české tvorbě a poukazuje na potřebu hudebního vzdělávání křesťanů, kteří jsou na bohoslužbách zapojeni v hudebním tělese nebo skládají či překládají duchovní písně. Zachycen je také trend práce se staršími písněmi z kancionálů, které se díky hudebním úpravám přibližují mladší generaci, která dává přednost živější hudbě.

I přes to, že neexistuje žádná komise nebo rada pro protestantskou liturgickou hudbu, je zde několik výrazných osobností, které její současnou podobu ovlivnily a ovlivňují. Ve třetí kapitole je prezentován jejich pohled na různé roviny hudební složky liturgie a osobní postoj na Boží chválu. Všichni se shodnou na tom, že je hudební způsob vyjadřování chvály Bohu pro církve důležitý a že by ti, kteří hudbu při liturgii vedou, měli být dobrými hudebníky a mít vřelý vztah k Bohu.

Praktická část diplomové práce je vyhodnocením průzkumu *Současná liturgická hudba*, na jehož výsledcích je vidět, že i přes rozdílné teologické směry zastoupené v České republice jsou si jednotlivé církve zastoupené v průzkumu blízké právě v provozování liturgické hudby a v chápání jejího teologického pozadí.

Summary

The diploma thesis *Contemporary Trends of Protestant Liturgical Music in the Czech Republic* deals mainly with both – musical and unmusical – element of contemporary praise and worship songs used at protestant Sunday services. The aim of praise and worship music in a Sunday service, is to give praise to God, as well as it was in biblical times. Therefore the first chapter of the thesis presents observations about music in the Bible and examines its connections to non-musical ways of praising God, which throws light upon the situation today.

The part of the thesis which makes the reader familiar with current situation of protestant liturgical music in the Czech Republic, points out weaknesses in present-day song writing and shows a need of musical education for Christians, who take part in performing music at Church, compose songs and translate them from other languages. There is also a notable trend of adapting hymnbook songs, which therefore become friendlier to younger generation who prefers livelier music.

Although there is not any board for protestant liturgical music, there are several influential personalities, whose view on various components of music liturgy and relationship to God's praise are presented in the third chapter. All of them agree on the fact that praising God through music is crucial for church and that those who lead the activity should be good musicians and have warm relationship to God.

The practical part of the thesis is an evaluation of "Contemporary Liturgical Music" research, whose results show that although there are different theological schools in the Czech Republic, the area of performing liturgical music and understanding its theological background is one, in which the examined churches are close to each other.

Vlastnoručním podpisem stvrzuji, že jsem diplomovou práci na téma Současné trendy protestantské liturgické hudby v České republice vypracovala samostatně a použila jsem jen literatury a pramenů, které uvádím v přiložené bibliografii.

V Praze dne 27. 5. 2013

Bc. Johana Dittrichová

Děkuji především PhDr. Mgr. Leoně Salákové, Ph.D. za pomoc, která výrazně překročila rámec jejích pracovních povinností. Také děkuji RNDr. Tomášovi Frantíkovi, CSc. za ochotné zpracování statistického průzkumu Současná liturgická hudba.

Obsah

Úvod.....	7
1 Hudba v Bibli a její inspirace pro dnešní dobu	10
1.1 <i>Hudba ve Starém zákoně</i>	10
1.2 <i>Hudba v Novém zákoně</i>	27
2 Současná situace protestantské liturgické hudby v České republice.....	31
2.1 <i>Původní české písně</i>	31
2.2 <i>Překlady cizojazyčných chvalozpěvů do češtiny</i>	40
2.3 <i>Chvála a mimohudební projevy</i>	52
2.4 <i>Křesťanské protestantské zpěvníky vydané od roku 2000</i>	58
2.5 <i>3C3B.....</i>	62
3 Osobnosti	68
3.1 <i>Tomáš Pavlíček</i>	68
3.2 <i>Karel Řežábek</i>	71
3.3 <i>Jiřina Gina Čunková</i>	74
3.4 <i>Ted Whang</i>	76
3.5 <i>David Hadden.....</i>	82
4 Průzkum Současná liturgická hudba	88
4.1 <i>Úvod</i>	88
4.2 <i>Úvodní informace</i>	88
4.3 <i>Vyhodnocení.....</i>	97
4.5 <i>Závěr</i>	117
Závěr	119
Bibliografie.....	121
Příloha č. 1	1
Příloha č. 2	5

Úvod

Původní Liturgická hudba má v českých zemích dlouhou tradici, jak víme díky první dochované písni s prvky českého jazyka přibližně z počátku 11. století *Hospodine, pomiluj ny* a chorálu *Svatý Václave* ze 12. století. Opravdovým rozkvětem prochází liturgická hudba v českých zemích za posledních přemyslovských králů a Lucemburků – růst vzdělanosti jde ruku v ruce s rozvojem hudebního umění v kláštorech, a jak se jejich počet zvyšuje, dochází k notačním záznamům jednohlasého latinského duchovního zpěvu.

Na počátku 15. století je v katolické církvi na základě reformy papeže Řehoře povolen společný zpěv širší veřejnosti při mších a začínají vznikat literátská bratrstva, kterým bohatí mecenáši sponzorují ručně vyráběné kancionály a graduály. S husitským hnutím se u nás začínají zpívat duchovní písně také v češtině.

Vzhledem ke své pozici v Českých zemích si protestanti nemohou pořizovat nákladné ručně vyráběné graduály, dochází tedy k nutnosti získat pomůcky ke společnému zpěvu věřících jiným způsobem – v roce 1501 vydává na našem území Jednota bratrská první tištěný kancionál v Evropě, zanedlouho začínají tisknout kancionály i ostatní církve.

Tímto způsobem by bylo možno v popisu historie české liturgické hudby pokračovat i nadále. Ve dvacátém století by nicméně badatel zjistil, že zcela ztratil literární stopu protestantské liturgické hudby. Po druhé světové válce situaci v protestantské liturgické hudbě ovlivnili evangeličtí autoři písní jako Miloš Rejchrt a Miroslav Heryán, kteří se jí ale věnovali čistě prakticky. Z 60. a 80. let 20. století, kdy došlo v hudbě evangelické církve v podstatě k revoluci (byť zatím pouze na setkáních mládeže), bohužel neexistuje její studie nebo liturgické zhodnocení.

Tím spíše chybí jakákoliv bibliografie k současnému stavu protestantské liturgické hudby. V teoretické části této diplomové práce je proto především nabídnut ucelený pohled na současnou situaci protestantské hudby v České republice.

Teoretická část se věnuje nejen konkrétním aspektům spojeným s provozováním liturgické hudby v českých protestantských církvích a vůdčím nebo jinak významným osobnostem v této oblasti, ale také stručně pojednává o hudbě v Bibli, která je pro protestantskou písňovou tvorbu výchozím bodem. Většina hudby zařazené do liturgie je určena k chválení Boha, bylo tedy nutné, abych se jí zabývala i z teologického a prakticky náboženského

úhlu pohledu. S teologickými principy a zásadami spojenými s liturgickou hudbou se může čtenář letmo seznámit například v kapitole o Tedu Whangovi, který se věnuje liturgické hudbě jako přirozenému vyjádření některých teologických principů.

I přes to, že se v oblasti liturgické hudby a jejího provozování jednotlivé protestantské církve liší a mají svá specifika, existují písně, které jsou známé prakticky ve všech protestantských denominacích, a další prvky, které mají napříč církvemi jednotící efekt. Tím se zabývá praktická část této diplomové práce, která se snaží zmapovat podobnosti a odlišnosti současné situace liturgické hudby v jednotlivých protestantských církvích a porovnat ji se situací v církvi římskokatolické, protože u nás má nejpočetnější členskou základnu.

Vzhledem k tomu, že k tématu neexistuje žádná literatura, byla jsem nucena pracovat především s prameny. S některými významnými osobnostmi v protestantské liturgické hudbě jsem vedla rozhovory, dále jsem komunikovala s hudebními liturgy a duchovními některých sborů¹ z různých protestantských denominací a navštívila jejich bohoslužby, abych byla schopná v diplomové práci poskytnout co nejucelenější obraz skutečné situace ve zkoumané oblasti.

Bylo velice náročné získat jakékoliv informace z doby před revolucí roku 1989, protože v té době neexistovaly ani oficiálně vydávané zpěvníky a není mnoho lidí, kteří by si situaci před dvaceti lety vybavili a byli o ní schopni podat relevantní informace. O mnoho jednodušší to ale nebylo ani s nejnovějšími informacemi a pro získání uceleného přehledu o hudbě v co největším množství protestantských církvích a sborech bylo nutno pátrat na internetu a snažit se najít lidi, kteří by byli schopni podat spolehlivé informace.

Protože se na chodu bohoslužby v církvi mohou podílet všichni věřící a formovat ji na základě svých schopností a postřehů, považovala jsem také za nutné provést průzkum na téma provozování liturgické hudby, abych odhalila, jak se k jejímu současnému stavu staví jednotliví členové církví. Zatímco cílem teoretické části práce bylo poskytnout komplexní pohled na současný stav protestantské liturgické hudby v České republice, prostřednictvím průzkumu jsem chtěla především zjistit, v jakých oblastech liturgické hudby si je situace v jednotlivých církvích podobná a v čem se liší. Právě tak mě zajímalo,

¹ společenství křesťanů na místní úrovni, termín byl zaveden jednotou bratrskou v 15. století a používá pro protestantská společenství

nakolik jsou názory a preference ohledně liturgické hudby v jednotlivých denominacích podobné. Šlo o kvantitativní průzkum, který jsem šířila pomocí emailu a sociálních sítí, aby se dostal k co nejširšímu okruhu respondentů.

1 Hudba v Bibli a její inspirace pro dnešní dobu

1.1 Hudba ve Starém zákoně

Současná protestantská liturgická hudba vychází z biblické hudební tradice. Podle hlavních událostí v dějinách Izraele je možné Starý zákon rozdělit na dvanáct období: počátky, patriarchové, otroctví, desatero, putování, smlouva, dobývání, soudcové, království, rozdělení, zajetí a obnova. Toto členění přebírám z nepublikovaných poznámek, které v roce 2007 sloužily jako osnova na semináři Přehled Starého zákona pořádaném v rámci Stáže Křesťanskou akademií mladých². V jednotlivých obdobích měla hudba různý význam a různou pozici.

1.1.1 Počátky

Do období počátků řadíme události popsané v Bibli do jedenácté kapitoly Genesis. Jde o popis světa a lidstva, lidského pádu, hříchu na světě a vzniku národů a jazyků a zahrnuje přibližně období do roku 2100 př. n. l.

Z 21. verše čtvrté kapitoly Genesis se dozvídáme, že už v té době existovaly dechové a strunné hudební nástroje: „*Júbál [...] se stal otcem všech hrajících na lyru a flétnu.*“³ Toto ovšem není historicky první zmínka o dechových nástrojích. V knize proroka Ezechiele se píše o situaci v nebi ještě před založením obyvatelné Země. O Satanovi před jeho pádem vypráví úsek 28,13: „*Byl jsi v Edenu, zahradě Boží, ozdoben všemi drahokamy: rubínem, topasem, jaspisem, chrysolitem, karneolem, onyxem, safírem, malachitem a smaragdem. Tvé bubínky a flétny byly zhotoveny ze zlata; byly připraveny v den, kdy jsi byl stvořen.*“⁴ Hudba včetně hry na hudební nástroje pochází od Boha, a ne od člověka.

² KAM. *Přehled Starého zákona*. Malenovice, 2007.

³ Bible, Genesis 4,21

⁴ Bible, Ezechiel 28,13

1.1.2 Patriarchové

Období patriarchů je v Bibli věnováno třicet osm kapitol (Genesis 12 – 50). Mezi důležité události mezi lety 2100 a 1800 př. n. l., které období patriarchů ohraničují, spadají životy Abrahama, Izáka, Jákoba a Josefa a odchod Božího lidu do Egypta.

Z příběhu, ve kterém Jákob prchá od Lámana, kde se píše: „*Proč jsi ode mě uprchl tajně jako zloděj a nic jsi mi neoznámil? Byl bych tě radostně vyprovodil s písničkami, s bubínkem a citarou,*“⁵ víme, že v té době hudba plnila sociální funkci a nešlo o elitářskou záležitost, protože lidé hudební nástroje běžně vlastnili.

1.1.3 Otroctví

Čtyři sta let izraelského otroctví v Egyptě, které končí triumfálním odchodem, je popsáno v 1. až 18. kapitole Exodu.

V Exodu 15,1–18 je záznam vůbec prvního dochovaného písňového textu v Bibli. Jejím autorem je podle tradice Mojžíš a šlo o kombinaci sborového zpěvu v unisonu a responsoriálního zpěvu, kdy vůdčímu ženskému hlasu odpovídá mužský sbor. První část písně zpívali všichni Izraelci. Část jejího textu je epická:

*„Hospodinu chci zpívat, neboť se slavně vyvýšil,
smetl do moře koně i s jezdcem.
Hospodin je bojovný rek;
Hospodin je jeho jméno.
Vozy faraónovy i jeho vojsko svrhl do moře,
v moři Rákosovém utonul výkvět jeho vozatajstva.“⁶*

V její části lyrické pak Mojžíš vyjadřuje svůj vztah k Hospodinu:

*„Hospodin je má záštita a píseň,
stal se mou spásou.
On je můj Bůh a já ho velebím,
Bůh mého otce a já ho vyvyšuji.“⁷*

⁵ Bible, Genesis 31,27

⁶ Bible, Exodus 15,1.3.4

V druhé, kratší části písně, se střídal vůdčí ženský hlas s opakujícím mužským sborem:

*„Zpívejte Hospodinu, neboť se slavně vyvýšil,
smetl do moře koně i s jezdcem.“⁸*

Ve dvacátém verši, kde se píše: „*Tu vzala prorokyně Miriam, sestra Áronova, do ruky bubínek a všechny ženy vyšly za ní s bubínky v tanečním reji*“⁹, najdeme základ, na kterém dnes mnohé evangelikální sbory¹⁰ staví svou praxi doprovázení hudby tancem při bohoslužbách. V současnosti jde převážně o tanec se šátky nebo prapory, ale na začátku tisíciletí šlo o tanec s tamburínami, po vzoru Miriam.

Počátky tance s tamburínou v České republice¹¹

Křesťanské společenství Praha, viděla při konferenci chval v Bratislavě v roce 2000. Udělalo to na ni dojem jako vhodný způsob chválení a oslavování Boha, proto se po návratu do České republiky zkontaktovala se Slovenkou vdanou do Žďáru nad Sázavou, ke které se jezdila učit základní sestavy. V roce 2001 začala doprovázet tancem písně při bohoslužbě a brzy se k ní přidaly další ženy. Scházely se jednou týdně na nácvik tanečních sestav, kterými potom v neděli v církvi doprovázely hudbu. Původní taneční sestavy byly choreografií na šestnáct dob, které se během písně kombinují pod vedením hlavní tanečnice. Vrcholem působení taneční skupiny KS Praha byl doprovod písní na slavnostním Pochodu pro Ježíše v květnu 2002.

obr. č. 1 (Pochod pro Ježíše 2002. Archiv Křesťanské misijní společnosti; foto Petr Kulma)

⁷ Bible, Exodus 15,2

⁸ Bible, Exodus 15,21b

⁹ Bible, Exodus 15,20

¹⁰ sbory hlásící se k evangelikálnímu učení, které klade důraz na klíčovost osobní víry jednotlivce, na to, že Bible je Boží slovo a že je nutné jí podřizovat život i každé rozhodnutí a na potřebu přijmout Ježíše Krista jako Spasitele a Pána. Evangelikální církve rozdělujeme na reformované a pentekostální (letniční a charismatické).

¹¹ Soukromý email Andrey Pešlové autorce práce ze dne 4. 3. 2013

Skupiny tanečnic s tamburínou v té době působily také na jiných místech, například v Liberci ve sboru Jednoty bratrské.

1.1.4 Desatero

Po odchodu z Egypta Izraelci rok (1447 – 1446 př. n. l.) táboří v Sinajské pustině, kde jim Hospodin předává Desatero. Bibli je této události věnován prostor od Exodu 19. kapitoly do 27. kapitoly Leviticu. Kromě získání Desatera zde Izrael poprvé porušuje smlouvu s Bohem.

Těsně před předáním desatera zní zvuk polnice. Zajímavé je, že z uvedeného citátu a kontextu vyplývá, že na polnici nehrál žádný člověk: *„Všechn lid pozoroval hřmění a blýskání, zvuk polnice a kouřící se horu. Lid to pozoroval, chvěl se a stál opodál“*¹², z čehož lze usoudit, že hudba je jeden z prostředků Boží komunikace s lidmi. Člověk může ale také hudbu používat k vlastnímu potěšení a obveselení, a to dokonce i nevhodně, jak vyplývá z kontextu následujícího verše: *„Pak se lid usadil, aby jedli a pili; načež vstali, aby dováděli“*, o chvíli později Mojžíš upřesňuje: *„Slyším křik zpívajících!“*¹³

1.1.5 Putování

Po získání desatera putoval Izrael pod vedením Mojžíše po poušti do země, kterou jim Bůh slíbil. Hospodin se o svůj lid dobře staral, provázel je po cestě zázraky, bez nichž by Izraelité nemohli přežít. V Beeru, kde jim Bůh uprostřed pusté pouště dal vodu, zpívali jedinou sborovou píseň, která se za celých čtyřicet let, které strávili na cestě, zachovala:

*„Vytryskni, studnice!
Zapívejte o ní!
Studnici kopali velmožové,
hloubili ji urození z lidu
palcátem a svými holemi.“*¹⁴

¹² Bible, Exodus 20,18

¹³ Bible, Exodus 2,18b

¹⁴ Bible, Numeri 21,17–18

Jde o výpravnou píseň, která vypráví o konkrétním Božím činu. Tradice výpravných písní se výrazně promítla do všech protestantských zpěvníků (např. píseň *Z nebe přicházím samého*¹⁵ od Martina Luthera).

1.1.6 Smlouva

Na samý závěr cesty pouští přichází období Smlouvy, které trvalo asi měsíc a ve kterém Mojžíš Izraelcům znovu opakuje Boží slova a nařízení. V tomto duchu zpívá Mojžíš těsně před svou smrtí lyricko-epickou píseň. Obsahuje pasáže, ve kterých Mojžíš předává vyvolenému národu své poznání Boha, např. čtvrtý verš:

*„On je Skála. Jeho dílo je dokonalé,
na všech jeho cestách je právo.
Bůh je věrný a bez podlosti,
je spravedlivý a přímý.“¹⁶*

Další pasáže jsou buď výpravné, nebo v nich Mojžíš vyučuje Izraelce poslušnosti Bohu pomocí ilustrací z jejich historie a citací Božích výroků:

*„Našel ho v zemi divokých pouští, v pustotě kvilících pustin,
zahrnul ho svou péčí, chránil ho jako zřítelnici oka.
Jako bdí orel nad svým hnízdem a nad svými mláďaty se vznáší,
svá křídla rozprostírá, své mládě bere a na své peruti je nosí,
tak Hospodin sám ho vedl,
žádný cizí bůh s ním nebyl.
Dovolil mu jezdit po posvátných návrších země,
aby jedl, čím oplývá pole,
kojil ho medem ze skaliska,
olejem z křemene skály,
smetanou krav a mlékem ovcí
spolu s tukem jehňat a beranů básanského plemene i kozlů;
sytil ho bělí pšeničného zrna.“¹⁷*

¹⁵ SYNODNÍ RADA ČCE. *Evangelický zpěvník*. Karlsruhe : Synodní rada ČCE, 1979. (píseň č. 287)

¹⁶ Bible, Deuteronomium 32,4

¹⁷ Bible, Deuteronomium 32,10–14

V osmnáctém verši pokračuje varovnými slovy:

*„Opomněl jsi Skálu, která tě zplodila,
zapomněls na Boha, který tě v bolestech zrodil.
Hospodin to viděl.
Odvrhl je, uražen skutky svých synů a dcer.
Řekl: „Skrýji před nimi svou tvář, uvidím, jaký vezmou konec.
Je to proradné pokolení, synové bez věrnosti.““*

Písňe, ve kterých se střídají pasáže různého účelu a v různém duchu jsou ve starších protestantských zpěvnících a kancionálech také poměrně časté (např. píseň *Kristus, jenž byl dán na smrt z amsterodamského Kancionálu z roku 1659*¹⁸), zatímco dnes je skládá málokdo. Velká část takových soudobých písní je psaná ve druhé osobě a adresována Bohu (např. *Slávou naplň chrám*¹⁹ od Ivana Růžičky) a některé jsou prostým konstatováním stavu lidské duše (např. *Je mi dobře v Božím domě*²⁰ od Tomáše Brože).

1.1.7 Dobývání

Po Mojžíšově smrti začali Izraelci dobývat zaslíbenou zemi, jak se píše v biblické knize Jozue, a trvalo jim to kolem dvaceti let. I přes to, že z té doby nemáme žádnou dochovanou píseň, je důležité podívat se na následující skutečnost:

V protestantských církvích jsou písně v rámci bohoslužby často nazývané „chvály“. Toto označení se u nás začalo používat v devadesátých letech, kdy se pod vlivem zkušeností z Křesťanské konference²¹ při bohoslužbách přestaly v různých částech liturgie hrát jednotlivé písně a byly nahrazeny blokem písní v první polovině bohoslužby. Termín „chvály“ pochází z angličtiny, kde se v evangelikálních kruzích liturgická hudba označuje jako „praise and worship“ (chvála a uctívání). Toto označení je ale velice nešťastné, protože chválu Bohu omezuje na pouhé písně. Na většině míst v Bibli, kde se o chvále mluví, není zmínka zpěvu, ale o množství jiných způsobů od tance²² přes instrumentální

¹⁸ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Kancionál*. Praha : Kalich, 1992.

¹⁹ ROSA. zpěvník *Celým srdcem V*. Praha : Rosa, 2005. ISMN M-706518-01-5. (píseň č. 196)

²⁰ ROSA. zpěvník *Celým srdcem V*. Praha : Rosa, 2005. ISMN M-706518-01-5. (píseň č. 195)

²¹ KMS. *Křesťanská konference* [online]. 2012 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.kmspraha.cz/akce-aktivity/krestanska-konference>

²² Bible, Žalm 150

hudbu²³ až po vypravování²⁴. I z následujícího citátu ze Žalmů je vidět, že v době Starého zákona nebylo spojení chvály a písní samozřejmostí: „[...] jeho chválu šířte chvalozpěvem.“²⁵ V některých sborech došlo nepochopení biblického pojetí chvály tak daleko, že jsou do liturgie zařazené „písně“, většinou jde o zpěv z kancionálu doprovázený na harmonium, i „chvály“, které má zpravidla na starosti mladší generace a jde o zpěv novějších písní na mikrofon s kytarou nebo klávesami a dalšími nástroji. Toto dělení působí jako tvrzení, že Boha nelze chválit zpěvem starších písní za doprovodu harmonia, že jediní odborníci na chválu pochází z mladší generace a že se chvála neobejde bez mikrofonu a rytmických nástrojů. Není divu, že mnoho sborů zažívá rozdělení a nedorozumění, když se různí členové snaží přesvědčit ostatní, že jejich způsob „chval“ je ten pravý, místo aby se všichni společně zaměřili na způsoby vyjadřování chvály popsané v Bibli.

Právě z období dobývání pochází příběh o Akánovi, který neposlechl Boha a přivlastnil si v boji kořist, která mu nenáležela. Následkem tohoto provinění přišel na izraelský národ trest a předáci zjišťovali, kdo se provinil. Když byl za viníka s jistotou označen Akán, Jozue ho vyzývá: „Synu, přiznej slávu Hospodinu, Bohu Izraele, a vzdej mu chválu. Doznej se mi, co jsi učinil; nic přede mnou nezapírej!“²⁶ Vzhledem k tomu, že z uvedeného verše vyplývá, že jedním ze způsobů, jakými lze chválit Boha, patří i mluvení pravdy a pokání, měly by si církve, které mají na bohoslužbách „čas chval“ dát pozor, aby se neomezovaly pouze na hudební vyjádření chvály. Ve světle tohoto se jeví, že pokud je čas chval na bohoslužbě věnován pouze hudbě, bylo by příhodnější používat místo „chvály“ označení „písně“.

1.1.8 Soudcové

Od roku 1385 do roku 1050 př. n. l. Izrael neměl krále, ale národ vedli soudcové, kteří zároveň řešili obtížné právní záležitosti, jak se v Bibli píše v knihách Soudců, Rút a části 1. Samuelovy. Celých 335 let se střídaly fáze, ve kterých Izraelci odpadali od Boha a nesli si za to následky v podobě vpádů nepřátelských vojsk na své území, a zase Boha hledali a vraceli se k němu a on je vysvobozoval prostřednictvím jednotlivých soudců.

²³ Bible, Žalm 43,4

²⁴ Bible, Žalm 102,22

²⁵ Bible, Žalm 66,2

²⁶ Bible, Jozue 7,19

Z této doby pochází Debóřina oslavná píseň o vítězství nad Edómským králem Síserou. Její text je velice dobře básnicky propracovaný. První verš začíná metaforou:

*„Vlas bojovníků v Izraeli volně vlaje,
že se dobrovolně sešel lid, dobrořečte Hospodinu!“²⁷*

Volně vlající vlas bojovníků je metaforou pro Izraelskou armádu plně se spoléhající na Boha. Podle Biblického slovníku Adolfa Novotného²⁸ se vojáci v izraelské armádě dobrovolně zasvěcovali Bohu jako nazírové, kteří se na první pohled poznali podle neostříhaných vlasů. Být nazírem byla skutečná oběť – po dobu svého zasvěcení nesměli pít alkohol ani se přiblížit k mrtvému, a to i kdyby šlo o člena nejužší rodiny. Šlo o vyjádření oddanosti Bohu a ochoty se pro něj z poslušnosti vzdát vlastních zájmů; a z písně, kterou zpíval Mojžíš před svou smrtí, se Izraelci naučili, že si Bůh poslušnosti a oddanosti cení. Pro teorii nazírů v izraelské armádě mluví i devátý verš, ve kterém Debóra zpívá:

*„Mé srdce je s těmi, kdo třímají palcát v Izraeli,
při dobrovolnících v lidu.“²⁹*

Další básnickou figurou v písni je personifikace:

„Z nebes bojovaly hvězdy.“³⁰

Četně se vyskytující figura je paralelismus s klimaxem. Dva najdeme ve dvacátém pátém a dvacátém šestém verši:

*„Požádal o vodu,
poskytla mléko,
v koflíku urozených podala smetanu.
Rukou chopila stanový kolík,
pravici pádné kladivo,
udeřila Síseru,
roztříštila mu hlavu,
probodla a prorazila jeho spánky.“³¹*

²⁷ Bible, Soudců 5,2

²⁸ NOVOTNÝ A. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1956. (s. 478)

²⁹ Bible, Soudců 5,9

³⁰ Bible, Soudců 5,20

Dále je ve verši dvacet osm použit paralelismus membrorum:

*„Proč tak dlouho nepřijíždí jeho vůz?
Proč mešká hřmot jeho vozby?“³²*

Mezi současnými protestantskými písněmi se bohužel najdou texty založené na básnických figurách jen zřídka, nepočítáme-li dětské písně, ve kterých jsou lidé metaforicky přirovnáváni jednou k pampeliškám, jindy ke cvrčkovi³³. Pokud ale chceme Bohu vyjádřit úctu, musíme tak činit náležitým způsobem. Nazíry takové vyjádření stálo veliké osobní i majetkové oběti, protože na konci období svého zasvěcení museli ze svého stáda Bohu obětovat tři zvířata bez vady.³⁴ Ne, že by nebyla možnost Bohu při jiných příležitostech přinést i nemocná nebo poškozená zvířata, ale zvíře bez vady bylo vyjádřením respektu, oddanosti a poslušnosti. Z náročného řádu pro nazíry a dokonalosti Debóřiny písně vyplývá, že v písni nemá jít jen o upřímnost a pocity, jak je často v protestantských kruzích slyšet, ale také o propracovanost a faktický obsah. Bohužel se mezi nejnovějšími protestantskými písněmi najde mnoho takových, které vyjadřují pouze pocity nebo myšlenky autora. V průzkumu o současné liturgické hudbě³⁵ někteří respondenti nad tímto trendem vyjadřují politování: „Chybí mi písně méně se opírající o pocity a více o rozum. Chybí mi písně, které nejen opakují verše Písma, ale mají myšlenkovou hloubku,“ nebo „Je skvělé, když se můžou zpívat na bohoslužbách i ‚chvály‘, i kancionálové písně – ty mají totiž hluboké texty.“

1.1.9 Království

Období království zahrnuje dobu mezi rokem 1050 a 931 př. n. l. a popisuje kralování Saula, Davida a Šalamouna.

1.1.9.1 Král David

Král David je bezpochyby nejznámějším biblickým autorem písní. Podle tradice je mu připisována většina žalmů, ale složil také mnohé další písně, jako žalozpěv nad Saulem a jeho synem Jónatanem. David je výrazná osobnost také co se týče způsobů vyjadřování

³¹ Bible, Soudců 5,25–26

³² Bible, Soudců 5,28b

³³ CHLOUBA, Petr. *Zpíváme si písničku: chválíme Pána s nejmenšími*. Praha : Rosa, 1996.

³⁴ Bible, Numeri 6,14

³⁵ dotazník Současná liturgická hudba, příloha č. 1

chvály Bohu. To, že pro něj byla v tomto smyslu hudba samozřejmostí, je zřejmé, protože právě za jeho vlády a na základě jeho pokynu zněla ve stánku setkávání k Boží oslavě nepřetržitá hudba. Sám také vynalezl a inovoval hudební nástroje.³⁶ Nejobsáhlejší seznam nástrojů, které David uvádí jako vhodné pro chválu Bohu, je v žalmu 150: polnice, harfa, citara, buben, struny, flétna a zvučné a dunivé cymbály.

Nezůstal však pouze u hudby, ale sám Boha chválil také jinými způsoby a vedl k tomu i svůj národ. Napsal velkou část biblické knihy Žalmů. Dočteme se v nich mimo jiné o chvále jásáním³⁷, mluvením o spravedlnosti³⁸, plněním slibů³⁹, zvučným rozhlašováním⁴⁰, průvodem⁴¹, tancem s bubínky⁴², klaněním⁴³, radováním se⁴⁴, vypravováním o jeho slávě⁴⁵ a skutcích⁴⁶, dary⁴⁷, vyvyšováním Hospodina⁴⁸, díkůvzdáním⁴⁹, dobrořečením⁵⁰, přemýšlením o jeho divech⁵¹, obětmi díků⁵², poznáváním a znalostí Božích nařízení a řádů⁵³, zvedáním rukou⁵⁴, službou⁵⁵, proklamací⁵⁶, mluvením o Božím kralování a jeho síle⁵⁷. Je velká škoda, že se církev nesnaží rozvíjet všechny způsoby, ale zůstává převážně u hudební, výjimečně taneční stránky. Jsou ale i lidé, kteří se v tomto smyslu snaží o návrat k biblickým kořenům a moudře a citlivě vedou ostatní také k jiným způsobům chvály, než jsou v dnešní době běžné. Mezi nejvýraznější z nich patří Ted Whang⁵⁸.

³⁶ LA RIVIÈRE, Leen. *Chvála a uctívání*. Praha : Rosa, 2012. ISBN 978-80-900-8507-7. (s. 56)

³⁷ Bible, Žalm 31,8

³⁸ Bible, Žalm 35,28

³⁹ Bible, Žalm 56,13

⁴⁰ Bible, Žalm 66,8

⁴¹ Bible, Žalm 68,25

⁴² Bible, Žalm 68,26

⁴³ Bible, Žalm 86,9

⁴⁴ Bible, Žalm 90,14

⁴⁵ Bible, Žalm 96,3

⁴⁶ Bible, Žalm 107,22

⁴⁷ Bible, Žalm 96,8

⁴⁸ Bible, Žalm 99,5

⁴⁹ Bible, Žalm 100,4

⁵⁰ Bible, Žalm 103,1

⁵¹ Bible, Žalm 105,2

⁵² Bible, Žalm 107,22

⁵³ Bible, Žalm 119

⁵⁴ Bible, Žalm 134,2

⁵⁵ Bible, Žalm 135

⁵⁶ Bible, Žalm 136

⁵⁷ Bible, Žalm 145,12

⁵⁸ viz kapitola 3.4

Žalmy lze tematicky rozdělit do následujících skupin (inspirováno Leenem La Rivière⁵⁹)⁶⁰:

- písně složené u příležitosti významných událostí (2. Samuelova 22)
- písně o smutku, ztrátě a zármutku (Žalm 31)
- písně díkyvdání (Žalm 103)
- písně truchlení (Žalm 102)
- kající písně (Žalm 51)
- protestní písně (písně poukazující na okamžiky, kdy byl život vzhůru nohama, kdy se zdálo, že Bůh je daleko, a autor má zlost) (Žalm 88)
- výpravné písně (Žalm 136)
- písně vyučování (Žalm 147)

Na místech, kde v Bibli král David s dalšími umělci mluví nebo zpívá o tom, kdy a kde Boha chválit, se dočteme, že je chvála vhodná činnost pro rána či dopoledne, kdy jsou bohoslužby, ale také pro půlnoc⁶¹, a to nejen jednou týdně v neděli, ale rovnou sedmkrát za den⁶². Chválit Boha v kostele je pro nás samozřejmé, ale David vybízí lidi, aby chválili Boha dokonce v i posteli⁶³.

Celý Davidův život je životem chvály, neomezoval svůj kontakt s Bohem pouze na určité příležitosti. Všechno, co dělal, dělal s vědomím, že Bohu vděčí za svůj život, společenské postavení i schopnosti, které využíval, aby lidem Boha přiblížil. V žalmech vidíme, že o Boží velikosti a spravedlnosti zpívá jak v době, kdy mu jsou v patách nepřátelé, kteří mu usilují o život, tak tehdy, kdy ho miluje celý izraelský národ, kterému vládne. Neschovává se za floskule, ale je ve svých písních upřímný – vyjadřuje celou škálu emocí (radost, smutek, vztek) a obohacuje je historickými i osobními událostmi a moudrostí, ke které v životě dospěl. Příkladem textů, ve kterých se snoubí emoční i žánrová rozmanitost, je žalm 28:

„Davidův žalm.

K tobě volám, Hospodine, má skálo, nebud' ke mně hluchý!

Neozveš-li se mi, budu podobný těm, kdo sestupují v jámu.

⁵⁹ Zakladatel Continental Ministries Europe, která zaštiťuje křesťanské umělecké skupiny „Contiental“.

Jednotlivé skupiny jezdí na „kreativní misijní turné“ do mnoha zemích světa.

⁶⁰ LA RIVIÈRE, Leen. *Chvála a uctívání*. Praha : Rosa, 2012. ISBN 978-80-900-8507-7. (s. 57)

⁶¹ Bible, Žalm 119,62

⁶² Bible, Žalm 119,164

⁶³ Bible, Žalm 149,5

*Vyslyš mé úpěnlivé prosby, když k tobě volám,
když pozvedám ruce ke tvé nejsvětější svatyni!
Neodvleč mě s ničemy, s činiteli nepravosti,
s těmi, kdo se svými bližními mluví pokojně,
ale v jejich srdci je zlo.*

*Dej jim podle jejich skutků, podle jejich zvrácených činů,
podle díla jejich rukou jim dej, vrať jim, co vykonali!
Oni neuvažují o Hospodinově jednání, o díle jeho rukou.
Strhne je a už je nezbuduje.*

*Požehnan bud' Hospodin, neboť vyslyšel mé úpěnlivé prosby.
Hospodin je má síla a můj štít, v něho doufá mé srdce.
Dostalo se mi pomoci, proto mé srdce jásá,
proto mu budu vzdávat chválu svou písní.*

*Hospodin je silou svého lidu, je spásnou záštitou svému pomazanému.
Zachraň svůj lid, žehnej svému dědictví, pas jej, nos jej stále!⁶⁴*

V české historii to byl už Jan Amos Komenský, který dával českým hudebníkům krále Davida za příklad: „Je tedy zapotřebí, aby každý křesťanský zpěvák Davidových žalmů měl také Davidova ducha. To znamená, že každodenním zpytováním Zákona nabýval vždy víc a více Božího světla, Bohu připisoval vždycky všecko, ať se děje cokoliv, stále se k Němu vinul v štěstí i neštěstí a oddával se cele do Jeho vůle. To dělal David a tím dal všem příklad.“⁶⁵

V dnešní době k Davidově příkladu odkazuje Leen La Rivière: „Pokud si všechny zmíněné písně (*Davidovy žalmy – pozn. aut.*) přečtete (nejlépe jednou za rok), velmi vás to povzbudí vidět věci z nadhledu, správně je pojmenovat a napsat nebo zkusit něco nového. A hlavně vám to pomůže nepodléhat dusivému očekávání ze strany běžného evangelikálního společenství, podle kterého by se mělo v refrénu každé písně opakovat

⁶⁴ Bible, Žalm 28

⁶⁵ KOMENSKÝ, Jan Amos. *O duchovním zpěvu*. Praha : Kalich, 1994. (s. 27)

slovo ‚Ježíš‘. Proto pryč se všemi kliše a jednoduchostí hudebně průměrných ‚nových‘ evangelikálních chvalozpěvů! Davidovy písně rozhodně motivují k nové kreativě.⁶⁶

Král David byl nejen autorem písní, ale také se zasloužil o to, že hudba získala v jeho království řád. Udělal z ní součást nepřetržitě probíhající bohoslužby ve stánku setkávání, kde měla místo truhla úmluvy, která ve Starém zákoně určovala místo, kde sídlil Bůh.⁶⁷ Určil vyučené zpěváky a hudebníky, kteří hráli také na harfy, pozouny, cymbály⁶⁸, citary a polnice,⁶⁹ kteří byli mistry ve svém oboru.⁷⁰

Davidovy žalmy v současné protestantské tvorbě

Na texty Davidových žalmů dnes existuje mnoho písní. Tradice skládání hudby k doslovnému znění nebo parafrázi Davidových žalmů neskončila Evangelickým zpěvníkem⁷¹, ve kterém je podle nich zkomponováno prvních sto padesát písní, ale pokračuje dodnes. Jde například o známé písně *Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý*⁷² (Žalm 136) od Karla Řežábka nebo *Hospodina miluji*⁷³ (Žalm 116) od Dagmar Klugarové.

V roce 1988 byla založena skupina Oboroh, která se věnuje z velké části zhudebnění Davidových žalmů v doslovném znění. Za dobu své existence hrála mimo jiné s Filharmonií Hradec Králové, dětským pěveckým sborem Carmina a Evou Henychovou a měli společné koncerty s Karlem Krylem nebo Jiřím Dědečkem. Mezi alba, která natočili, patří například tři soubory žalmů (1991, 1993 a 2011) a nejnovější album *Šel přes potok Cedron k hoře* (2012).⁷⁴

⁶⁶ LA RIVIÈRE, Leen. *Chvála a uctívání*. Praha : Rosa, 2012. ISBN 978-80-900-8507-7. (s. 57)

⁶⁷ Bible, Exodus 25,22

⁶⁸ Cymbál byl bicí nástroj podobný dnešním činelům.

⁶⁹ Bible, 1. Paralipomenon 16

⁷⁰ Bible, 1. Paralipomenon 25,7

⁷¹ SYNODNÍ RADA ČCE. Evangelický zpěvník. Karlsruhe : Synodní rada ČCE, 1979.

⁷² ROSA. zpěvník *Celým srdcem I. - V.: Současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7.. (píseň č. 110)

⁷³ ROSA. zpěvník *Celým srdcem I. - V.: Současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7. (píseň č. 36)

⁷⁴ MIŠKOVSKÝ, Tomáš. OBOROH. *OBOROH: oficiální stránky kapely* [online]. [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://www.oboroh.cz/>

1.1.9.2 Král Šalamoun

Nejvýznamnějším Šalomounovým hudebním dílem je Píseň písní. Jde o milostnou lyriku, ve které spolu hovoří Šulamítka a její milý, místy se ozývají i sbory (sbor pastýřů, ženský sbor). Píseň je velice bohatá na intertextualitu, metafory, symboly a paralelismy, které vyvolávají dojem opakujících se refrénů, např. verš

*„Zapřísahám vás, dcery Jeruzaléma,
při plachých gazelách a laních,
ať nebudíte, neprobouzíte lásku,
dokud nebude chtít.“⁷⁵*

V Českém studijním překladu Bible (2009) Píseň písní citlivě přeložil s ohledem na její poetickou tendenci Jiří Hedánek a doplnil ji historickým, zeměpisným, přírodovědným a kulturním kontextem, aby do ní mohl proniknout i člověk, který neumí hebrejsky.

Stejně jako Davidovy žalmy, i ona byla inspirací pro mnoho křesťanských autorů hudby. Jde ale spíše o koncertní než liturgická díla.

Skladba je ve formě triptychu, přičemž krajní části se věnují době, kdy se spolu milenci teprve poznávají, a střed popisuje svatbu.⁷⁶

1.1.10 Rozdělení

Období rozdělení trvalo v dějinách Izraele 200 let, a to od roku 931 př. n. l. do 722 př. n. l. Události tohoto období jsou v Bibli popsány v 1. Královské 12 až 2. Královské 16, dále ve 2. Paralipomenon 10 – 28 a prorocích Izajášovi, Ozeášovi, Joelovi, Ámosovi, Abdiášovi, Jonášovi a Micheášovi. Po smrti Šalamouna došlo k rozdělení izraelského království na celky Izrael (sever) a Judu (jih), které mezi sebou válčily. V této době obě království přestala poslouchat Hospodina a i navzdory varování proroků a výše zmíněné Mojžíšovy písně začala uctívat bohy okolních národů. Do této situace posílá Bůh proroky, mj. Elijáše a Elíšu, kteří vyvolený národ nepřestávají varovat před důsledky jejich jednání a jejichž slova se naplní.

⁷⁵ Bible, Píseň písní 3,5. 2,7

⁷⁶ kázání Jaga Wynnea v londýnském anglikánském sboru Holy Trinity Brompton na téma *True Romance*

1.1.10.1 Funkce hudby

V tomto období převažuje varovně-prorocká funkce hudby a okrajově se vyskytuje funkce vojenská a oslavná.

Varovně-prorocká funkce

Proroci, kteří byli v období rozdělení posláni do severního a jižního království, často vyjadřovali Boží vzkazy písněmi. Některé z nich byly metaforické a žádaly si vysvětlení⁷⁷, jiné vyjadřovaly Boží slovo doslovně⁷⁸. V některých písních pak prorok nabádá lid, aby nezapomínali chválit Boha⁷⁹. Právě zhudebněním některých písňových textů z prorockých knih vzniklo na přelomu tisíciletí velké množství protestantských písní (např. *Mocné je naše město*⁸⁰ od Jiřiny Markovové nebo *Velmi se raduji z Hospodina*⁸¹ od Milana Koldinského).

Ve 2. Královské 3,15, kde se píše „*Když hudebník hrál, byla nad Elišou Hospodinova ruka. Řekl: Toto praví Hospodin: [...]*“, je vidět, že je hudba nástrojem, který může Bůh nadpřirozeně použít pro komunikaci s člověkem, aby mu otevřel duchovní uši. V některých protestantských sborech se proto při chvalách nechává nějaký čas pouze s instrumentálním podkresem, kdy mají lidé možnost komunikovat s Bohem nejen slovy písní, ale také vlastními slovy a očekávat, že jim Bůh odpoví.

Vojenská funkce

Judští králové, kteří se i přes celkový náboženský úpadek drželi Hospodina, nejednou berou do boje spolu s armádou také hudebníky, jejichž funkce byla chválit po cestě a na bojišti Boha. Dnes jsme zvyklí, že vojenské kapely udávají vojákům puls k pochodu a dodávají situaci vážnost, tehdy však hráli proto, aby měli Judejci i před bitvou na paměti, že nad nimi Bůh drží ochrannou ruku a soustředili svou pozornost na něj místo na boj, který je čekal. Instrumentalisté a zpěváci, kteří před armádou chodili do boje, nebyli vojáci

⁷⁷ Izajáš 5,1–7

⁷⁸ Izajáš 26,1–6

⁷⁹ Izajáš 42,10–13

⁸⁰ notový záznam písně se nepodařilo dohledat

⁸¹ notový záznam písně se nepodařilo dohledat

ani žoldněři, nýbrž profesionální hráči na své nástroje a zpěváci – levité, kteří měli hudební vzdělání⁸². Příklad takové bitvy je uveden ve 2. Paralipomenon 20,1–30.

„Po poradě s lidem rozestavil před Hospodinem zpěváky, aby chválili jeho velebnou svatost. Šli před ozbrojenci a provolávali: „Chválu vzdejte Hospodinu, jeho milosrdenství je věčné.“ V ten čas, kdy se dali do jáсотu a chval, vyslal Hospodin zálohy proti Amónovcům a Moábcům i proti hoře Seíru, proti těm, kteří přitáhli na Judejce, a byli poraženi. Amónovci a Moábcí se totiž postavili proti obyvatelům hory Seíru, aby je vyhladili jako klaté. Když pak skoncovali s obyvateli Seíru, pomohli jedni druhým do zkázy. Když vstoupili Judejci na výšinu s výhledem na poušť a obrátili se směrem k tomu shluku, spatřili jen mrtvá těla ležící na zemi; nikdo nevyvázl.“⁸³

Fakt, že za svůj vyvolený lid bojoval v několika bitvách Bůh sám, zatímco mu Izraelci a Judejci hudebně vyjadřovali úctu a slávu, dal vzniknout několika písním s bojovou tematikou, které se občas zpívají na bohoslužbách, např. *Pozvedni výš korouhev chvály*⁸⁴ od Petra Brůžka a Jolany Krásné a *Je čas hledat Pána*⁸⁵ od Petra Brůžka.

Oslavná funkce

Mezi všemi králi, kteří po rozdělení království vládli v Izraeli, se nenašel jediný, který by ctil Hospodina. Judské království na tom v tomto ohledu bylo lépe – i přes to, že většina králů Boha nerespektovala, našly se světlé výjimky, například Jóáš, který Boha následoval, dokud byl na živu kněz Jójada. Za jeho vlády „[...] (kněží) přinášeli Hospodinu zápalné oběti s radostí a zpěvem.“⁸⁶ I tak je ale v období rozdělení oslavná funkce hudby čistě marginální.

1.1.11 Zajetí

Protože Izraelci ani Judejci nevyslyšeli varování a nezačali Boha plně poslouchat, naplnilo se, co říkali proroci: V roce 722 př. n. l. byli Izraelci odvedeni do asyrského zajetí a mezi lety 606 a 586 př. n. l. padlo také judské království a jeho občané byli odvedeni jako zajatci

⁸² Bible, 2. Paralipomenon 13,14

⁸³ Bible, 2. Paralipomenon 20,21–14

⁸⁴ ROSA. zpěvník *Celým srdcem V.: současné české chvalo zpěvy*. Praha : Rosa, 2006. ISMN M-706518-07-7. (píseň č. 194)

⁸⁵ ROSA. zpěvník *Celým srdcem IV.: současné české chvalo zpěvy*. Praha : Rosa, 2005. ISBN M-706518-01-5. (píseň č. 158)

⁸⁶ Bible, 2. Paralipomenon 23,18

do Babylona. Tyto události jsou v Bibli popsány v 2. královské 17–25, 2. Paralipomenon 29–36, básnické knize Pláč Jeremjášův a prorocích Jeremjášovi, Ezechielovi, Danielovi, Nahumovi, Abakukovi a Sofonjášovi a spadají do let 722 – 538 př. n. l.

Ještě před babylonským zjetím vládl v Izraeli Chizkijáš, který provedl náboženskou reformu. Ta se dotkla i chrámové hudby, která od rozdělení království jenom upadala: „Chizkijáš nařídil, aby na oltáři obětovali zápalné oběti. Ve chvíli, kdy se začalo se zápalnou obětí, začal i zpěv k počtě Hospodinu za doprovodu trubek a nástrojů Davida, krále izraelského. Celé shromáždění se klanělo, zněl zpěv a hlaholily trubky. To všechno trvalo, dokud neskončila zápalná oběť. Když obětování skončilo, poklekl král se všemi, kteří byli s ním, a klaněli se. Král Chizkijáš s velmoži nařídil lévycům, aby chválili Hospodina slovy Davida a Asafa, vidoucího. Chválili ho plni radosti, padli na kolena a klaněli se.“⁸⁷ Po celou dobu Chizkijášovy vlády se hudební tradice v Judsku rozmáhala, a po čase na ni úspěšně navázal jeho vnuk Jóšijáš.

Velká koncentrace písní z období zjetí je v knize proroka Ezechiele a většina z nich jsou žalozpěvy. Ezechiel popisuje začátek své prorocké služby slovy: „Tu jsem viděl, že je ke mně vztážena ruka, a hle, v ní knižní svitek. Rozvinul jej přede mnou a byl popsán na vnitřní i vnější straně; byly na něm napsány žalozpěvy, lkání a bědování. Řekl mi: Lidský synu, sněz, co máš před sebou, sněz tento svitek a jdi, mluv k izraelskému domu.“⁸⁸ Opět se zde setkáváme s hudbou jako s něčím, co tvoří Bůh a prostřednictvím čeho s lidmi komunikuje.

1.1.12 Obnova

V roce 538 př. n. l. posílá Kýros, babylonský král, skupinu Judejců pod vedením Ezdráše, aby se vrátili do své země, zrekonstruovali chrám a usadili se v Jeruzalémě. Tím začíná období obnovy, které trvalo 120 let, až do roku 420 př. n. l. Biblické knihy Ezdráš, Nehemjáš, Ester, Ageus, Zachariáš a Malachiáš, které z tohoto období pocházejí, se více či méně zblízka zabývají popisem jeho událostí.

V tomto období byla hudba především spontánní reakcí na aktuální situaci. Po mnoha letech zajateckého života mají Judejci zase svobodu a dokonce se mohou vrátit do země,

⁸⁷ Bible, 2. Paralipomenon 29,27–30

⁸⁸ Bible, Ezechiel 2,9 – 3,1

o níž věří, že jim ji Bůh dal do dědictví. Je to období bouřlivých emocí. Když jsou položeny základy chrámu, ustanovuje lid „kněze s pozouny, oblečené do svátečních rouch, a levity, syny Asafovy, s cymbály, aby chválili Hospodina podle řádu izraelského krále Davida. Opěvovali Hospodina a vzdávali mu chválu a čest, že je dobrý, že jeho milosrdenství nad Izraelem je věčné. A všechen lid mohutným hlaholem chválil Hospodina, že byly položeny základy Hospodinova domu.“⁸⁹ Zároveň se ale „mnozí z kněží a levitů i představitelů rodu, starci, kteří viděli dřívější dům, dali do hlasitého pláče.“⁹⁰ Popis emotivnosti situace umocňuje 13. verš 3. kapitoly Ezdráše: „Radostný hlahol nebylo možno rozeznat od pláče lidu. Lid totiž hlaholil tak mohutným hlaholem, že se to rozléhalo do daleka.“⁹¹

Zároveň ale hudba dostává řád, tak jak tomu bylo za krále Davida: „Když byly dostavěny hradby, vsadil jsem vrata. Byli také ustanoveni vrátní, zpěváci a levité.“⁹² Po tomto verši následuje seznam ustanovených zpěváků, kteří mají chválit Boha, z čehož je vidět, že hudba v té době měla velikou vážnost a důležitost.

1.2 Hudba v Novém zákoně

1.2.1 Hudba v evangeliích

V evangeliích o hudbě moc zmínek není. Často se píše o tom, že někdo „zvolal velikým hlasem“ nebo „řekl“, po čemž následuje úsek, který by klidně mohl být textem písně (Lk 1,47–55, 1,68–29 a 2,29–32). Jestli tomu tak ale skutečně bylo, nemůžeme s jistotou říct, protože řecké uvozovací sloveso použitá v originále jsou „legō“⁹³ a „eipon“⁹⁴, která do češtiny slovesem „zpívat“ není možné přeložit.⁹⁵ Jedním z těchto úseků je Magnificat, který tradice spolu s Benedictus (Lk 1,68–29) a Nunc dimittis (Lk 2,29–32) řadí mezi kantika, tzn. chvalozpěvy. Biblický text⁹⁶ cituje Marii při setkání s Alžbětou poté, co počala z Ducha svatého a dozvěděla se, že přes svůj vysoký věk otěhotněla i Alžběta.

⁸⁹ Bible, Ezdráš 3,10–11

⁹⁰ Bible, Ezdráš 3,12

⁹¹ Bible, Ezdráš 3,13

⁹² Bible, Nehemjáš 7,1

⁹³ příklady možných českých překladů: požádat, říci, chlubit se, popsat, volat, mluvit

⁹⁴ příklady možných českých překladů: zvolat, zaručit, přinést slovo, říci, mluvit

⁹⁵ The Blue Letter Bible. *The Blue Letter Bible* [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupné z:

<http://www.blueletterbible.org/>

⁹⁶ Bible, Lukáš 1,47–55

Mariina slova předznamenávají Ježíšovu úlohu v dějinách lidstva – přišel také proto, aby „povýšil pokorné a hladové nasytil dobrými věcmi.“⁹⁷

Z evangelií také víme, že Ježíš zpíval se svými učedníky. Po poslední večeři Ježíš a učedníci „zazpívali chvalozpěv a vyšli na Olivovou horu“⁹⁸.

I přes to, že se o hudbě Evangelisté příliš nevyjadřují, často zmiňují, že někdo „velikým hlasem chválil Boha“ (např. Lk 19,37). V dnešní době, kdy o hudbě a chvále mluvíme téměř jedním dechem, je určitě důležité si uvědomit, že za Ježíšova života byla chvála reakcí člověka na konkrétní situaci nebo Boží aktivitu, o čemž svědčí například verše „Když se již přibližoval ke svahu Olivové hory, začal celý ten zástup učedníků radostně velikým hlasem chválit Boha za všechny mocné činy, které spatřili“⁹⁹ nebo „Jeden z nich, když uviděl, že je uzdraven, se vrátil a velikým hlasem oslavoval Boha.“¹⁰⁰ Proto je důležité, aby účastníci bohoslužeb nebrali čas chval jako všední liturgický úkon, ale zamýšleli se nad důvody, proč mohou každý sám za sebe Bohu vyjadřovat svoji chválu a vděčnost.

1.2.2 Hudba ve Skutcích apoštolských

Skutky apoštolské sice primárně o hudbě nepojednávají, ale z toho, v jakých situacích se tam o ní píše, je zřejmé, že se Bohu hudba ve spojení s opravdovostí srdce a důvěrou Bohu líbí. V 16. kapitole je popsáno uvěznění Pavla a Silase, kteří se ve vězení „kolem půlnoci modlili a zpěvem oslavovali Boha“¹⁰¹. Dále čteme, že nastalo zemětřesení a Bůh Pavla a Silase zázračně zachránil.

Z pohledu protestantské tradice, kdy je běžné, že je na bohoslužbách věnován chvalám čas před kázáním, je překvapivé, že ve Skutcích bývá chvála reakcí na slyšené Boží slovo. Jeden z respondentů průzkumu o současné české liturgické hudbě¹⁰² uvádí: „Chvála jako taková a chválící skupina připravuje ‚pole‘ pro celou atmosféru na shromáždění a následující kázání.“ Další respondent si nicméně klade otázku: „Proč většina bohoslužeb začíná chvalami a slovo přichází až po nich? Je-li chvála v první řadě reakcí na zjevenou

⁹⁷ Bible, Lukáš 1,52–53

⁹⁸ Bible, Marek 14,26

⁹⁹ Bible, Lukáš 19,37

¹⁰⁰ Bible, Lukáš 17,15

¹⁰¹ Bible, Skutky 16,25

¹⁰² dotazník Současná liturgická hudba, příloha č. 1

Boží přítomnost, nebylo by to lepší obráceně?“ Tomáš Pavlíček¹⁰³, který přednáší liturgiku na Evangelikálním teologickém semináři, se na věc dívá trochu jinak: „Je fajn, když je bod chval ještě před kázáním, protože bychom na bohoslužbě měli projevovat díky a chválu nejen po slyšeném slově a kázání, ale už jenom v tom, jak žijeme.“¹⁰⁴ Z tohoto pohledu nabízí vyvážený přístup evangelická liturgie, která rámuje vyjádřením úcty a chvály Bohu celou bohoslužbu – první píseň má být oslavou Pána Boha či poděkováním za jeho péči¹⁰⁵ a modlitba Páně recitovaná po kázání je příležitostí Bohu vyznat, že ho máme ve velké úctě, protože mu důvěřujeme a uvědomujeme si, že ho potřebujeme.

1.2.3 Hudba v Pavlových epištolách

Pavel se o hudbě zmiňuje jen v některých ze svých dopisů. Jedním z nich je jeho první dopis do Korintu, ve kterém píše o projevech svatého Ducha. V první části čtrnácté kapitoly, kde se věnuje daru jazyků, je hudba stejně jako na některých místech Starého zákona spojená s nadpřirozenými projevy. I tak ale Pavel zdůrazňuje, že by texty písní měly být srozumitelné každému účastníku bohoslužby: „*Co tedy? Budu se modlit duchem, ale budu se modlit i myslí; budu zpívat chvály duchem, ale budu zpívat chvály i myslí. Neboť kdybys dobrořečil jen duchem, jak by mohl přítomný prostý člověk říci „Amen“ k tvému díkůvzdání, když neví, co říkáš?*“¹⁰⁶

V dopisu Efezským Pavel vyzývá: „*Mluvte k sobě ve chvalozpěvech, v oslavných zpěvech a v duchovních písních, svým srdcem zpívejte a hrajte Pánu.*“¹⁰⁷ Duchovní písně zde vidíme nejen jako prostředek komunikace s Bohem, ale také jako možnost, jak oslovit ostatní lidi. V protestantských kruzích se začíná objevovat názor, že pokud na bohoslužbě chválíme Boha, měli bychom zpívat jen písně ve druhé osobě, které Boha oslovují. Na uvedeném citátu a mnoha Davidových žalmech je ale vidět, že se toto tvrzení nezakládá na biblickém učení, a naopak, pokud chceme být věrní biblickému poselství chvály, měli bychom písně adresované ostatním věřícím do bohoslužby zařazovat.

1.2.4 Hudba ve Zjevení

¹⁰³ viz kapitola 3.2

¹⁰⁴ rozhovor autorky práce s Tomášem Pavlíčkem z 20. 2. 2013.

¹⁰⁵ Komentář k nedělní a sváteční liturgii smíchovského sboru ČCE. In: *Kázání a úvahy* [online]. 2. 6. 2011 [cit. 2013-03-28]. Dostupné z: <http://javor.cechove.cz/clanky/komentar-k-liturgii.html>

¹⁰⁶ Bible, 1. Korintským 14,15–16

¹⁰⁷ Bible, Efezským 5,19

Kniha Zjevení se o hudbě zmiňuje ze všech novozákonních knih nejvíce. Najdeme v ní popis nebeského uctívání, které je cele soustředěno na Ježíše a je provázeno písněmi, klaněním a dalšími způsoby vyjádření úcty. V 7. kapitole se píše, že před Ježíšem na trůnu stojí veliký zástup lidí ze všech národů, kmenů a jazyků oblečených do bílých šatů a klaní se mu.¹⁰⁸

Mnohé písně zaznamenané ve Zjevení se staly inspirací pro oblíbené české protestantské chvalozpěvy, např. *Píseň spasených*¹⁰⁹ (*Hoden je beránek*) od Petra Ziky¹¹⁰ podle Zjevení 5,9:

*„Jsi hoden vzít ten svitek a otevřít jeho pečeti,
protože jsi byl zabit a svou krví jsi vykoupil Bohu lidi
z každého kmene, jazyka, lidu a národu,
a učinil je králi a kněžími našemu Bohu;
a budou kralovat na zemi.“¹¹¹*

Hudební nástroj, který je v knize Zjevení často zmiňován, je polnice. Stejně jako při předávání Desatera na ni hrají nebeské bytosti a její zvuk má ohlašovací funkci. Její troubení slouží k oznámení příchodu spravedlivých Božích soudů za lidské chování, nicméně ani při nich Bůh lidi neopouští a dává milost každému, kdo poznal a uznal, že je hříšný a že si za své hříchy zaslouží trest, poprosil Boha o odpuštění svých hříchů s rozhodnutím už se k nim nevracet a přijal Ježíše jako svého zachránce a Pána¹¹². Lidé, kteří tímto způsobem patří Bohu, se budou podle zjevení „*radovat, jásat a vzdávat mu chválu*“¹¹³.

¹⁰⁸ Bible, Zjevení 7,9–12

¹⁰⁹ ROSA. zpěvník *Celým srdcem IV.: současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2005. ISBN M-706518-01-5. (píseň č. 166)

¹¹⁰ vedoucí kapely Jiný rytmus, viz kapitola 2.1.2.1

¹¹¹ Bible, Zjevení 5,9–10

¹¹² Bible, Římanům 10,9

¹¹³ Bible, Zjevení 19,7

2 Současná situace protestantské liturgické hudby v České republice

2.1 Původní české písně

V současné době nevzniká mnoho původních českých protestantských písní, které by byly známé po celé republice. Skládání chvalozpěvů je nyní spíše věc lokální – někteří autoři skládají písně, které pak hrají na bohoslužbách, ale jen malá část z nich se šíří do dalších sborů, měst a církví. Roli původních českých chvalozpěvů pak supluje překlady dalších a dalších anglických písní, které ale nevycházejí z místní zkušenosti.

2.1.1 Porovnání situace chvalozpěvů v protestantských církvích před revolucí a nyní

Před revolucí v roce 1989, kdy se na setkání mládeže hrálo mnoho písní v tehdy začínajícím žánru moderních chvalozpěvů, i po revoluci, kdy se tyto písně začínaly objevovat také v rámci nedělních bohoslužeb, jich existovala a vznikala celá řada. Písně, které se tehdy používaly a skládaly je možno různými způsoby klasifikovat. Klasifikace nejsou vyčerpávající a některé písně by byly zařaditelné do více kategorií, i přesto je ale rozdělení písní pro přehlednost vhodné uvést.

Klasifikace podle původu

1. původní československé písně (např. *Nie vždy je slnko na oblohe*¹¹⁴ od Márie Wiesnerové)
2. překlady z ostatních jazyků (např. *Živý je Pán*¹¹⁵)
3. spirituály (např. *To já, ó, Pane můj*¹¹⁶)
4. zpěvy z Taizé (např. *Magnificat*¹¹⁷)
5. tradicionály (např. *Jak proudy říček dvou*¹¹⁸)

¹¹⁴ notový záznam písně se nepodařilo dohledat

¹¹⁵ zpěvník Oslavujte Boha: žalmy, chválami a zpěvem, jak vám dává Duch. (píseň č. 107)

¹¹⁶ EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE. *Svitá: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4. (píseň č. 333)

¹¹⁷ EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE. *Svitá: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4. (píseň č. 458)

¹¹⁸ notový záznam písně se nepodařilo dohledat

Klasifikace podle tématu písně

1. politicky laděné (např. spirituál *V nebi je trůn, pravdy hlavní sídlo*¹¹⁹)
2. o různých životních situacích (např. *Nie vždy je slnko na oblohe* od Márie Wiesnerové)
3. vyznávací¹²⁰ (např. *I když nad námi rádi si na pány hrají*¹²¹)
4. oslavné (např. *Oslavujte Hospodina, dobrý jest*¹²²)
5. výpravné (např. *Hrubý kříž*¹²³)
6. vyjadřující touhu po posile k životu ve zbožnosti (např. *Chtěl bych být majákem*¹²⁴ od Jana Luhana)
7. rozhodnutí nebo povzbuzení ke službě (např. *S láskou, s láskou Kristovou*¹²⁵ od Márie Wiesnerové)
8. s textem převzatým z Bible
 - a. žalmy (např. *Žalm 8 – Hospodine, Pane náš*¹²⁶ od Slávka Klecandra)
 - b. ostatní (např. tradiční *Divné to věci dnes*¹²⁷)
9. povzbuzující ke chválení Boha (např. *Své kroky rozezpívej*¹²⁸ od Boba Fliedra)
10. evangelizační (např. *Vím o jednom*¹²⁹)
11. vztahující se ke svátkům
 - a. vánoční (např. *Ve stáji děťátko chudé spi*¹³⁰)
 - b. velikonoční (např. *Šly z rána ke hrobu*¹³¹ od Miloše Rejcherta)
12. písně k různým příležitostem
 - a. před spaním (např. *Usnul již celý náš dům*¹³²)
 - b. před jídlem (např. *Čeho třeba Bůh nám dá*¹³³)

¹¹⁹ EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE. *Svitá: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4. (píseň č. 360)

¹²⁰ písně, které oznamují duchovní skutečnost, která není na první pohled zřejmá

¹²¹ notový záznam písně se nepodařilo dohledat

¹²² zpěvník *Zpívej a chval*. Pardubice : Křesťanská literatura, 1993. (píseň č. 97)

¹²³ zpěvník *Oslavujte Boha: žalmy, chválami a zpěvem, jak vám dává Duch*. (píseň č. 142)

¹²⁴ EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE. *Svitá: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4. (píseň č. 83)

¹²⁵ VLADIMÍR VÁCHA. *Evangelizační písně: zpěvník*. (píseň č. 4)

¹²⁶ EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE. *Svitá: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4. (píseň č. 76)

¹²⁷ EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE. *Svitá: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4. (píseň č. 50)

¹²⁸ EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE. *Svitá: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4. (píseň č. 319)

¹²⁹ zpěvník *Zpívej a chval*. Pardubice : Křesťanská literatura, 1993. (píseň č. 9)

¹³⁰ EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE. *Svitá: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4. (píseň č. 365)

¹³¹ EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE. *Svitá: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4. (píseň č. 324)

¹³² zpěvník *Oslavujte Boha: žalmy, chválami a zpěvem, jak vám dává Duch*. (píseň č. 126)

Klasifikace podle hudební formy a způsobu provozování

1. zpěv v unisonu (většina písní)
2. kánony (např. *Doufej v Hospodina*¹³⁴ podle 5. a 6. verše z 3. kapitoly z biblické knihy Přísloví)

Harmonizace československých písní z doby kolem revoluce byla klasická, všechny písně se doprovázely pomocí základních harmonických funkcí a často také vedlejšími harmonickými funkcemi, mnoho z nich v doprovodu také obsahovalo mimotonální dominantu. Akordy se zpravidla neobohacovaly o přidané tóny, občasnou výjimku tvoří přidaná kvarta (ale pouze u akordu D dur, kvůli prstokladu na kytare), častým jevem byl dominantní septakord před tónikou na začátku sloky nebo refrénu. Nejčastější tóniny byly D dur, A dur, C dur, G dur, a moll, e moll a h moll. Jako doprovodný nástroj se zpravidla používala akustická kytara. Durové písně početně mírně převládaly nad mollovými a rychlé písně nad pomalými.

Témata českých chvalozpěvů používaných v současnosti nejsou tak bohatá, jako u starších písní. Soudobé písně se dají *tematicky* rozdělit na písně

1. oslavné (např. *Immanuel*¹³⁵ od Jiřiny Markovové)
2. vyjadřující touhu po posile k životu ve zbožnosti (např. *Bud' silou mou*¹³⁶ od Vítězslava Šlahaře)
3. připomínající Boží dílo v lidském životě (např. *Pane, tys mě potěšil*¹³⁷ od Petra Zíky)
4. rozhodnutí nebo povzbuzení ke službě (např. *Tvý srdce chci mít*¹³⁸ od Marty Střítecké, 2004)
5. bojovné (např. *Pozvedni výš korouhev chvály*¹³⁹ od Petra Brůžka a Jolany Krásné, 2001)

¹³³ EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE. *Svíta: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4. (píseň č. 412)

¹³⁴ záznam písně se nepodařilo dohledat

¹³⁵ ROSA. zpěvník *Celým srdcem I. - V. : Současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7. (píseň č. 156)

¹³⁶ notový zápis písně zatím nevyšel

¹³⁷ notový zápis písně zatím nevyšel

¹³⁸ ROSA. zpěvník *Celým srdcem I. - V. : Současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7. (píseň č. 173)

¹³⁹ ROSA. zpěvník *Celým srdcem V*. Praha : Rosa, 2005. ISMN M-706518-01-5. (píseň č. 194)

6. s textem převzatým z Bible
 - a. žalmy
 - b. ostatní (např. *Jsme koupeni*¹⁴⁰ od Jiřiny Markovové, 2000)
7. vyznávací (např. *Tvé světlo svítí*¹⁴¹ od Jolany Krásné, 2004)

Klasifikace podle hudební formy a způsobu provozování

1. zpěv v unisonu (většina písní)
2. responsoriální zpěv (např. *Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý*¹⁴² od Karla Řežábka, 1996)
3. antifonální zpěv (např. *Já chci víc*¹⁴³ od Martiny Střítecké, 2002)
4. zpěv ve vícehlasu (písně složené a zpravidla provozované v jednohlasu s improvizovanými druhými hlasy nebo v některých církvích, např. Církvi adventistů sedmého dne, v nastudování pěveckého sboru)

Harmonizace většiny českých protestantských chvalozpěvů vznikajících v dnešní době není komplikovaná – bývá založena pouze na základních harmonických funkcích a šestém stupni, výjimečně se vyskytuje také stupeň druhý. Tóniny jsou zpravidla E dur, D dur a G dur, mollových písní je jen malá část, a to sice převážně v e moll nebo a moll. Akordy v doprovodu se často obohacují o přidané tóny – k subdominantě se obvykle přidává sekunda a k dominantě kvarta. Někteří kytaristé – samoukové, kteří doprovází písně pouze na bohoslužbě, ani nevědí, jak se základní formy některých kvintakordů hrají. Dominantní septakord se prakticky nepoužívá, místo něj bývá nástup tóniky indikován právě vystřídáním dominanty s přidanou kvartou a bez ní. Nejčastější doprovodný nástroj je stále akustická kytara, ale její postavení už vzhledem k existenci elektronických kláves, jež je možno převážet, není tak výsadní. Písně v lichém taktu se už prakticky neskládají (výjimkou je *Píseň spasených* od Petra Ziky) a pokud se do českého repertoáru dostane přeložená třídobá píseň, je to tak nezvyklé, že se z ní po nějaké době mnohdy stane čtyřdobá píseň s větším množstvím nepřesných triol. Současné české chvalozpěvy mají zpravidla jednu až dvě sloky a refrén a mnoho z nich je orientováno na pocity člověka.

¹⁴⁰ ROSA. zpěvník *Celým srdcem V*. Praha : Rosa, 2005. ISMN M-706518-01-5. (píseň č. 189)

¹⁴¹ ROSA. zpěvník *Celým srdcem I. - V.: Současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7. (píseň č. 172)

¹⁴² ROSA. zpěvník *Celým srdcem I. - V.: Současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7. (píseň č. 110)

¹⁴³ ROSA. zpěvník *Celým srdcem I. - V.: Současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7. (píseň č. 157)

Starší členové protestantských církví vesměs postrádají písně, které by měly obsahově bohatší texty.

Vedle nově vznikajících chvalozpěvů se stále zpívají písně, které vyšly na začátku dvacátého prvního století v edici zpěvníků *Celým srdcem*¹⁴⁴, jejichž harmonizace někdy obsahuje jazz-bluesové prvky nebo větší množství mimotonálních harmonických funkcí. Nejsou omezené na tóniny jednoduché pro kytaristy a právě tak jejich rytmus vykazuje větší invenci.

Nemalá část protestantských chvalozpěvů, které v dnešní době vznikají a rozšíří se po české církvi, nejsou po hudební stránce příliš originální. Zmíněný posun v harmonizaci činí písně líbivějšími, ale většina si je jich navzájem tak podobná, že se mnohým návštěvníkům bohoslužeb slévají v jednu, což ztěžuje zapamatování. Jak je vidět na výše uvedených tematických klasifikacích, nápaditost postrádají mnohdy i texty písní. Respondent dotazníku *Současná liturgická hudba*¹⁴⁵ z Křesťanského společenství z věkové kategorie 41–50 let na tento problém reaguje: „Chybí mi epické (výpravné) písně. Chybí mi písně méně se opírající o pocity a více o rozum. Chybí mi písně, které nejen opakují verše Písma, ale mají myšlenkovou hloubku (*Kdybych neměl tvoji milosti...*, apod.) Chybí mi evangelizační písně srozumitelné pro nevěřícího. Chybí mi klasičtější žánry (např. kancionálovky).“ Mnohé texty nových písní vzniklých v protestantském prostředí obsahují klišé a fráze, jejichž význam příliš častým opakováním degradoval. Pokud jsou jejich tématem pocity zpěváka, nezřídka postrádají myšlenku, že Bůh je mocnější a větší než lidské pocity, bez které takovéto písně působí spíše jako sentimentální meditace než chvalozpěv k Boží oslavě. Respondent dotazníku *Současná liturgická hudba*¹⁴⁶ ve věku mezi 21 a 30 lety z Církve bratrské se vyjadřuje: „Texty nových chval jsou často opravdu hodně jednoduché a je velká škoda, že si autoři nedají větší práci. Vždyť právě fakt, že zpíváme Bohu, je zároveň důvod dát mu to nejlepší.“

Skutečnost není taková, že by hudebně a textově propracované písně neexistovaly a nevznikaly, ale protože bývají dílem jednotlivců, kteří nevedou chvály na větších shromážděních, málokdy se rozšíří za hranice sboru. Oproti tomu písně známých kapel mají pro šíření ty nejlepší podmínky, protože na jejich koncertech, které jsou plné

¹⁴⁴ viz kapitola 2.4.1

¹⁴⁵ dotazník *Současná liturgická hudba*, příloha č. 1

¹⁴⁶ dotazník *Současná liturgická hudba*, příloha č. 1

účastníků z celé České republiky a někdy Slovenska, bývá dojem z písni umocněn speciální atmosférou, takže brzy potom, co píseň poprvé zazní na koncertě, bývá hrána na bohoslužbách po celé republice, ať už je její kvalita jakákoliv. S tím evidentně souvisí problém se zaváděním dalších písní, protože jak členové chválicí skupinky tak účastníci shromáždění nemají na učení velkého množství nových písní kapacitu.

2.1.2 Příklad dvou současných písní

2.1.2.1 Píseň *Bud' silou mou*

Píseň *Bud' silou mou*¹⁴⁷ od Vítězslava Šlaháře, doktoranda katedry hudební výchovy na Pedagogické fakultě v Olomouci, je příkladem písni, která se vymyká současnému trendu písni s jednoduchým textem o dvou slokách. Na nahrávce z akce worship.cz v roce 2009¹⁴⁸ je nahraná v C dur a je v sudém taktu. Její harmonický doprovod obsahuje základní harmonické funkce a šestý stupeň. Zde je uveden její text:

*1. Bud' silou mou,
bud' stínem po pravici mé,
ať cítím tvou blízkost.*

*2. Bud' vládcem mým,
bud' hudbou duše mé,
ať cítím tvou blízkost,
ať chvála tvá je korunou mou.*

*3. Bud' přítel můj,
bud' Pán myšlenek mých,
ať cítím tvou blízkost.*

*4. V souženích,
v kleštích pokušení
chci cítit tvou blízkost,
ať moudrost tvá je korunou mou.*

¹⁴⁷ viz příloha č. 2

¹⁴⁸ WORSHIP.CZ. *Worship.cz: Hudební slavnost napříč církvemi 2009* [zvukový záznam na CD]. Praha : Nakladatelství KMS, 2009.

*Ref. Dotýkám se pláště tvého
v odevzdání vůli tvé,
toužím kráčet v síle jména,
jemuž není podobné.*

Výše uvedený text je plný metafor, z nichž mnohé vychází z Bible. Například verš „Bud’ stínem po pravici mé“ připomíná biblický žalm 121, kde se v pátém verši píše: „*Hospodin je tvůj strážce, Hospodin ti stínem po pravici.*“¹⁴⁹ I přes to, že se píseň věnuje lidským pocitům a touhám, nechybí pohled z jiné perspektivy, který je obsažen v refrénu – zpěvák se odevzdává Boží vůli a je rozhodnut žít život dál s důvěrou v Boží svrchovanost.

2.1.2.2 Píseň *Bud’ touhou*

Píseň *Bud’ touhou*¹⁵⁰ od Petra Ziky je píseň o dvou slokách s minimalistickým textem. Petr Zika je vedoucí kapely Jiný rytmus, na jejichž internetových stránkách se o kapele dočteme: „*(Členové kapely – pozn. aut.) nepřišli s ničím novým, neposouvají hranice stylu, ale mají něco zvláštního, mají schopnost reagovat na konkrétní okamžik v atmosféře hudby, aby vás uchopili a vedli vás hlouběji ve vašich prožitcích. Pohybují se převážně v rockovém stylu, snaží se dělat současnou a energickou hudbu.*“ Skládají chvalozpěvy, s nimiž vystupují na koncertech po České republice a Slovensku. Píseň *Bud’ touhou* vyšla na CD „*Cítím tvou lásku*“¹⁵¹ kapely Jiný rytmus a stejně jako *Bud’ silou mou* na živé nahrávce ze slavnosti chval worship.cz¹⁵². Je v C dur, v sudém taktu a její harmonizaci tvoří tónika, šestý stupeň, subdominant a mimotonální subdominant k subdominantě. Její text je zde:

*1. Bud’ touhou mého srdce
a žádostí mé duše,
naplň můj život.*

*2. Ježíši, bud’ touhou mého srdce,
Ježíši, jen ty uhasíš mou žízeň,
jedině ty.*

¹⁴⁹ Bible, Žalm 121,5

¹⁵⁰ viz příloha č. 2; píseň je použita jako příklad se svolením autora

¹⁵¹ JINÝ RYTMUS. *Cítím tvou lásku* [zvukový záznam na CD]. Znojmo : Jiný rytmus, 2002.

¹⁵² WORSHIP.CZ. *Worship.cz: Hudební slavnost napříč církvemi 2009* [zvukový záznam na CD]. Praha : Nakladatelství KMS, 2009.

Text písně je zaměřen na Ježíše jako na zdroj naplnění života. Při pozornějším pohledu člověk zjistí, že druhá sloka je variací na sloku první a i přes to, že je myšlenka písně hodnotná, postrádá text invenci – hlavní myšlenka je vyjádřena jednou větou v první sloce a je s klimaxí uvedena znovu v jediné větě sloky druhé. Není pochyb, že v okamžiku vzniku byla píseň pro svého autora hlubokým vyznáním jeho postoje a je pochopitelné, že jí chtěl obohatit své okolí a stejně tak není pochyb, že se s textem písně můžou mnozí křesťané ztotožnit. Část účastníků bohoslužeb, na kterých se píseň hraje, ale začne mít problém v okamžiku, kdy dojde k jejímu několikatému opakování. Místo aby se píseň zahrála jednou nebo dvakrát a lidé o ní mohli přemýšlet, opakuje ji mnohdy chválicí skupinka stále dokola (jako např. na akci worship.cz, kde se píseň opakovala 3 minuty 52 vteřin i přes to, že čas jedné sloky je 11 vteřin). Jak píše respondent dotazníku *Současná liturgická hudba*¹⁵³ z Církve bratrské, bývají „texty nových chval často opravdu hodně jednoduché a je velká škoda, že si autoři nedají větší práci.“ Také Ted Whang v rozhovoru na poznámku „mnoho českých křesťanů má pocit, že některé písně, které v ČR vznikají, nemají dostatečnou hudební nebo textovou kvalitu“ reaguje: „Domnívám se, že jsou písně, které byly napsané ve chvíli inspirace a které v danou chvíli znamenaly pro svého autora něco vzácného a hlubokého. To ovšem neznamená, že jsou vhodné na shromáždění. Další písně jsou pokusem vyjádřit něco, co autor silně cítil, ale neuměl předat tak, aby byl výsledek vhodný pro shromáždění.“ Jiný respondent dotazníku *Současná liturgická hudba*¹⁵⁴ z Církve bratrské píše: „Myslím si, že je hodně důležité, aby texty měly velkou vypovídající hodnotu“, což se o dvouvěté písně nedá říct úplně jednoduše. Na druhou stranu je píseň *Buď touhou* originální po hudební stránce použitím výše zmíněné mimotonální subdominanty k subdominantě a patří k oblíbeným chvalozpěvům současnosti.

2.1.3 Práce se staršími písněmi

Někteří protestantští hudebníci si uvědomují krásu a bohatství starších českých křesťanských písní, které jsou vesměs zaznamenané v kancionálech. Příkladem je sbor Církve adventistů sedmého dne v Krnově, jehož člen píše: „Staré písně, i z r. 1700, se pokoušíme přetvořit na nové, avšak smysl slov ponechat, je to velmi krásné a máme s tím dobrou zkušenost. Zároveň tím mladé neuspíme a starší generaci uspokojíme duchovní

¹⁵³ dotazník *Současná liturgická hudba*, příloha č. 1

¹⁵⁴ dotazník *Současná liturgická hudba*, příloha č. 1

kvalitou písně.¹⁵⁵ Tutéž práci odvedla kapela Donebevolající s písní *Náš Bůh a Pán* od spoluzakladatele Moravských bratří Christiana Davida. Na svých internetových stránkách¹⁵⁶ se kapela charakterizuje: „Hrajeme spolu chvály (současný gospel), což je naše společná srdeční záležitost. Pomalu se nám daří zařazovat do našeho repertoáru i vlastní tvorbu. Máme trochu netypické obsazení (hoboj, příčná flétna, housle, foukací harmonika, bicí, perkuse, elektrické kytary, basa) a stylově jsme hodně různorodí od funky, jazzu, popu až po klasiku. Muzika nás baví. Jsme z různých sborů a denominací a... máme se rádi“. Píseň *Náš Bůh a Pán* uvedli na slavnosti chval worship.cz v roce 2009, odkud si našla cestu do mnoha různých církví a společenství. V reportáži z worship.cz 2009 se píše: „Text je starý, napsal jej Kristián David, jeden z Moravských bratří, zakladatel Ochranova, ‘ uvedl skladbu Jarek (*Jarek Bílý – kapelník – pozn. aut.*) a dále mluvil o tom, jak se ho Kristiánův příběh dotkl a že by bylo nádherné, kdyby Bůh navštívil naši zemi tak mocným způsobem jako tehdy. ‚Každé probuzení se vždycky projevilo dvěma způsoby. Jedním z nich byl vznik silného misijního hnutí a tím druhým vznik nových písní. Tahle píseň je pro mne velice drahá.“¹⁵⁷ Původní znění písně se bohužel nepodařilo dohledat, ale její text zní:

*1. Náš Bůh a Pán je z Judy Lev,
Trojice spjatá v jednotu.
Jeho smrt, spravedlnost a krev
je základ víry k životu.*

*2. Náš Bůh a Pán je z Judy Lev,
jeho oběť je lásky skvost,
pro každého pozvánka na slavnost
a naše zvěst až na věčnost.*

Přepracovaná varianta písně zachovává původní text obou slok a přidává refrén:

*/: Haleluja, ó haleluja,
haleluja, chvalme jej. :/*

¹⁵⁵ dotazník Současná liturgická hudba, příloha č. 1

¹⁵⁶ OCHMAN, Vladimír. Kapela Donebevolající. [online]. [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://www.donebevolajici.com/kapela.html>

¹⁵⁷ Worship.cz. MIREK ŠEDIVÝ. [online]. [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: http://www.worship.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=103&Itemid=60

2.1.4 Závěr

V České republice v současné době sice vznikají nové protestantské chvalozpěvy, ale nemnoho z nich se rozšíří za hranice jednotlivých sborů. Z těch, které se přeci jen uchytí v širším spektru společenství a církví, mají málokteré takovou kvalitu (jak hudební, tak textovou), aby uspokojily představy většiny křesťanů o písni, které je hoden sám Bůh. I přes to, že existuje celá řada kapel, která se produkci současných českých chvalozpěvů věnuje, neznamená to, že jsou všechny jejich písně vhodné k použití na bohoslužbách – mnohé z nich vychází z autorova osobního hlubokého prožitku, který je celému společenství věřících nepřenositelný. Řešení, které se nabízí, je, aby autoři komponovali písně, jejichž texty vychází buď z Bible nebo z kreativního pohledu na objektivní skutečnosti a nebáli se používat hudebně výrazové prostředky neobvyklým způsobem. Bylo by také dobré, kdyby vedoucí chval¹⁵⁸ v jednotlivých sborech písně pro použití na bohoslužbách vybírali pečlivě a vytvořili tak přirozený filtr, přes který by nekvalitní písně neprošly, zatímco ostatní písně by měly volnou cestu k šíření. Zároveň je potřeba mít na paměti, že každý sbor je odlišný svým složením, preferencemi atd. a nelze tedy uplatnit jednotné měřítko na všechny. Vedoucí chval by měli rozpoznat a citlivě reagovat na postoj věřících k jednotlivým písním a podle toho je pak zařazovat do bohoslužeb.

2.2 Překlady cizojazyčných chvalozpěvů do češtiny

Cizojazyčné protestantské písně se do češtiny překládají už po staletí. Pozitivně to hodnotí již Komenský v předmluvě k amsterodamskému Kancionálu: „Když jsme se rozprchli a poznali, jaké pěkné zpěvy mají jiné církve, zvláště německé a polské, nebylo slušné nenásledovati horlivé lásky a duchovních darů (1. Kor. 14, 1) a nepřipojiti jejich dary k svým a nerozhojňovati tak Boží milost v sobě. Němci a jiné národy v předešlém věku nepohrdali dary Ducha našich otců a překládali si jejich zpěvy do svého jazyka, proč jsme my dosavad zanedbávali jejich darů a neobraceli je k svému užitku?“¹⁵⁹ V překládání cizojazyčných písní do češtiny vidí Komenský požehnání: „V pravdě Lutherovy německé písně jsou plné ducha a moci, stejně tak i některých jeho pomocníků, polské pak písně Kochanovského, Raye aj. Proč tedy nemají nám ony uděliti k našemu potvrzení nějakou

¹⁵⁸ člověk, který při bohoslužbách vede shromážděné křesťany ke chválení Boha, zpravidla jde zároveň o vedoucího chválicí skupinky

¹⁵⁹ KOMENSKÝ, Jan Amos. *O duchovním zpěvu*. Praha : Kalich, 1944. (s. 20)

částku duchovní milosti? Když jiní všechny nejpřednější německé písně učinili svými a naproti tomu i Němci opět některé cizí, proč tedy ne i my? Jeden duch nechť nás spojuje všechny.¹⁶⁰

V současné době se, na rozdíl od doby pobělohorské, překládají chvalozpěvy převážně z angličtiny, což s sebou nese různá úskalí daná odlišností českého a anglického jazyka. Výhodou je, že v dnešní době umí anglicky velká část Čechů, takže když se někomu líbí anglická píseň, není problém, aby si ji sám doma přeložil. Z této výhody se ale snadno stane nebezpečí, pokud člověk, který není v překládání zběhlý, znalý a vycvičený, vynese své překlady na veřejnost a začne je používat na domácí skupince nebo dokonce bohoslužbách.

2.2.1 Rozdíly mezi češtinou a angličtinou

Zásadní rozdíl mezi češtinou a angličtinou, který způsobuje při překladech nesnáze, je odlišná délka většiny slov. Zatímco čeština je flektivní jazyk, což znamená, že vytváří slova a nové slovní druhy převážně pomocí sufixů, angličtina je jazyk izolační, takže využívá sufixy jen výjimečně a pro jednotlivé gramatické kategorie zpravidla používá tzv. gramatická slova (viz tabulka č. 1).

typ jazyka	flektivní	izolační
jazyk	čeština	angličtina
příklad	Nikdy <i>nečítávali</i> noviny.	<i>They never used to</i> <i>read the newspaper.</i>
počet slov potřebných k vyjádření stejné skutečnosti	3	7
počet jednoslabičných slov	0	5

tabulka č. 1 (vyjadřování gramatických kategorií v češtině a angličtině)

Angličtina má, jak je vidět na příkladu, větší množství jednoslabičných slov, což se týká také slov, která jsou v křesťanských písních často používaná. Tato slova je do češtiny potřeba přeložit víceslabičně (např. rock – skála, love – láska, grace – milost, died – zemřel, rose – vstal z mrtvých, peace – pokoj, joy – radost). Další úskalí v délce slov je

¹⁶⁰ KOMENSKÝ, Jan Amos. *O duchovním zpěvu*. Praha : Kalich, 1944. (s. 20)

český pátý pád, ve kterém musíme při většině oslovení na konec slova přidat morfém (např. Jesus – Ježíši, Lord – Pane, God – Bože, savior – spasiteli), čímž se opět navýší počet slabik. Z potřeby vyrovnat v překladu počet slabik někteří překladatelé mění rytmus a melodii písně, když dělí notové hodnoty na menší nebo například vynechávají přeložky, což působí velice nepřirozeně.

Angličtina a čeština se neliší jen slovtvorbou, ale také mluvním rytmem. Čeština funguje na izosylabickém (slabičném) principu, který se projevuje tak, že „za základní krok časového průběhu řeči je pocíťována slabika a podobnost intervalu mezi přízvukovými vrcholy je závislá na počtu slabik mezi nimi“¹⁶¹, což prakticky znamená, že dva sousední přízvuky od sebe nemusí být stejně časově vzdáleny. Angličtina zatím využívá izochronní princip mluvního rytmu, kdy je „délka intervalu mezi dvěma přízvukovými vrcholy poměřována časovým trváním“¹⁶², takže jsou sousední přízvučné slabiky vždycky stejně časově vzdálené bez ohledu na počet nepřízvučných slabik mezi nimi (viz tabulka č. 2). Navíc je u češtiny s výjimkou předložkových vazeb vždycky přízvuk na lichou slabiku, což by se v písni mělo projevit přízvukem na těžkých dobách.

typ rytmu	izosylabický princip	izochronní princip
jazyk	čeština	angličtina
příklad	Nikdy nečítávali noviny.	They never used to read the newspaper.
znázornění přízvuku	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

tabulka č. 2 (rozdílný mluvní rytmus češtiny a angličtiny)

Pokud tedy překládám z angličtiny píseň, která má předtaktí, musím v něm v češtině použít jednoslabičné slovo (ale ne předložku), aby na liché době v prvním taktu byla přízvučná slabika. Totéž radí i webová stránka *překládáme chvály.cz*¹⁶³ amatérským překladatelům: „U českých slov, na rozdíl od angličtiny, je *důraz na první slabice nebo na předložce* a vedlejší důraz pak na další liché slabice (např. *království*, *do království*).

¹⁶¹ FONETIKA A FONOLOGIE ČEŠTINY PRO CIZINCE; FF UK. *Využití suprasegmentálních vlastností na strukturní úrovni slova* [elektronicky]. Dostupné z: http://fu.ff.cuni.cz/vyuka/cestina_cizinci/09.pdf

¹⁶² FONETIKA A FONOLOGIE ČEŠTINY PRO CIZINCE; FF UK. *Využití suprasegmentálních vlastností na strukturní úrovni slova* [elektronicky]. Dostupné z: http://fu.ff.cuni.cz/vyuka/cestina_cizinci/09.pdf

¹⁶³ Překládáme chvály.cz: Spolu k jeho slávě. [Http://www.prekladamechvaly.cz/](http://www.prekladamechvaly.cz/) [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.prekladamechvaly.cz/o-prekladani-pisni/o-prekladani-chval>

Snažte se vždy umístit slova v písni tak, aby hudební přízvuky byly v souladu s přízvuky slovními. Bude to znít mnohem přirozeněji.¹⁶⁴

Třetí odlišností, která stojí za zmínění, je intonace řeči. V češtině můžeme jemné rozdíly ve významu vyjádřit změnou slovosledu. Pokud použijeme tatáž slova v jiném pořádku, sdělujeme různé věci (viz tabulka č. 3).

formulace	skutečný obsah sdělení
Marie má ráda vepřové maso s rýží.	Marie má ráda právě vepřové maso s rýží.
Vepřové maso s rýží má ráda Marie.	Vepřové s rýží má ráda Marie, a ne někdo jiný.
Vepřové maso má Marie ráda s rýží.	Rýže je Mariina nejoblíbenější příloha k vepřovému.

tabulka č. 3 (vyjadřování jemných významových změn v češtině)

Angličtina je oproti tomu velmi melodický jazyk, protože má pevně zakotvený slovosled. Nezbyvá jí tedy, než drobné nuance ve sdělení znázorňovat větnou intonací (viz tabulka č. 4).

formulace	skutečný obsah sdělení
Mary likes pork with rice.	Vepřové s rýží má ráda Marie, a ne někdo jiný.
Mary likes pork with rice .	Marie má vepřové ráda s rýží, a ne s jinou přílohou.
Mary likes pork with rice.	Marie má vepřové s rýží opravdu ráda, ať si kdo říká, co chce.

tabulka č. 4 (vyjadřování jemných významových změn v angličtině – tučný font označuje slovo intonované nejvýše)

Jak je vidět, angličtina je proti češtině velice zpěvný jazyk. S tím souvisí tendence angličtiny vkládat před nejdůležitější (a tedy nejvyšší) slovo ve větě nepatrně krátkou odmlku. Ta je v písni často vyjadřovaná synkopami. Protože se rytmus písně a obzvláště synkopy musí řídit textem písně, je velice náročné vzít píseň, jejíž synkopy jsou na místech, která vyhovují anglickému textu, a přebásnit ji do češtiny, aby zněla pořádně přirozeně.

¹⁶⁴ Překládáme chvály.cz: Spolu k jeho slávě. <http://www.prekladamechvaly.cz/> [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.prekladamechvaly.cz/o-prekladani-pisni/o-prekladani-chval>

2.2.2 Charakteristika překládaných písní

2.2.2.1 Forma

Mezi písněmi, které se českým protestantům líbí, a tudíž je překládají, je nápadná formální podobnost. Naprostá většina z nich má dvě sloky (A, A'), refrén (B) a bridge (C). V originále je velká část z nich nahraná ve formě A B A' B C B (B), například *Hosanna* od Brooka Fräsera (2006) nebo *How Great is our God* od Chrise Tomlina (2004).

2.2.2.2 Harmonie

Vzhledem k tomu, že je velká většina protestantského světového repertoáru dílem nadšenců – amatérů, není příliš harmonicky bohatá (světlou výjimkou je Michael W. Smith, který je držitelem čestného doktorátu hudby z Alderson-Broadbush College v Philippi v Západní Virginii¹⁶⁵). Překládané písně obvykle obsahují tóniku, dominantu, subdominantu, šestý stupeň a výjimečně druhý stupeň nebo mimotonální dominantu.

2.2.3 Autorizace překladů

V letech 2008 a 2012 vydalo hudební nakladatelství Rosa dva zpěvníky autorizovaných překladů zahraničních chvalozpěvů *Ty jsi důvod*¹⁶⁶, jejichž vydání měl na starosti Petr Chlouba. Autorem překladu mnoha písní ve zpěvnících je Tomáš Coufal.

2.2.3.1 Petr Chlouba¹⁶⁷

Petr Chlouba vystudoval obor bicí na Státní konzervatoři v Praze. Po absolutoriu hrál v různých souborech artificiální hudby (symfonické orchestry, Agon) i hudby nonartificiální (Trijo, OPSO, Jablkoň) a učil na Základní umělecké škole. V roce 1991 začal pracovat v hudebním nakladatelství Rosa, kde působí dosud.

Rosa se rozhodla pro vydání zpěvníku, protože zaměstnanci cítili poptávku po kvalitním notovém zápisu písní, které se už někde zpívají, a chtěli se pokusit o sjednocení a kultivaci překladů – některé písně totiž mají mnoho variant překladů velmi různých kvalit. Chlouba si stýská, že častý přístup českých křesťanů je rychle si přeložit píseň, která je aktuální,

¹⁶⁵ SMITH, Michael W. Biography. In: *Michael W. Smith* [online]. [cit. 2013-04-06]. Dostupné z: <http://www.michaelwsmith.com/bio.html>

¹⁶⁶ viz kapitola 2.4.1

¹⁶⁷ soukromý email Petra Chlouby autorce práce ze dne 27. 2. 2013.

a bez ohledu na kvalitu ji začít používat, a to většinou bez autorizace. Ani autorizace ale není zárukou kvality – zahraniční majitel práv se zabývá pouze mírou doslovnosti.

V překládání zahraničních písní vidí Chlouba příležitost sjednocení církve společným zpěvem a, stejně jako Komenský, možnost obohacení z požehnání jiných národů.

2.2.3.2 Tomáš Coufal¹⁶⁸

Tomáš Coufal se narodil v roce 1977 a na filozofické fakultě vystudoval žurnalistiku a český jazyk. Ještě za studia spolupracoval s hudebním časopisem Tón a po absolvování univerzity nastoupil do redakce časopisu Život víry, kde od minulého roku působí jako šéfredaktor. Opakovaně vedl semináře o tvůrčím psaní a překládání písní. Je autorem a spoluautorem desítek překladů křesťanských písní, např. *Heart of Worship* (1997) od Matta Redmana a *Great is Your Glory* (2007) od Vicky Beeching.

Chvalozpěvy překládá, protože vidí, že je to potřebné, a vnímá to jako součást Božího záměru pro svůj život. Jeho činnost se v této oblasti neomezuje pouze na překládání, ale pomáhá také mladým a méně zkušeným překladatelům, pokud při své práci narazí na nějaké problémy. Ve vzniku špatných překladů vidí nebezpečí a řešení může podle jeho slov spočívat ve třech bodech:

1. vzdělávat překladatele a vedoucí chval, aby dokázali překládat lépe (aby nevznikalo tolik špatných překladů), resp. aby vedoucí chval dokázali rozeznat a nepoužívat nekvalitní překlady
2. vytvářet kvalitní překlady, a tím „zaplnovat prostor“, který by jinak zaplnily překlady nekvalitní
3. vydávat zpěvníky autorizovaných překladů, které se používají napříč denominacemi a které napomáhají růstu jednoty v této oblasti¹⁶⁹

¹⁶⁸ soukromý email Tomáše Coufala autorce práce ze dne 21. 2. 2013.

¹⁶⁹ soukromý email Tomáše Coufala autorce práce ze dne 21. 2. 2013.

2.2.4 Hlavní problém překladů – nejednotnost

2.2.4.1 Příklad nejednotnosti

Na konkrétním příkladu písně *Open the Eyes of my Heart* (2000) od Paula Balocha budu demonstrovat nejednotnost překladů v rámci České republiky. Píseň byla složena v roce 1997 a první český překlad se objevil nedlouho po tom.

Uvádím originální text a jeho doslovný překlad, dále neautorizované překlady, které se mi podařilo sehnat, a na závěr překlad autorizovaný.

Originál¹⁷⁰ s doslovným překladem

*Open the eyes of my heart Lord / Pane, otevři oči mého srdce,
Open the eyes of my heart / otevři oči mého srdce,
I want to see You. I want to see You (2x) / chci tě vidět, chci tě vidět.*

*To see You high and lifted up / Vidět tě vysoko a vyvýšeného
Shining in the light of Your glory / zářícího ve světle tvé slávy.
Pour out Your power and love / Vylej svou moc a lásku
As we sing holy, holy, holy / když zpíváme svatý, svatý, svatý.*

*Holy, holy holy. Holy, holy, holy / Svatý, svatý, svatý, svatý, svatý, svatý,
Holy, holy, holy, I want to see You (2x) / svatý, svatý, svatý, chci tě vidět.*

Český překlad 1¹⁷¹

*Otevři mé srdce víc, ó,
otevři mé srdce víc
vidět tě toužím, vidět tě toužím (2x).*

¹⁷⁰ Paul Baloché Open The Eyes Of My Heart. In: *Lyricsmode* [online]. 2013 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: http://www.lyricsmode.com/lyrics/p/paul_baloché/open_the_eyes_of_my_heart.html

¹⁷¹ překlad používaný jednu dobu v KS Praha

*Ty jsi Pán vyvýšený
zářící světlem a slávou.
Vylej svou lásku a moc,
voláme /: svatý, svatý, svatý :/
vidět tě toužím.*

Český překlad 2¹⁷²

*Otevři mé srdce, Pane,
otevři mé srdce víc,
vidět tě toužím, vidět tě toužím.*

*Ty jsi vyvýšený Pán
záříš ve světle své slávy,
vyléváš lásku svou
voláme /: svatý, svatý, svatý :/
vidět tě toužím.*

Český překlad 3¹⁷³

*Otevři mé srdce, Králi,
chci ve tvé blízkosti být,
chci vidět tvou slávu, chci vidět tvou slávu.*

*Tvé vyvýšení a majestát
září ve světle tvé slávy.
Vylej svou lásku a moc,
když zní mé /: svatý, svatý, svatý :/
chci vidět tvou slávu.*

¹⁷² CÍRKEV BRATRSKÁ CHOMUTOV. *Zpěvník chval: Církev bratrská Chomutov*. Dostupné z:
<http://www.chomutov.isachar.cz/files/zpevník.pdf>

¹⁷³ Databáze křesťanských děl. In: *Databáze křesťanských děl* [online]. 2013 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z:
http://www.dkd.cz/otevri.php?jmeno=_Otevri_me_srdce__Krali16733.TXT

Český překlad 4¹⁷⁴

*Otevři mé oči, Pane,
otevři je v srdci mém,
spatřit Tě toužím, spatřit Tě toužím.*

*Vidět, jak jsi vyvýšen
a světlo Tvoji slávy jak září,
vylej svou lásku a moc
ty jsi /: svatý, svatý, svatý :/
spatřit Tě toužím.*

Český překlad 5¹⁷⁵

*Otevři mé oči, Pane,
otevři dnes oči mé,
toužím Tě znát víc, toužím Tě znát víc.*

*Majestát Tvůj vyvýšit chci,
chválit Tvé svaté Jméno,
vylej svou lásku a moc,
když zpívám /: svatý, svatý, svatý :/*

Český překlad 6¹⁷⁶

*Otevři oči mého srdce, ó Pane,
otevři oči mého srdce,
já tě chci vidět, já tě chci vidět.*

¹⁷⁴ SIGNALY.CZ...."Raise your voice"...: Otevři oči mého srdce (Open the eyes of my heart) + akordy. Dostupné z: <https://maruska1991.signal.cz/0905/otevri-oci-meho-srdce>

¹⁷⁵ AC VYŠKOV. Zpěvník AC Vyškov. Dostupné z: www.ac.vys.cz/data/zpevník_ac_a4.doc

¹⁷⁶ Open the eyes of my heart: text překlad. In: *Karaoke texty.cz* [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.karaoke texty.cz/texty-pisni/chvaly-k-bohu/open-the-eyes-of-my-heart-97751>

*Vidět tě vyvýšeného,
zářícího ve světle tvé slávy,
vylej svou lásku a moc,
my zpíváme /: svatý,svatý,svatý :/
já tě chci vidět.*

Autorizovaný překlad¹⁷⁷

(Luboš a Jana Hlavsovi, Tomáš Coufal)

*At' srdce mé Tebe vidá,
at' srdce mé Tebe zná,
vidět Tě toužím, vidět Tě toužím.*

*Chci vidět Krále na trůnu
zářícího ve světle slávy.
Vylej svou lásku a moc,
když zpívám /: svatý, svatý, svatý :/
vidět Tě toužím.*

Je vidět, že rozrůzněnost překladů napříč Českou republikou je veliká. Tomáš Coufal v tom nicméně nevidí neřešitelný problém: „Pokud je nějaký překlad kvalitní, většinou se rozšíří rychleji než překlady nekvalitní. Kvalita je určitou ‚evoluční výhodou‘ – existuje totiž vrstva lidí, kteří ji dokážou rozeznat, a ti ji preferují. Mám i osobní zkušenost, že i když lidé v nějakém společenství nějaký překlad už znají, není pro ně nepřekonatelným problémem se text úspěšně přeučit.“¹⁷⁸

Úskalí překladů zmíněná v první polovině kapitoly je na většině výše uvedených překladů snadno pozorovatelná při porovnání jednotlivých překladů s původním rytmem a melodií písně. Autorizovaný překlad specifik originální melodie a rytmu i českého jazyka respektuje, nicméně je diskutabilní, zda je stylisticky jednotný. Slovo „toužím“ už v dnešní době není obvyklý, ale spíše knižní výraz, stejně tak se slovesem „vidět“ se v běžné mluvě spojuje ukazovací zájmeno druhé osoby jednotného čísla spíše ve tvaru „tě“ než „tebe“. Je

¹⁷⁷ At' srdce mé tebe vidá. *Křesťanské chvály* [online]. 2008 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://tyjsiduvod.webnode.cz/products/at-srdce-me-tebe-vida-open-the-eyes-of-my-heart/>

¹⁷⁸ soukromý email Tomáše Coufala autorce práce ze dne 21. 2. 2013.

pochopitelné, že něco jako dokonalý překlad je pouze hypotetický pojem, nicméně je důležité, aby si překladatel ještě před prací stanovil cíl: Jde mi o to, aby byl překlad co nejpřesnější, a to případně i na úkor přirozenosti a stylistiky, nebo chci, aby píseň v první řadě zněla přirozeně i za cenu volnějšího přebásnění? Mám za to, že pokud člověk překládá tak, jak ho to zrovna napadne, aniž by předem přemýšlel o výsledku jako celku, nemůže být výsledek jeho práce uspokojivý.

2.2.4.2 Příklad jednotnosti

Autorem následující písně je zakladatel a vedoucí skupiny Vinesong, John Watson. Vinesong je skupina, v současné době vokálně instrumentální kvarteto, která za třicet jedna let své existence mnohokrát změnila složení a počet členů. Momentálně působí ve složení John Watson, Rachael Gray a manželé Daniel a Charlene Kok. Na svých internetových stránkách uvádí, že není v první řadě hudebním tělesem, ale službou Bohu: „Přináší nápady a změny do lidských životů a díky tomu je svědkem mnohých zázraků – duchovních, duševních a tělesných.“¹⁷⁹ Je první křesťanskou skupinou, která vystoupila na setkání Spojených národů v New Yorku.

V prosinci 2012 byla na turné v České republice a ve větších i menších městech hrála na koncertech a vedla lidi k chválení Boha. Uskupení koncertuje po celém světě a jeho zvláštností je to, že se učí své písně v překladu národa, kde zrovna vystupuje, tedy i v České republice zpívalo česky. Když přijede do nové země, věnuje týden nácvičku svých písní v cílovém jazyce, potom teprve se vydává koncertovat. Kromě česky nazpívaných CD¹⁸⁰ je s Českou republikou spojeno také osobou Bohdany Frantíkové, která je od prosince 2012 doprovází na cestách a pomáhá manželům Kokovým v péči o ročního syna Reubena. Jejich dlouhodobým spolupracovníkem, překladatelem a učitelem češtiny je Karel Řežábek¹⁸¹. Je jediným překladatelem jejich písní a překládá je s citem a zřetelem na specifika obou jazyků. Jako příklad uvádím píseň Pokoj tvůj jak řeka. Jde o píseň plnou biblické intertextuality, citací a symbolů z mnoha míst Bible, což bývá překladatelský oříšek. V takovém případě je totiž potřeba zachovat odkazy na biblické pasáže, zároveň ale držet původní myšlenku písně, což není jednoduché právě kvůli rozdílné délce anglických a českých slov. Nutno dodat, že v české verzi písně byl oproti anglickému originálu mírně

¹⁷⁹ Vinesong. VINESONG. [online]. 2011 [cit. 2013-04-26]. Dostupné z: <http://vinesong.com/>

¹⁸⁰ VINESONG. *Ať tvá živá voda* [CD]. Vinesong, 2000. a VINESONG. *Něco nového* [CD]. Vinesong, 2013.

¹⁸¹ viz kapitola 3.2

upraven rytmus. Níže uvádím nejprve originál s doslovným překladem, potom přebásněný autorizovaný překlad.

*Peace like a river / Pokoj jako řeka,
Love like a mountain / láska jako hora,
The wind of Your Spirit / vítr tvého Ducha
Is blowing everywhere / Všude fouká.
Joy like a fountain / Radost jako vodotrysk,
Healing spring of life / Léčivý proud života.
Come, Holy Spirit / Přijď, Duchu svatý,
Let Your fire fall / ať padá tvůj oheň.*

Autorizovaný překlad
(Karel Řežábek)

*Pokoj tvůj jak řeka,
láska tvá jak horské štíty,
vítr tvého Ducha
ať proudí víc a víc.
Radost tvá jak pramen,
věčný proud života;
Přijď, Duchu svatý,
s ohněm svým přijď.*

2.2.5 Závěr

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že kvalitní překlady zahraničních písní jsou pro českou církev důležité, což si uvědomoval už Jan Ámos Komenský. Kvality překladů se dá dosáhnout svědomitým vzděláváním začínajících překladatelů a také je při samotné překladatelské činnosti potřeba věnovat pozornost typickým rysům obou jazyků. Vhodnou pomůckou pro šíření kvalitních překladů zahraničních chvalozpěvů jsou zpěvníky, například výše zmíněný Ty jsi důvod, které mohou zároveň přispět k jednotě hudebního projevu napříč denominacemi.

2.3 Chvála a mimohudební projevy

V posledních letech dochází v protestantských kruzích k posunu chápání chvály vzniklého kvůli nedůslednému pojmenování žánru moderních chvalo zpěvů. V devadesátých letech 20. století se začaly novější písně, které nepocházely z kancionálu a doprovázely se na kytaru, nazývat „chvalami“, což mnohdy vedlo pokřivenému chápání samotné podstaty chvály. Chvála je postoj a aktivita člověka, která se může projevit jak hudebním, tak jakýmkoliv jiným způsobem. Na pultech knihkupectví a knihoven je v dnešní době mnoho knih, které mají slovo „chvála“ v názvu, např. *Chvála stínu*¹⁸², *Chvála vody*¹⁸³, *Chvála varhan*¹⁸⁴ nebo *Chvála moudrosti*¹⁸⁵. V každé z nich je k vychválení tématu použito jiných prostředků – ve *Chvále vody* jsou to fotografie, *Chvála stínu* je popisem osobního prožitku stínového umění v Japonsku a *Chvála moudrosti* je soubor filozofických přednášek. Všechny tyto publikace mají ale stejný cíl – upozornit na výjimečnost a bohatství popisovaného předmětu. Právě tak chválit Boha je možno různými způsoby, které ale mají společný cíl, a to sice ukázat na Boží jedinečnost. V souvislosti s tím se v posledních letech mluví o „životě chvály“ nebo „chvále jako životním stylu“. V následujících oddílech jsou uvedeny způsoby chvály, které se v České republice používají na bohoslužbách v syntéze s hudbou nebo jako její protějšek.

2.3.1 Tanec

Tanec jakožto vyjadřování duchovního postoje pochází už ze Starého zákona¹⁸⁶. Po pádu západořímské říše dochází k omezení různých spontánních liturgických projevů včetně tance. I přes to se ale v církvi někteří významní muži vyslovují ve prospěch tance – Řehoř bohoslovec píše, že Davidův tanec je požehnáním a opat Meletius mluví o důležitosti procesí. Právě tak důležitost tance uznávali Jan Kalvín a Martin Luther. Ze spektra protestantských církví se dnes tanec při bohoslužbě příležitostně objevuje

¹⁸² TANIZAKI, Džuničiró. *Chvála stínu: Tradice japonské estetiky*. Košice : Knižná dielňa Timotej, rok vydání neuveden. ISBN 80-88849-06-3.

¹⁸³ MARTINČEK, Martin. *Chvála vody*. Martin : Osvěta, 1981.

¹⁸⁴ JIŘÍ, Jan et al. *Chvála varhan: Opus 109 v novobarokní aule Vysokého učení technického v Brně*. Brno : VUTIUM, 2001. ISBN 80-214-1858-3.

¹⁸⁵ LEVI-STRAUSS, Claude a Maurice MERLEAU-PONTY. *Chvála moudrosti*. Bratislava : Archa, 1994. ISBN 80-7115-077-0.

¹⁸⁶ viz kapitola č. 1

u charismatických denominací¹⁸⁷. Jde především o tanec s prapory a šátky, které ale nejsou používány pouze k tanci. U praporů a šátků je důležitá barevná symbolika¹⁸⁸. Tanec jako doprovod chval slouží v první řadě k Boží oslavě, ale zároveň je pokládán za způsob, jehož prostřednictvím je možno sdělit a znázornit stavy, které jsou slovy a jinými běžnými způsoby nepředatelné. Tanec s prapory a šátky vychází z momentální inspirace a probíhá formou improvizace, kdy nemají tanečníci předem nacvičené žádné sestavy, ale pohyby reagují jeden na druhého. Aby mohl na bohoslužbách člověk tančit s prapory a šátky, nepotřebuje speciální trénink ani nemusí projít žádným výběrovým řízením, avšak pravidlem bývá, že vepředu s hudební chválicí skupinkou tančí s prapory pouze lidé, u kterých jsou duchovní a vedoucí chval přesvědčeni, že jim nejde o to, aby se zviditelnili.

obr. č. 2 (tanec s prapory na bohoslužbách KS Praha; foto Tomáš Božovský)

Kromě spontánního tance s prapory a šátky existují taneční skupiny, které mají k jednotlivým písním nacvičené taneční sestavy. Toto se děje např. na ekumenické Dětské konferenci, kterou každoročně pořádá hnutí Samuel ve spolupráci s Křesťanskou misijní společností, kde se děti a vedoucí v průběhu konference naučí jednotlivé sestavy, aby se mohli přidat ke chválení Boha co nejrozmanitějším způsobem.

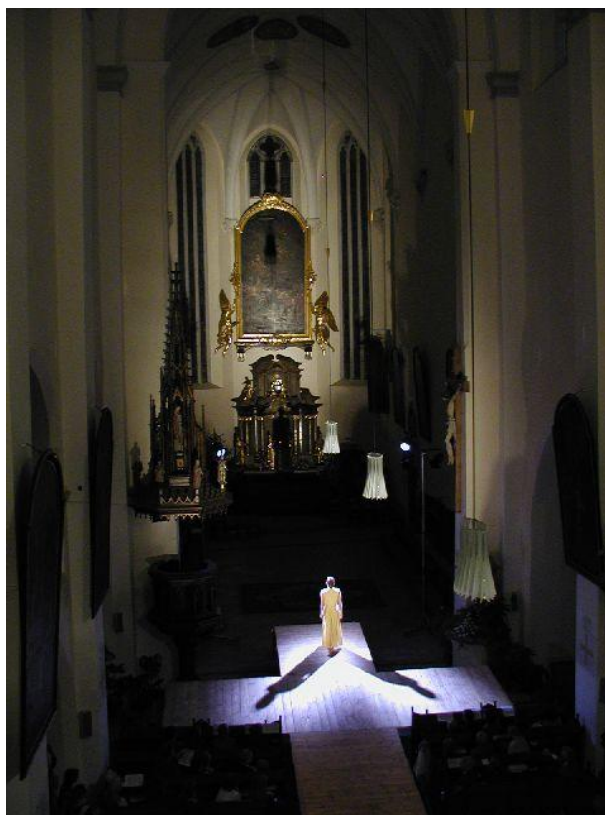
Příkladem toho, že se chvála tancem nepěstuje jen na bohoslužbách, je Tanec vzkříšení, kterého se na Velikonoční neděli v roce 2012 zúčastnilo kolem sta lidí, aby na veřejnosti oslavili Ježíšovo vzkříšení¹⁸⁹. Dalším příkladem tance s křesťanskou tematikou je dílo Biblické tance od Petra Ebena (viz obrázek č. 3). Tématem jsou 4 epizody z Bible –

¹⁸⁷ denominace, které se hlásí k evangelikální věrouce a které kladou zvláštní důraz na osobu a dary Ducha svatého. Mezi různými charismatickými církvemi a skupinami jsou často naukové rozdíly. Charismatické hnutí je spolu s hnutím letničním nejrychleji rostoucím hnutím současného křesťanství.

¹⁸⁸ viz kapitola 2.3.2

¹⁸⁹ viz příloha č. 2

Davidův tanec před archou, Tanec Šulamítky, Tanec Jiftáchovy dcery a novozákonní Svatba v Káně Galilejské.

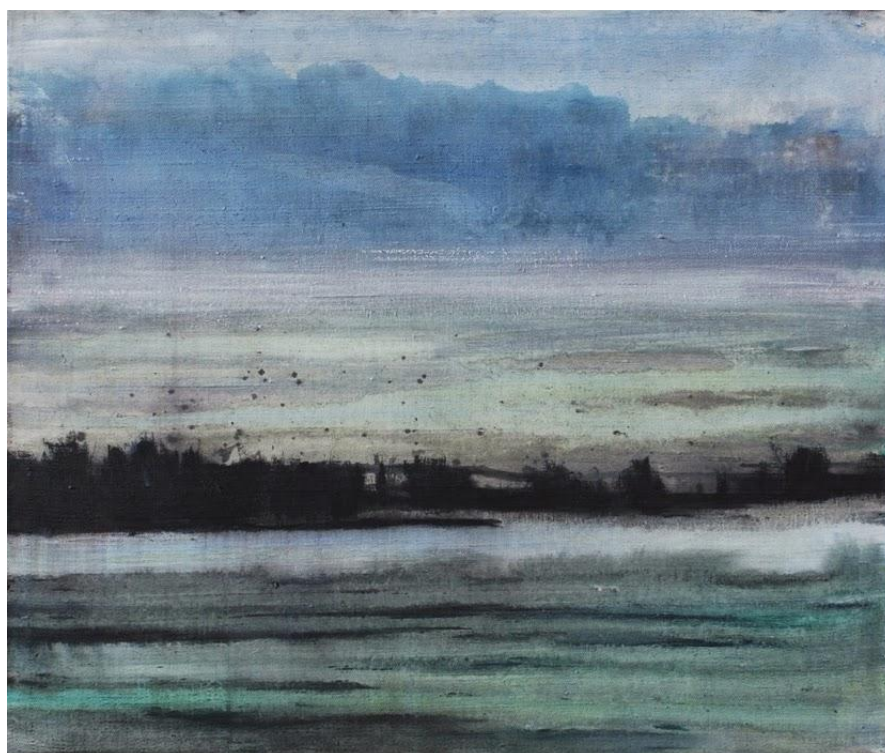
obr. č. 3 (Provedení Biblických tanců na Smetanově Litomyšli v roce 2003)

2.3.2 Výtvarné umění

Výtvarné umění má v církevní historii dlouhou tradici. Již ve Starém zákoně, kdy Izraelci po vyjití z Egypta začali stavět na poušti podle Hospodinova pokynu stánek setkávání. Po detailním popisu podoby a vybavení stánku Bůh Mojžíšovi říká: „*Jmenovitě jsem určil Besaleela, syna Uriho, syna Chúrova z Judova kmene. Naplnil jsem ho Božím duchem ve zručnosti, chápavosti a znalosti pro všechny druhy prací; aby navrhoval plány a prováděl je ve zlatě, ve stříbře a v bronzu; aby opracovával kameny na vsazování, aby obráběl dřevo a prováděl všechny druhy prací.*“¹⁹⁰ Detailnímu popisu zhotovení a podoby jednotlivých součástí stánku setkávání je v Bibli věnováno 52 kapitol, z čehož je možno soudit, že výtvarné umění je vhodný prostředek komunikace s Bohem a o Bohu. Věřící umělci, jako například Rublijev, mistr Třeboňský, Albrecht Dürer, Michelangelo, Rembrandt nebo německý romantik Caspar David Friedrich, předávali lidem své poznání

¹⁹⁰ Bible, Exodus 31,2–5

Boha výtvarnými způsoby v celých evropských dějinách. Z českých soudobých věřících umělců lze jmenovat Aleše Nováka¹⁹¹ (viz obrázek č. 4), který vidí svou kreativitu jako odraz kreativity Boží¹⁹² nebo Patrika Hábla¹⁹³, který měl od Popeleční středy do Velkého pátku 2013 v kostele Nejsvětějšího Salvátora výstavu Postní obrazy¹⁹⁴. V dnešní době je výtvarné vyjadřování vlastní především katolické církvi, což se projevuje architekturou a výzdobou kostelů. České protestantské kostely mívají prostší ráz, a zapojení výtvarného umění v bohoslužbě nebo na místě setkávání bývá výjimkou.

obr. č. 4 (Aleš Novák: bez názvu, akryl na plátně 2012)¹⁹⁵

Ještě častěji než k tanci, se prapory a šátky v charizmatických církvích používají jako barevná symbolika dokreslující text právě zpívané písně. V každé kultuře mají barvy určitou symboliku, a barevná symbolika šátků a praporů na bohoslužbách vychází především z Bible a potažmo z evropské kultury, která z biblické vychází. Dalším vodítkem při výběru vhodného praporu je vedení Ducha svatého, na kterého se lidé, kteří

¹⁹¹ Absolvent Fakulty architektury TU Liberec. Nyní pokračuje ve studiu na VŠUP v ateliéru Socha I. Věnuje se různým výtvarným technikám.

¹⁹² soukromý rozhovor Aleše Nováka s autorkou práce ze dne 20. 5. 2013

¹⁹³ absolvent ateliéru malby Pavla Nešlehy na VŠUP

¹⁹⁴ Patrik Hábl: Postní obrazy pro Nejsv. Salvátora Popeleční středa – Velký pátek 2013. [online]. [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://ctu-uk.cz/patrik-habl-postni-obrazy-pro-nejsv-salvatorapopelecni-streda-velikonoce-2013>

¹⁹⁵ Aleš novák / portfolio. [online]. [cit. 2013-05-20]. Dostupné z: <http://alesnovak.blogspot.cz/2013/04/views.html>

prapory používají, obrací s prosbou o radu, protože věří, že může chtít některému návštěvníkovi bohoslužeb nebo celému sboru něco sdělit právě prostřednictvím barev.

obr. č. 5 (barevné prapory jako symbolika na ekumenickém setkání Den modliteb 2013 v Betlémské kapli; foto Tomáš Božovský)

2.3.3 Literární umění

Jedna z církví, kde bývá součástí liturgie také literární umění, je Církev bratrská. Je pravda, že je tomu tak v menší míře, než v minulosti, ale i dnes bývá do kázání někdy začleňováno čtení prozaického textu, případně je hudební chvála obohacována čtením poezie. Následující báseň mladého historika umění Martina Šandy byla autorsky přednesena na 1. adventní neděli ve sboru Církve bratrské v Praze na Černém mostě za účelem naznačit čekání na příchod Krista.

Ukončete nástup

2003

Sedí

sama

smutná

tiše

pláče

*Zatímco mnohohlavý dav
v pravidelných intervalech vyplivovaný
do potmělého prostoru nástupiště*

*améba zaplňující všechny průduchy
ke světlu vedoucí*

*nekonečný tisícínový úprk
na chvíličku přetržený
bezcílným během eskalátorů*

*Sedí
sama
smutná
tiše
pláče*

Nepřišel

*Dneska
nebo nikdy?*

Literární umění má své místo také v katolické církvi, kde se při různých pobožnostech čtou úryvky z duchovní literatury a poezie i próza bývají inspirací pro kněze v jeho homiliích.

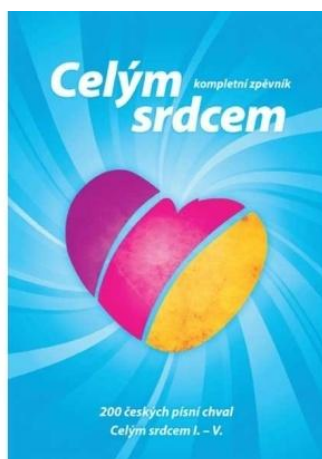
2.3.4 Závěr

Ostatní druhy mimohudebního umění (dramatické, filmové) bývá na bohoslužbách také čas od času použito, ale spíše jako doplněk kázání, než chval. Ohledně všech druhů umění lze pozorovat výraznou snahu o kvalitní provedení, aby jím byl Bůh skutečně chválen a bylo poukázáno na jeho jedinečnost a dokonalost.

2.4 Křesťanské protestantské zpěvníky vydané od roku 2000

2.4.1 Mezidenominační zpěvníky

Vydávání zpěvníků s nejnovějšími křesťanskými písněmi určenými k použití během bohoslužby se věnuje hlavně hudební vydavatelství Rosa. Má na svém kontě edici pěti zpěvníků *Celým srdcem – současné české chvalozpěvy*¹⁹⁶, které vyšly v souborném vydání v roce 2011. Soubor obsahuje 200 písní, které byly v České republice (a výjimečně na Slovensku) napsány od roku 1990. Tímto však Rosa svou práci na popularizaci českých křesťanských písní neschválila a připravuje další díl zpěvníku. Zpěvníky *Celým srdcem* jsou rozšířené ve většině českých protestantských církví a písně, které obsahují, jsou v nich všeobecně známé a často používané.

V roce 2008 vyšel zpěvník *Ty jsi důvod* s podtitulem *Současné světové chvalozpěvy*¹⁹⁷, na který v roce 2012 navázal *Ty jsi důvod 2*¹⁹⁸. Jde o soubor autorizovaných překladů nejznámějších zahraničních křesťanských liturgických písní. Většina z nich je dílem autorů nebo hudebních skupin známých díky internetu po celém světě, jako jsou Matt Redman, Michael W. Smith, Casting Crowns, Hillsong United nebo Delirious. Zpěvník se prodává dohromady s CD, na kterém jsou originální i české texty a záznamy melodií ve formátu midi.

¹⁹⁶ ROSA. zpěvník *Celým srdcem I. - V.: Současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7.

¹⁹⁷ ROSA. zpěvník *Ty jsi důvod: Současné světové chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2008. ISMN 979-0-706518-09-1.

¹⁹⁸ ROSA. zpěvník *Ty jsi důvod 2: Současné světové chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2012. ISMN 979-0-706518-11-4.

Edice zpěvníků Ty jsi důvod má širokou podporu v podobě internetových stránek¹⁹⁹, na kterých jsou originální nahrávky písní a jejich české autorizované překlady. Internetová stránka není oficiální iniciativou vydavatele zpěvníku, ale osobním počinem jednotlivce, který chce „přispět k informovanosti křesťanské komunity o českých překladech chval.“²⁰⁰

2.4.2 Zpěvníky jednotlivých protestantských církví a náboženských společností

Mnoho protestantských církví při bohoslužbách kombinuje zpěv z kancionálů a novějších písní, které si často tisknou pro vlastní potřebu a svazují kroužkovou vazbou nebo do rychlovažačů. Zpěvníků, které byly od roku 2000 oficiálně vydané, je proto málo. Informace o zpěvnících jsem hledala na oficiálních webových stránkách jednotlivých církví a snažila se je získat pomocí emailové komunikace s představiteli jednotlivých církví. Církev a zpěvníky, u nichž se mi ani touto cestou nepodařilo získat potřebné informace, v této kapitole neuvádím. Dalším důvodem, proč se v dnešní době mnoho protestantských zpěvníků nevydává, je, že se v jednotlivých sborech rozmáhá trend promítat texty písní na stěnu nebo plátno pomocí dataprojektoru, k čemuž se používá software Opensong, který slouží k promítání textů písní a veršů z Bible²⁰¹. Je možné ho stáhnout zdarma a obsahuje několik nahraných českých překladů Bible, texty písní z nejpoužívanějších kancionálů a zpěvníků a také písní, které ještě nebyly vydány. Se softwarem Opensong se dá jednoduše pracovat a přidávat do projekce další písně a obrázky.

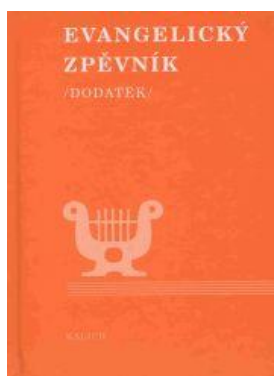
¹⁹⁹ Křesťanské chvály: Písně ze zpěvníků Ty jsi důvod I a II - současné světové chvalozpěvy. *Webnode* [online]. 2008 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://tyjsiduvod.webnode.cz/>

²⁰⁰ Soukromý email Jaroslava Holera autorce práce ze dne 16. 3. 2013.

²⁰¹ Opensong: snadné a efektivní promítání. JENÍČEK, Tomáš. [online]. 2010 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.opensong.cz/>

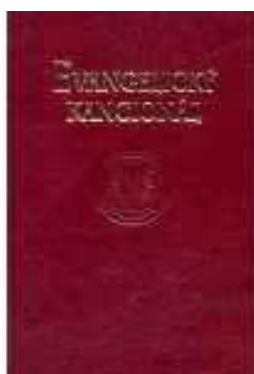
2.4.2.1 Českobratrská církev evangelická²⁰²

V roce 2004 vydalo nakladatelství Kalich publikaci Evangelický zpěvník – dodatek²⁰³, která je rozšířením Evangelického zpěvníku z roku 1979. Obsahuje 103 písní, jak starších (najdeme v něm i nápěvy Adama Michny z Otradovic), tak písní současných. Pro velký zájem byl zpěvník ještě dotisknut.

2.4.2.2 Slezská církev evangelická augsburského vyznání²⁰⁴

Slezská církev evangelická augsburského vyznání je ohledně vydávání hudebnin velice aktivní. V roce 2005 vydala Evangelický zpěvník²⁰⁵. Vychází z chorálního k tomuto kancionálu, který obsahuje harmonizované melodie, zatímco Evangelický zpěvník uvádí u jednotlivých písní pouze jeden hlas. Obsahuje jak starší písně (např. tradiční *Radujme se vždy společně*), tak písně relativně nové (např. *Přijď již, přijď, Duchu Stvořiteli* od Miloše Rejchrt).

²⁰² Nakladatelství Kalich [online]. 1999 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z:

<http://www.ekalich.cz/produkt/95-Evangelicky-zpevnik-dodatek/index.htm>

²⁰³ SYNODNÍ RADA ČESKOBRASTRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ. *Evangelický zpěvník - dodatek*. Praha : Nakladatelství Kalich, 2004. ISBN 80-7017-997-X.

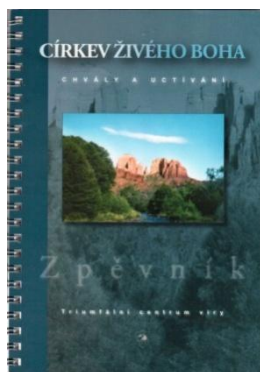
²⁰⁴ soukromý email Marka Řičana autorce práce ze dne 15. 3. 2013

²⁰⁵ *Evangelický kancionál*. Český Těšín : SCEAV, 2005. ISBN 80-903530-2-9.

Dále vydala Slezská církev evangelická augsburského vyznání v roce 2010 nový česko-polský Pohřební zpěvník, který obsahuje texty písní a nějaké liturgické prvky. V roce 2011 pak publikovalo vnitrocírkevní sdružení Křesťanské společnosti – Społeczność Chrześcijańska česko-polský slovník Gloria.

2.4.2.3 Triumfální centrum víry

Triumfální centrum víry vydalo v roce 2004 pro své interní potřeby zpěvník s názvem Církev živého Boha – chvály a uctívání²⁰⁶. U každé písně je vytištěna melodická linka s textem a akordickými značkami a pod notovou osnovou jsou uvedeny biblické odkazy, které korespondují s textem písně; na protější stránce pak pouze text s akordickými značkami. Autorkou většiny písní je Kateřina Heroldová.

2.4.2.4 Církev bratrská

Nejnovější zpěvník Církve bratrské vyšel v roce 2006 a jmenuje se Křesťanský kancionál. Z předchozího vydání z roku 1965 je v novém zpěvníku s drobnými úpravami ponecháno přibližně 300 písní a zařazeno je také kolem 200 nových písní, především z archivů pěveckých sborů CB a několika zpěvníčků pro mládež.²⁰⁷

²⁰⁶ TRIUMFÁLNÍ CENTRUM VÍRY. zpěvník *Církev živého Boha: chvály a uctívání*. Místo vydání neuvedeno : Nakladatelství neuvedeno, 2004.

²⁰⁷ podle soukromého emailu Pavla Javornického autora práce ze dne 1. 4. 2013.

2.5 3C3B²⁰⁸

3C3B je „iniciativa podporující služebníky ve chvalách a křesťanském umění,“ píše se na jejích oficiálních internetových stránkách. Vznikla v roce 2003 za účelem zmapovat situaci a způsoby vedení chval ve sborech Církve bratrské a ukázat na nové možnosti. Záměrem zakladatelů bylo „motivačně vzdělávat služebníky ve chvalách, křesťanském umění a technice.“ I přes to, že členové iniciativy byli zpočátku pouze členové Církve bratrské, snažili se zaměřit i na budování vztahů mezi křesťanskými umělci z různých církví, což se dnes velmi dobře daří. Dalším „cílem této mezidenominační služby je vést křesťany do Boží přítomnosti prostřednictvím chvály a ukazovat na ni jako na styl života.“

Název 3C3B je hříčka vzniklá z hesla „Chvalozpěvy Bohu – nejen v Církvi bratrské – a Co s nimi budoucnu.“

2.5.1 Vitamínová bomba²⁰⁹

„Vitamínová bomba je víkendová konference, která se snaží přinášet nové živiny služebníkům všech generací.“

Hlavní činností 3C3B je v současnosti konference Vitamínová bomba, jarní víkendová akce, na které se setkávají křesťanští umělci z různých církví a účastní se vyučování, praktických workshopů a nástrojových, pěveckých a zvukařských konzultací podle vlastního výběru. Číslo 3 v názvu 3C3B nereprezentuje jen počet opakujících se písmen C a B v heslu iniciativy, ale také „3 poslání: Učit se, učit se, učit se!“ a konkrétní formy pomoci, kterou Vitamínová bomba české církvi podle slov zakladatelů přináší:

1. rozvoj muzikální a technické stránky služebníka v souvislosti s jeho duchovní stránkou
2. nové české písně a překlady zahraničních písní
3. otázka spontánního projevu při „chvále“ (citlivě vést písně a chvály při vedení shromáždění, bránit se náboženskému přezpívání písní, objevovat nové liturgické formy)

²⁰⁸ všechny citace v kapitole bez uvedeného zdroje jsou z: 3C3B: Křesťanská iniciativa podporující služebníky ve chvalách a křesťanském umění. 3C3B [online]. [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.cb.cz/3c3b/>

²⁰⁹ všechny citace v kapitole bez uvedeného zdroje jsou z: 3C3B: Křesťanská iniciativa podporující služebníky ve chvalách a křesťanském umění. 3C3B [online]. [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.cb.cz/3c3b/>

To, že je její pomoc skutečně efektivní a vyhledávaná, je vidět i na rozšiřujícím se týmu, který se na Vitamínové bombě každoročně podílí, a na rostoucímu počtu účastníků. V posledních letech na konferenci dokonce účinkovali zahraniční umělci a řečníci – David Hadden (UK) a Ted Whang (USA). Jednotlivé formy pomoci jsou na konferenci realizovány následovně:

2.5.1.1 Rozvoj muzikální a technické stránky služebníka v souvislosti s jeho duchovní stránkou

Každý večer a ráno jsou chvály a biblické vyučování na související témata. Na konferenci zpravidla vyučují Jakub Limr (pastor Křesťanského společenství v Hradci Králové), Přemysl Pýter (kazatel Církve bratrské ve Vysokém Mýtě) a Tomáš Pavlíček (učitel na Evangelikálním teologickém semináři). Sobota je těžištěm praktické části programu. Již tradicí jsou individuální i skupinové konzultace pro zpěváky, které spojují jak základní teoretické informace o hlasovém aparátu a pěveckém dýchání, tak praktická cvičení nebo dokonce práci na jednotlivých písních a řešení problémů z praxe. Někdy probíhá speciální pěvecký seminář, který cvičí zpěváky ve zpěvu improvizovaných hlasů k písním. Lektori na nástrojových konzultacích a seminářích jsou hráči s dlouholetou praxí a schopností hrát jak z not, tak podle sluchu a improvizovat doprovody k písni přímo na místě. Každoročně na konferenci pedagogicky působí klavírista a klávesista, kytarista, baskytarista, houslista a hráč na dechové nástroje. S rozvojem technických schopností zájemců pomáhá profesionální zvukař, na jehož semináři po krátkém výkladu zkouší jednotliví účastníci pod jeho odborným vedením nazvučit živou kapelu.

Svou duchovní stránku mohou účastníci rozvíjet nejen při chvalách a biblických vyučováních (témata z loňských let: pokora, oddanost Bohu, Ježíšův druhý příchod), ale také kdykoliv během soboty, kdy jsou připraveni k rozhovorům a modlitbám pastorační pracovníci.

Když na Vitamínovou bombu přijede chválicí skupinka nebo kapela jako celek nebo téměř kompletní, má možnost zúčastnit se tzv. dílny. Dílnu zajišťují profesionální hudebníci (loni David Hadden, který vystudoval hudební pedagogiku ve Velké Británii, a Ted Whang, který absolvoval totožný obor v USA)²¹⁰ se zkušenostmi s vedením hudební skupiny a chval. Skupina na dílně předvede něco ze svého repertoáru a supervizor jim poskytuje

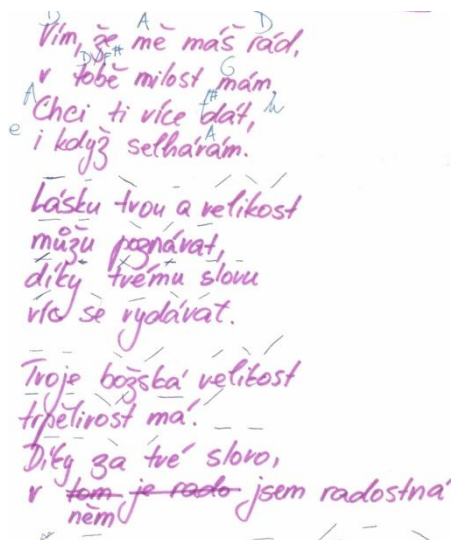
²¹⁰ viz kapitola 3

zpětnou vazbu – praktické hudební i jiné rady (rada, která se dostává mnoha skupinám, je soustředit se víc na píseň jako celek a poslouchat ostatní nástroje, než pouze na svůj part, což je samozřejmost, na kterou mnohdy hudebníci zapomínají). Po devadesáti minutách v dílně absolvuje skupina hodinu a půl koučinku, kde se jim věnuje buď vyškolený kouč, nebo zkušený vedoucí týmu a pastorační pracovník²¹¹. Vede pak skupinu v rozhovoru, jehož cílem je řešit případné problémy ve vztazích nebo nespokojenost v rámci skupiny. Díky koučinku dostávají některé kapely nové nasměrování, povzbuzení a nadšení do dalšího působení.

2.5.1.2 Nové české písně a překlady zahraničních písní

Je snaha, aby minimálně jeden ze sobotních seminářů byl věnován psaní nebo překládání písní. Zkušenými lektory překladatelského semináře jsou Ladislav a Dana Štěpánovi z Vysokého Mýta, kteří sami překládají chválicí písně z angličtiny. Jejich výhodou jsou nejen zkušenosti s překládáním, ale také praktické hudební dovednosti, které projevují při aktivní pomoci v křesťanském pěveckém sboru Naam a vedení křesťanské rockové skupiny Eliata. Náplní semináře bývají teoretické zásady překladu písní a praktické hledání nových možností u známých hotových překladů. Loni v tomto bloku proběhl seminář o psaní písní – zkoumaly se některé písně z Komenského Kancionálu a studovaly zásady tvorby písní, které Komenský sepsal v předmluvě k amsterodamskému Kancionálu „O duchovním zpěvu“. Na základě zjištěných skutečností pak jednotliví účastníci psali text a melodii písně. Protože je celá konference vedena tak, aby byla přínosná pro účastníky s hudebním vzděláním i bez něj, bylo potřeba najít způsob zápisu melodie snadný i pro ty, kteří nezvládnou zapsat melodii do not (viz obrázek č. 6, kde čárky nad jednotlivými slabikami na obrázku značí pohyb melodie).

²¹¹ pracovník, který se individuálně věnuje jednotlivci, s cílem poskytnout mu péči, která povede k naplnění jeho oprávněných duševních a duchovních potřeb

obr. č. 6 (nová píseň účastníka semináře o skládání písni)

2.5.1.3 Otázka spontánního projevu při „chvále“

Citlivé vedení písni a chvály při vedení shromáždění

Na Vitamínové bombě se často zdůrazňuje skutečnost, že chvály tvoří součást bohoslužby proto, aby celé shromáždění chválilo Boha. Nezůstává však u tohoto obecného vyjádření, ale účastníci jsou vedeni k přemýšlení, jak ve sboru, kde vedou chvály, působit tak, aby lidem pomohli soustředit se na Boha a ne je při nich rozptylovat. Často se totiž stává, že chválicí skupinky pracují na svém hudebním projevu, ale neberou v potaz zvyky a tradice své církve. Potom může snadno dojít k tomu, že místo aby lidi vedli k jednotné oslavě Boha, působí ve sboru rozdělení. Příkladem jsou některé sbory, kde se při chvalách zpívá z kancionálu s doprovodem harmonia. Mladší generace, která je zvyklá na živější hudbu, s dobrým úmyslem často přijde s nápadem vyměnit kancionály a harmonium za současné písně doprovázené na kytaru a případně další nástroje, za samozřejmost pak považují mikrofony pro zpěváky. Málokdy chápou pochybnosti duchovního, který si je vědom nebezpečí hádek a nespokojenosti starších členů, které by tato změna přinesla. Když mladší generace dostane prostor, snaží se udělat všechno pro to, aby sboru přinesla radost a oživení bohoslužeb. Často pro doprovod zpěvu ale nevhodně zvolí elektronické a bicí nástroje, a místo aby následovala tradici své církve a texty písni rozdala ostatním vytištěné a s notovým zápisem, používá pro tyto účely powerpointové prezentace s barevnými obrázky, což mnohdy ostatní členy sboru rozptyluje. Vitamínová bomba pomáhá jednotlivým skupinám, které chtějí do chval ve svém sboru přinést nové prvky, přemýšlet o tom, jak navázat na tradici a být ve svém sboru opravdu pomocí

a povzbuzením. V této souvislosti se mluví o potřebě otevřené komunikace mezi chválicí skupinou a duchovním a podřizování se jeho autoritě.

Bránění se náboženskému přezpívání písní

V předchozím bodu se zmiňuje touha po oživení chval. Některé hudební skupiny se o to snaží proto, že jejich členové nejsou při zpěvu z kancionálu schopni soustředit se na to, co zpívají, a pouze mechanicky čtou text a intonují melodii, aniž by si uvědomovali význam textu. Toto je častý problém mladých lidí, kteří mají problém se soustředěním mnohdy kvůli přemíře času stráveného u počítače – zatímco je monitor barevný a počítač rychle reaguje na to, jak je ovládán, stránka kancionálu je stále stejná. Je jednoduché promítnout své problémy na ostatní a myslet si, že se při zpěvu nesoustředí ani oni. Jejich idea vyměnit kancionál za powerpointovou prezentaci a používat při chvalách nástroje, které jsou schopné dynamických změn, je tedy logická. Kdyby se ale rozhlédli po církvích, kde už je tradicí kancionály nepoužívat a zpěv doprovázet kapelou s bicí soupravou, viděli by, že mechanické předzpívávání písní s formou hudebního doprovodu souvisí minimálně. Zakladatelé 3C3B upozorňují na to, že řešením tohoto problému je postoj a projev chválicí skupiny. Pokud vypadají hudebníci nesoustředěně nebo se celou dobu dívají do not, je pro shromáždění těžké soustředit se na Boha. Když je však jejich projev radostný a je na nich vidět, že nehrají ze zvyku, ale Bohu pro radost, je obtížné se nenechat strhnout. Proto je častým tématem vyučování vztah s Bohem, na základě kterého se člověk může radovat z kontaktu s Bohem nejen v neděli při chvalách. S tím souvisí, že by měl vedoucí chval mít postoj služebníka, a ne mistra, který stojí při bohoslužbách vepředu proto, že by byl v něčem lepší než ostatní.

Objevování nových liturgických forem

Výraz „objevování“ v názvu ukazuje, že nové liturgické formy nejsou látka pro vyučování, ale oblast, ve které mají vedoucí i účastníci prostor sdílet své názory a zkoušet své nápady v praxi. Je žádoucí, aby liturgická forma celých bohoslužeb odpovídala tématu kázání. Mluví-li tedy kazatel o radosti, budou ve chvalách převládat radostné písně. Když je řeč o trávení času s Bohem a modlitbě, bude velká část chval instrumentální, aby měli lidé prostor modlit se k Bohu svými slovy a čekat, jestli jim Bůh něco nechce říct. Proto se na Vitamínové bombě často vyučuje o komunikaci s duchovními, bez níž by takovéto propojení nebylo možné. Na tuto komunikaci je v poslední době kladen čím dál větší důraz, který se odráží

v nabídce společných seminářů pro pastory i vedoucí chval (např. Před jeho trůn²¹² pořádaný Křesťanskou misijní společností v prosinci 2012). Vitamínová bomba se snaží o syntézu všech typů křesťanského umění a jejich citlivé začlenění do liturgie v návaznosti na tradice jednotlivých sborů. Hlavní oblastí je hudba, ale v sobotní nabídce seminářů se vyskytuje i tanec a někdy dílčím způsobem, jako součást písní, i recitace.

V neděli se účastníci Vitamínové bomby přidají k bohoslužbám místního sboru, při nichž vedou chvály. Jeden z pořadatelů konference pak káže. Je to příležitost propojit v praxi všechny nově nabyté dovednosti a vědomosti, což je obzvláště cenné právě z pohledu komunikace s místním duchovním a přemýšlení nad způsobem, jak být neznámému sboru přínosem a ne pobouřením nebo rozptýlením.

²¹² 1. 12. 2012 v Praze, řečníky byli členové skupiny Vinesong

3 Osobnosti

Následující kapitola představuje lidi, kteří jedinečným způsobem obohatili nebo obohacují současnou liturgickou protestantskou hudbu v České republice – Tomáše Pavlíčka, Karla Řežábka, Jiřinu Ginu Čunkovou, Teda Whanga a Davida Haddena.

3.1 Tomáš Pavlíček²¹³

3.3.1 Základní životní údaje

Tomáš Pavlíček se narodil v roce 1982 a vystudoval historii na Filozofické fakultě Karlovy univerzity. Dále se vzdělával ve Vídni a Mnichově, kde kromě historie studoval katolickou teologii.

S hudbou má velmi bohaté zkušenosti – osm let působil jako sbormistr Continental Singers, nějakou dobu dirigoval rakovnický komorní orchestr a vedl ženský pěvecký sbor Magistrae Rakonenses a vokálně-instrumentální skupinu Creed, se kterou pořádal koncerty moderní křesťanské hudby. Nyní působí jako hudební liturg²¹⁴ ve sboru Církve bratrské v Praze na Černém mostě, vyučuje liturgiku na Evangelikálním teologickém semináři a působí jako vedoucí iniciativy 3C3B, kterou před deseti lety s několika kolegy založil.

3.1.2 Pavlíčkův vztah ke chvalám

Tomáš Pavlíček se do chval poprvé zapojil kolem roku 1995 nebo 1996 jako hráč na bonga a později bicí soupravu, když ve sboru Církve bratrské v Rakovníku, kde byl tehdy členem, vznikla chválicí skupinka. Jednu dobu tamní chválicí skupinku také vedl a zkušenosti nabyté tímto způsobem dodnes využívá při vedení dalšího tělesa stejné funkce v CB Černý most.

Na hudební části bohoslužeb se podílí, protože v ní vidí možnost, jak příchozím nabídnout možnost zúčastnit se bohoslužby aktivně.

²¹³ soukromý rozhovor Tomáše Pavlíčka s autorkou práce ze dne 20. 3. 2013

²¹⁴ člověk, který při bohoslužbách vede shromážděné křesťany ke chválení Boha, zpravidla jde zároveň o vedoucího chválicí skupinky

Chválení a uctívání Boha vidí Pavlíček jako reakci křesťana na to, že si uvědomuje, že v Bohu získal svobodu, vykoupení z hříchů a věčný život. Proto je možné Boha chválit i jinými formami než pouze hudbou, například postojem těla a modlitbou.

3.1.3 Pohled Tomáše Pavlíčka na místo chval v nedělní liturgii

V protestantském evangelikálním prostředí se v posledních deseti, patnácti letech označuje jako chvály vlastně všechno, co během bohoslužby zahraje a zazpívá chválicí skupinka. Blok chval, tedy několik písní před kázáním, našel podle Pavlíčkova pozorování místo v podstatě ve všech evangelikálních sborech, naopak tam, kde chválicí skupinku nemají, sborovému společenství tato forma chvály chybí.

Po revoluci tato změna postavení hudby v rámci bohoslužby proběhla samostatně, bez nařízení shora, a je podivuhodné, jak se spontánně ujala. V každé církvi mají chvály jiné místo – někde zazpívají tři písně, jinde jim věnují až tři čtvrtě hodiny. Někde je výběr písní pečlivě promyšlen a jejich témata jsou sladěna s kázáním a liturgickým obdobím, jinde připravuje vedoucí chval písně čistě podle schopností hudebníků nebo nálady. Pavlíček by viděl jako prospěšné, kdyby byla příprava celé bohoslužby založená na vzájemné komunikaci kazatele a vedoucího chval. Říká, že když přijde na bohoslužby nový návštěvník, může pro něj být matoucí, proč se zpívá tolik písní najednou – jestli je to výplň času před kázáním, nebo jestli to má jiný důvod. Host se lépe orientuje, když do chval kazatel nebo někdo pověřený vstupuje s vysvětlením, příběhem o Božím jednání nebo třeba modlitbou.

3.1.4 Nehudební formy chvály v Církvi bratrské

Nehudební způsoby vyjadřování chvály v Církvi bratrské moc velkou tradici nemají, objevují se jen výjimečně a tam, kde se vyskytují, se často vytratil jejich smysl.

Jedna věc je komunikace s Bohem postojem těla. Čeští protestanti si v paměti nesou povstávání při společném zpěvu, což se dodnes v různé míře v některých tradičnějších sborech uchovalo. Pavlíček ale varuje před udržováním tradice, pokud chybí její porozumění. Zmiňuje, že by bylo lepší, kdyby stání nebo sezení korespondovalo s textem písně a bylo provázeno vysvětlením, například když se zpívá „stojíme před tváří Krále králů“, bylo by příhodné, kdyby vedoucí bohoslužby píseň uvedl tím, že se chceme

ke slovům písně přidat i tělem. V některých společenstvích není vstávání a sezení společným úkonem všech věřících, ale osobním vyjádřením jednotlivce. V takovém shromáždění někteří při chvalách sedí a jiní stojí, což může v některých účastnících vyvolávat nevoli. Ten, kdo sedí, například nemusí přes stojícího vidět na texty promítané na stěnu. Je proto dobré před nebo v průběhu chval vysvětlit, že vyjadřovat svou chválu Bohu postojem těla je biblické a je v pořádku jak sedět, tak stát.

Podle průzkumu o současné liturgické hudbě²¹⁵ se ve sborech Církve bratrské při chvalách alespoň zřídka tancuje v Chrudimi, Praze, Liberci, Brně a České Skalici, je tedy vidět, že tanec není v Církvi bratrské úplně neznámým vyjadřovacím prostředkem. Naráží ale na praktické problémy – v kostelních lavicích není na pohyb tohoto druhu dostatek místa.

3.1.5 Pavlíček jako zakladatel 3C3B

3C3B je iniciativa, která vznikla za účelem mapovat situaci a způsoby vedení chval ve sborech Církve bratrské, ale v dnešní době má její působení širší záběr – její aktivity (např. Vitamínová bomba) jsou mezidenominační a jsou místem, kde můžou účastníci načerpat inspiraci a učit se ze zkušeností ostatních. Tomáš Pavlíček stál u jejího zrodu a dodnes se na jejím fungování podílí společně s přibližně dvaceti užšími spolupracovníky.

Pavlíčková vize pro 3C3B je rozvinout takovou službu, aby jeden nebo dva lektoři přijeli za hudební skupinou do jejich domovského sboru a strávili s nimi dva víkendy. Díky tomu by poznali, v jakém společenství hudební skupina funguje, a na základě toho by jim předali rady, nápady a písně na míru. Tým 3C3B by také rád vydal knihu či sborník přednášek nebo příspěvků od svých lektorů.

²¹⁵ dotazník Současná liturgická hudba, příloha č. 1

3.2 Karel Řežábek²¹⁶

3.2.1 Základní životní údaje

Karel Řežábek se narodil v roce 1968 a vystudoval Střední průmyslovou školu výroby hudebních nástrojů, svého času jedinou v Evropě. Po střední škole úspěšně složil přijímací zkoušky na teologickou fakultu, ale nebyl přijat z ideologických důvodů – chodil na bohoslužby do sboru ČCE na Maninách, který bylo pod stálým dohledem STB, a také jeho maminka byla v církvi politicky aktivní.

V současné době působí jako pastor Křesťanského společenství v Plzni (od roku 1992) a jako vedoucí chválicí skupinky v témže sboru. Je také výhradním překladatelem písní chvály od skupiny Vinesong²¹⁷. Od roku 1988 nahrál s různými hudebními skupinami několik alb, např. *Křídla holubice*²¹⁸, *Jsem ti blízko*²¹⁹ nebo *Slávou naplň chrám*²²⁰. Se svou současnou hudební skupinou, která se jmenuje FILIA, natočil šest CD, z toho čtyři v cyklu *Písně pro přiblížení* (2002²²¹, 2003²²², 2005²²³ a 2006²²⁴). Je autorem mnoha křesťanských písní, které jsou rozšířené po celé České republice, např. *Lid, který chodí v temnotách*²²⁵ a *Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý*²²⁶.

3.2.2 Řežábekův vztah ke chvalám

Karel Řežábek se do chval poprvé zapojil roku 1987 na základě podnětů z literatury. Přečetl v té době knihu *Když přišel přívál*²²⁷ od Todda a DeAnne Burkeových, která popisuje probuzení víry v Kambodži a stručně zmiňuje epizodu, kdy na jednu evangelizaci

²¹⁶ soukromý rozhovor s autorkou práce ze dne 27. 4. 2013

²¹⁷ viz kapitola 2.2.4.2

²¹⁸ AGAPÉ. *Křídla holubice*. [zvukový záznam na MC]. Místo vydání se nepodařilo zjistit, 1988.

²¹⁹ AGAPÉ. *Jsem ti blízko*. [zvukový záznam na MC]. Místo a rok vydání se nepodařilo zjistit.

²²⁰ PROSKAIROS BAND. *Slávou naplň chrám*. [zvukový záznam na CD]. Praha : KMS, 1999.

²²¹ FILIA. *Ten večer – Písně pro přiblížení*. [zvukový záznam na CD]. Brno : TWR-CZ, 2002.

²²² FILIA. *Tiché přicházení – Písně pro přiblížení II*. [zvukový záznam na CD]. Brno : TWR-CZ, 2003.

²²³ FILIA. *Ještě se svítí – Písně pro přiblížení III*. [zvukový záznam na CD]. Plzeň : ELTA, 2005.

²²⁴ FILIA. *Nkosi, Nkosi... – Písně pro přiblížení IV* [zvukový záznam na CD]. Plzeň : ELTA, 2006.

²²⁵ ROSA. zpěvník *Celým srdcem I. - V. : Současné české chvalo zpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7. (píseň č. 118)

²²⁶ ROSA. zpěvník *Celým srdcem I. - V. : Současné české chvalo zpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7. (píseň č. 110)

²²⁷ BURKOVI, Todd a DeAnne. *Když přišel přívál*.

pozvali hudební skupinu z Ameriky, která chválila Boha. V tom okamžiku se na místě změnila atmosféra a lidé, kteří předtím neměli o program zájem a rušili, se ztišili a vypadalo to, jako kdyby hudební chvála připravila jejich srdce na slyšení Božího slova. Druhou publikací, která Řežábka ovlivnila, bylo *Dobrodružství za každou cenu* od Merlina Carotherse²²⁸, která upozorňuje na příběh z biblické knihy 2. Paralipomenon, dvacáté kapitoly, kde se mluví o Judském království. Tehdejší král volal k Hospodinu a po poradě s lidem poslal do boje před armádou hudební skupinu, která zpívala, že Hospodinovo milosrdenství trvá navěky. Když začala hudební skupina Boha chválit, nepřátelé se pobili navzájem a Judejcům už stačilo jen posbírat kořist. Na základě těchto dvou impulsů se Řežábek vypravil za svým farářem Danem Drápalem, který založení „zpívající skupiny“, jak ji tehdy Řežábek nazýval, podpořil. Jejím cílem bylo chválit Boha písněmi, takže do jejich repertoáru patřily vlastně zpívané modlitby.

Jde pravděpodobně o první chválicí skupinku v tehdejší Československu; existenci jiné chválicí skupinky z té doby se nepodařilo zjistit. Zpravidla se v té době na bohoslužbách všech denominací zpívalo z kancionálů za doprovodu varhan či harmonia. Pokud se zpívaly novější písně s kytarou, nešlo o zpívané modlitby, ale spíše o písně s křesťanskou tematikou.

3.2.3 Pohled Karla Řežábka na místo chval v nedělní liturgii

O roli chval v rámci nedělní bohoslužby Karel Řežábek říká: „Myslím, že to je jedna barva spektra, jsou prostě důležitou součástí, ale domnívám se, že nemusí mít nějaké výrazné postavení. Záleží to hodně na kultuře daného společenství.“ Upozorňuje, že různá společenství mají v liturgii odlišný hlavní prvek – někde chvály, jinde eucharistii nebo kázání. Osobně Řežábek vnímá chvály jako cennou součást bohoslužby, protože umožňují lidem reagovat na Boží přítomnost tím, že na něj soustředí svou pozornost. Někomu v tom mohou pomoci písně z kancionálu, jinému moderní písně, dalšímu pak třeba tanec.

Zařazení chval do liturgie před kázání, jak je to ve většině protestantských sborů, nepokládá za nutné. Myslí si ale, že to má určité výhody, jako odpoutat pozornost od starostí, se kterými člověk na bohoslužby přišel.

²²⁸ knihu se nepodařilo dohledat

3.2.4 Pohled Karla Řežábka na roli chvály v českém mezidenominačním prostředí

Řežábek si všímá, že se v posledních letech repertoáry chvalozpěvů jednotlivých denominací a sborů čím dál více vzájemně přibližují. Osobně hodnotí jako velmi cenné, když má možnost být v jiné církvi, ať už jako řadový návštěvník, nebo jako host, který na místě část bohoslužby slouží, a chvály vnímá jako určité pojítko mezi jinak rozdílnými společenstvími: „Ve sborech, kde jsem byl v posledních letech, jsou vždycky některé písničky, které známe společně. To je pro mě potěšující. Je i hodně jiných věcí, na kterých se shodneme, ale nehledají se tak snadno... kdežto chvály, to je něco, do čeho člověk vklouzne snadno jako do papučí, a v tu chvíli se ztrácí rozdíl v liturgii, v bohoslužbě, v teologii a já nevím v čem ještě a najednou společně chválíme Boha. To se mi zdá úžasné.“

3.2.5 Pohled a zkušenost Karla Řežábka s nehudebními způsoby chvály

Chválu různými nehudebními způsoby, například tancem, prapory nebo malováním obrazů vidí Řežábek jako naplnění citátu ze třetí kapitoly dopisu apoštola Pavla do Efezu²²⁹, kde se píše, že na církvi má být zjevena přerozmanitá Boží moudrost. Slovo, které je do češtiny přeloženo jako „přerozmanitá“, může v řečtině znamenat také „pestrobarevná, nápadná rozmanitostí tvarů a forem“. Pokud má takováto Boží moudrost skutečně být zjevena na církvi, je potřeba, aby církev byla právě taková – pestrá, rozmanitá, plná tvarů, forem a barev, čemuž barevné prapory, tanec a malování odpovídají.

Je pravda, že tyto způsoby vyjadřování na bohoslužbách mohou některé účastníky rozptylovat, ale jak poukazuje Řežábek, také hudební doprovod může poutat něčí pozornost víc než to, k čemu je v církvi určen. Za důležité v takových případech považuje, aby o tom lidé uměli citlivě mluvit, nebáli se konkrétně pojmenovat to, co je rozptyluje nebo jim vadí. Vidí dvě možná řešení: „Na jednu stranu se dá hledat způsob, který nebude nikomu bránit ve chválách, a na druhou stranu je potřeba se vzájemně vyučovat tak, abychom se ten svůj způsob nesnažili vnucovat všem ostatním.“²³⁰

²²⁹ Bible, Efezským 3,10

²³⁰ Soukromý rozhovor Karla Řežábka s autorkou práce ze dne 27. 4. 2013

3.3 Jiřina Gina Čunková²³¹

3.3.1 Základní životní údaje

Jiřina Gina Čunková se narodila v roce 1967 a zpěvu se věnuje již od malička. V dětství chodila do pěveckého sboru a ve věku kolem 13–17 let se zúčastnila konkurzů a soutěží

v populárním zpěvu. Od doby, kdy se začala věnovat liturgické hudbě, hrála se třemi kapelami – Life, Korouhev a Alešanka, nyní působí jako samostatná zpěvačka pod uměleckým jménem Gina. Nahrála tři CD – *Asi nám chybí víra*²³², *Bože, posíláš déšť*²³³ a *Dál zůstávám*²³⁴. V české církvi je známá především jako autorka často zpívaných písní chvály (např. *Já svou víru neztrácím* a *Ty mě nejlíp znáš*). Ve zpěvníku jsou její písně uvedené pod jménem Jiřina Markovová, ale na podzim 2012 se vdala a došlo ke změně jména na Čunková. Nyní pracuje jako hudební redaktorka v rádiu TWR.

3.3.2 Vztah Giny ke chvalám

Jiřina Gina Čunková se do chval zapojila kolem roku 1991. V roce 1988 přijala Ježíše Krista jako svého Pána a Spasitele a zdálo se jí přirozené využít svůj talent a koníček pro Boha. Naučila se základy hry na kytaru a začala skládat písně. Tvorbu svých prvních písní popisuje slovy: „Často, když jsem se k Bohu modlila, jsem si tuto modlitbu potom napsala a takto jednoduše se začaly tvořit moje písničky.“ Být Božím citem pro Ginu znamená více než jen píseň – „je to cesta člověka, který se vydal Bohu, který ho chce uctívat nejenom písněmi a slovy, ale především srdcem a životem“. Dodává, že když se k tomu přidá píseň, může to obohatit celou církev. Při vysvětlování svého chápání života v úctě před Bohem odkazuje na varování v Jakubově epištole, ve které Jakub upozorňuje na stav, kdy člověk svými ústy dobrořečí Bohu, ale zároveň zlořečí ostatním lidem. Gina říká, že se snaží, aby oslavou Boha byl celý její život – nejen písně, ale všechno, co dělá a říká.

²³¹ soukromý rozhovor Jiřiny Giny Čunkové s autorkou práce ze dne 21. 5. 2013

GINA - zpěvačka, co se ničeho nebojí. In: *IN!: Dívčí svět* [online]. [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://www.in.cz/clanky/zpevaci/gina-zpevacka-co-se-niceho-neboji-yqk.htm>

²³² JIŘKA MARKOVÁ A LIFE. *Asi nám chybí víra*. [zvukový záznam na CD]. Praha : F nadace, 1997.

²³³ JIŘKA MARKOVÁ A KOROUHEV. *Bože, posíláš déšť*. [zvukový záznam na CD]. Praha : KMS, 1999.

²³⁴ GINA. *Dál zůstávám*. [zvukový záznam na CD]. Martin : vydavatelství se nepodařilo zjistit, 2006.

3.3.3 Význam termínu „chvála“ podle Giny

Apoštol Pavel na jednom místě píše, že chce, aby se čtenáři jeho dopisu stali Boží chválou. Podle Giny tedy chvála Bohu není „něco“, ale jsou to lidé. Každý člověk má na výběr – buď Boží chválou je, anebo není. Termín „chvála“ jako označení pro píseň nebo určitý čas na bohoslužbách je až druhotný význam slova.

3.3.4 Kritéria výběru písní na jednotlivé bohoslužby

Při výběru písní na konkrétní bohoslužbu musí vedoucí chval počítat s tím, že se různým lidem líbí různé písně. Pokud jde o shromáždění lidí, kde nejsou všichni muzikální, je podle Giny dobré zvolit písně s jednoduchou melodií a položit důraz na texty. Křesťané na bohoslužbách chtějí spolu bez ohledu na míru svého nadání zpívat písně, které mají určitou výpovědní hodnotu. Na bohoslužbě také mohou zaznít písně, které jsou vhodné pro intimní chvíle, ve kterých člověk Bohu vyznává svou lásku, nebo zpívá „svatý, svatý, svatý“ jako andělé v nebi. Při přípravě písní na bohoslužbu je také důležité, jaký časový prostor je pro chválení Boha v daném sboru vyhrazen.

3.3.5 Gina jako poradce pro méně zkušené hudebníky

Poté, co Gina slyšela na koncertě hrát skupinu Deep Inside z Oldřichovic, tvořenou sedmnáctiletými lidmi, kteří byli hudebně na velmi dobré úrovni a pracovali na sobě, dala se s nimi do řeči a zjistila, že by jim ráda nabídla své poradenství. Z vlastní zkušenosti soudí, že mladí lidé chtějí mít někoho, kdo je povede, poslechne si jejich písničky a bude mít chuť jim poskytnout zpětnou vazbu a povzbudit je. Tímto způsobem se věnuje několika kapelám i jednotlivcům, kterým nabízí mimo jiné i modlitby a osobní konzultace.

3.4 Ted Whang²³⁵

3.4.1 Základní životní údaje

Ted Whang se narodil v roce 1964 v USA a vystudoval hudební pedagogiku na Valparaiso University v Indianě v USA. Tři roky působil jako učitel hudby a dějin hudby na střední školy v USA a potom přijel na misií do České republiky, kde učil devět let na Konzervatoři a VOŠ Jaroslava Ježka (klavír, zpěv, angličtinu a harmonii), přes dvacet let působil jako profesionální hudebník, autor písní, textař a jazykový poradce (pomáhal s anglickými texty písní a přípravou CD mnoha začínajícím českým umělcům, např. Martině Balogové s CD Not From Here). Po dobu 30 let také vedl různé chválicí skupinky. Na jaře 2013 se vrátil do USA, aby se staral o nemocnou maminku.

3.4.2 Whangův vztah ke chvalám

Ted Whang vyrůstal v církevním prostředí a od svých deseti let zpíval duchovní hudbu v různých církevních pěveckých sborech a jiných souborech. Do svých 28 let provozoval spíše tradiční liturgickou hudbu (zpěv z kancionálu při luteránské mši), moderní křesťanskou hudbu pak mimo bohoslužby. Charizmatickou (letniční) liturgii vedl poprvé až v Praze. Duchovní hudbě se začal věnovat, protože to dělala většina dětí ze sboru, kde byl členem, ale píše: „jak jsem začal Boha poznávat osobně, začal jsem si uvědomovat, že Bůh je tak dobrý, že ho nejde nechválit. Když je něco nebo někdo dobrý, chvála je přirozená reakce. Kdo zná Boha, ten ho chválí.“ Být Božím ctitelem, „chváličem“²³⁶, pro něj znamená žít tak, aby Bohu vzešla z jeho života chvála. Zmiňuje, že v souvislosti se slovem „chvála“ nebo „chválič“, se lidem vybaví píseň nebo hudebník, i přes to, že jde o velký omyl. Říká: „chvála je daleko hlubší, podstatnější věc než umění. Myslím, že valná většina všech konfliktů v církvi ohledně liturgie prameni z toho základního omylu.“

²³⁵ soukromý rozhovor Teda Whanga s autorkou práce z 6. 5. 2013

²³⁶ běžně používaný hovorový výraz pro člověka, který vede ostatní křesťany ve chválení Boha

3.4.3 Pohled Teda Whanga na místo chval v nedělní liturgii

Podle Whanga má být všechno v křesťanském shromáždění založeno na lásce – „Boží láska k nám, naše láska k Bohu, vzájemná láska mezi všemi Božími dětmi a láska Božího lidu ke ztraceným lidem, pro které Ježíš zemřel.“ Důkazem toho je i třináctá kapitola 1. Korintským, která je umístěna mezi kapitoly, které hovoří o používání duchovních darů: „*Když se sejdete, každý [z vás] má chvalozpěv, má učení, má zjevení, má jazyk, má výklad; všechno ať je k budování.*“²³⁷ „Chvála (chvalozpěv, chvalotanec, chvalomodlitba, chvalobáseň, chvalosvědectví, apod.) má na nedělních setkáních místo právě do té míry, do jaké vyjadřuje a buduje tyto druhy lásky,“ říká Whang. Boží lid by měl být schopen řešit rovnováhu mezi jednotlivými aktivitami na bohoslužbě na základě verše z Pavlova dopisu do Korintu: „*Ať nikdo nehledá vlastní zájmy, nýbrž zájmy toho druhého.*“²³⁸

3.4.4 Pohled Teda Whanga na roli chvály v českém mezidenominačním prostředí

Chvály mají podle Whanga vliv na jednotu české církve právě tak jako Večeře Páně, křest, členství v církvi a další formy bohoslužby. Neznamená to nicméně, že se názory všech křesťanů sjednotí. K odlišným liturgiím se dá přistupovat stejně, jako když člověk posuzuje cizí teologii: v první řadě zkoumat, jestli je založená na Bibli, tedy jestli je možné milovat Ježíše a zároveň ji praktikovat. Pokud ano, následuje otázka, zda může mě osobně přiblížit k Bohu. Zkoumáme-li odlišné liturgie ve světle těchto dvou otázek, „přicházíme na to, že 12-ti sloková kancionálka má úžasnou hloubku, že 12. opakování jednoduché písně je příležitost rozjímat nad jejím obsahem, že společné čtení Písma buduje jednotu, že punkový styl může vyjadřovat obrovskou odhodlanost, stejně jako klasický styl klid a stabilitu,“ vysvětluje Whang.

3.4.5 Pohled Teda Whanga na českou liturgickou hudbu v globálním prostředí

Když se Ted Whang zamýšlí nad tím, čím by mohla česká církev v oblasti chval obohatit ostatní národy, vzpomíná mistra Jana Husa, Jana Ámose Komenského a misijní hnutí

²³⁷ Bible, 1. Korintským 14,26

²³⁸ Bible, 1. Korintským 10,20

Jednoty bratrské, kteří byli bezpochyby požehnáním i za hranicemi naší země. Jako jejich společný prvek vidí lásku k pravdě – pravdu znát, praktikovat a šířit. Také zmiňuje, že se o Čechách říká, že mají rozvinutý smysl pro spravedlnost, což se projevuje mj. neustálým stěžováním si na něco. Je tedy možné, že se texty, obrazy a tance, které česká církev světu dá, budou zabírat právě těmito tématy.

Zdůrazňuje, že díla, která v Česku tvoříme, musí být opravdu česká, ne napodobeniny toho, co k nám přichází z anglicky mluvícího světa nebo odjinud. Podle něj biblický verš, který říká, že Ježíš „*vykoupil Bohu lidi z každého kmene, jazyka, lidu a národu*“ vypráví o tom, že celá církev má být úplným odleskem Boží slávy, a že tedy i Češi mají něco, co nesmí chybět – české písně, tance a obrazy.

3.4.6 Ted Whang jako vedoucí chval a učitel

Ted Whang je pro mnohé lidi přirozený vzor a vůdce. Se svým poselstvím, že hudba je jen jeden z mnoha způsobů, jak vyjádřit Bohu chválu, vystoupil na různých konferencích (Vitamínová bomba, Dětská konference) a dalších křesťanských akcích, opakovaně vedl několikadenní workshopy o chvále pro mladé lidi z Křesťanského společenství a další zájemce. Mezi aktivity, kterým se na workshopech věnoval, patří fotografie (protože celé Boží stvoření je odleskem jeho slávy a když se jím zabýváme a obdivujeme ho, zároveň uctíváme jeho stvořitele), vyučování o pokoře, zamýšlením nad žalmy a dalšími úseky z Bible, výrobou náramků s biblickými verši (viz obrázek č. 7), mlčením nad Boží milostí, nebo třeba pokání.

obr. č. 7 (výroba náramků s biblickými verši)

Kromě velkých akcí, na kterých předává své postřehy a zkušenosti, se věnuje pastorační a pastýřské péči dospívajícím. Z velkého množství chválicích skupin, které vedl, jmenujme

skupinku důchodkyň ve sboru KS Praha – jih a chválicí kapelu Mlask, kterou založil, a již se velmi intenzivně věnoval po hudební i duchovné stránce. Byl jednotlivým členům k dispozici i mimo hudební zkoušky, soukromě jim podle jejich zájmu dával hodiny zpěvu, hudebních aranží a hry na klávesy. Členové skupiny měli při vedení chval příležitost pozorovat Whangovu citlivou práci s návštěvníky bohoslužeb, kdy každé chvály stručně uvedl tím, že upozornil na to, jaký je Bůh a vysvětlil, že je vítán jakýkoliv způsob chvály, nejen zpěv. Už od začátku se snažil, aby Mlask vedl a provozoval chvály jako syntézu co nejvíce druhů umění a aktivit, takže má Mlask nejen hudební, ale také taneční část, která doprovází hudbu tancem, aby pomohla motoricky zaměřeným lidem vyjádřit Bohu chválu pro ně přirozeným způsobem. Také povzbuzoval mladé talentované malíře, aby tvořili malby a další výtvarná díla, která by byla vizuálním doplněním hraným a tancovaným písním. Jakožto zkušený vedoucí také vychovával a inspiroval mladé lidi, aby se nebáli vedení chval a v rámci Mlasku jim dával prostor, aby si vedení na různých bohoslužbách a akcích také vyzkoušeli. Tři ze členů Mlasku teď vedou další chválicí skupiny, a několik dalších příležitostně vede chvály na menších fórech, jako jsou setkání mládeže a domácí skupinky.²³⁹

Mezi lidmi, které ovlivnil, jsou také někteří, kteří ve svých sborech a na dalších akcích také vyučují o nehudebních vyjádřeních chvály (viz obrázek č. 8).

obr. č. 8 (členové Sboru KS Praha vyjadřují Bohu chválu různými nehudebními způsoby)

²³⁹ domácí skupinka je setkání menšího množství křesťanů (zpravidla 5–10), kde mají jednotliví členové možnost navázat bližší vztahy, než v rámci celého sboru, a prostor se sdílet a modlit se za sebe navzájem i za další potřeby.

3.4.7 Whangovy zkušenosti a názory na rozdělení ve sborech vzniklé kvůli chvalám

Whang upozorňuje, že je řešení takovéhoto nedorozumění velice těžké, pokud lidé nerozlišují mezi tím, co je chvála, co tradice a co osobní zvyklost a preference. Domnívá se, že 95 % všech konfliktů v této oblasti vzniká z toho, že se lidé soustředí na to, co bohoslužba dává jim osobně, a pouze 5 % proto, že lidé přemýšlí, jak správně chválit Boha. Pokud není mezi lidmi láska, nemají podle něj tyto problémy řešení a je třeba začít od toho, zatímco když se lidé mají opravdu rádi, stačí si vyjasnit proč kdo považuje jaké věci za podstatné. Jde-li o rozepři, ve které každý tvrdí, že se Bohu nejvíc líbí ten jeho způsob nebo jeho pochopení problému, má mít podle Whanga poslední slovo duchovní. Připojuje také nedávnou osobní zkušenost: „První neděli v USA jsem šel na shromáždění a hráli tam výhradně hlasité, radostné písně, když jsem si zrovna přál spíš něco pomalého a být sám s Bohem. Mohl jsem jenom sedět, ignorovat ostatní a modlit se, ale cítil jsem, že tentokrát Bůh spíš chce, abych ho chválil na plné pecky bez ohledu na to, jak se cítím. Že mám přinášet tu oběť chval, která mně něco stojí. Nemůžu říct, že mi to nakonec dalo to, co jsem chtěl, ale to, co mi to dalo, není vůbec podstatné.“

3.4.8 Whangovy názory na požadavky na vedoucí chval a členy chválicí skupinky

Ve Starém zákoně čteme, že Boha chválili Levité, vyškolení profesionálové, pracující ve směnách 24 hodin denně, v dnešní církvi se ale mezi vedoucími chval mnoho profesionálů nenajde. Chválit by měl Boha každý člověk, ale jen někdo je povoláný k tomu, aby v tom mohl vést ostatní. Měl by to být člověk, který chce především Boha chválit za své spasení, a nejen hrát, zpívat, malovat, tancovat atd. I tak ale každý, kdo chvály vede, neustále řeší otázku své motivace, protože i zkušenému vedoucímu hrozí nebezpečí, že bude hrát, zpívat, malovat nebo tančit proto, aby se zviditelnil, pro vlastní dobrý pocit nebo uspokojení. Povoláný vedoucí chval by měl ale vědět, že především slouží Bohu a svou motivaci od toho odvozovat. Dále považuje Ted Whang za samozřejmost, že se povoláný služebník modlí jak za svou službu, tak za Boží vedení v ní.

3.4.9 Kritéria výběru písní na jednotlivé bohoslužby

Za nejdůležitější považuje Whang při sestavování repertoáru na bohoslužbu otázku, jaké písně by si přál Bůh, aby se zpívaly. To podle něj Bůh vedoucímu chval zjevuje při modlitbách. Bůh nepotřebuje lidskou chválu v tom smyslu, že by se bez ní nemohl obejít, ale jde mu o lidské srdce a vztah, ze kterého chvála plyne. S výběrem písní může tím pádem také pomoci otázka „Co vyjadřuje společný vztah našeho sboru s Bohem v situaci, ve které se nacházíme?“ Samozřejmě je také třeba řešit praktické otázky, jako je-li možno ve stávající sestavě hudebníků píseň kvalitně provést nebo např. má-li vhodný rozsah. Za samozřejmost by měla být považována teologická nespornost textu. Dalším vodítkem pro výběr písní je podle Whanga také tematická sladěnost s kázáním, kterou ale nepovažuje za nejdůležitější kritérium.

3.4.10 Whangova perspektiva pro budoucnost českých chval

V souvislosti s dalším vývojem chval v České republice si Whang uvědomuje, že si každý jednotlivec musí v kontextu vlastní kultury a generace najít způsoby, jak se před Bohem vyjadřovat. Někdo může považovat písně z kancionálu nudné, jinému zase mohou připadat modernější folkové a popové chvalozpěvy nedůstojné, ale Whang v těchto rozmanitých způsobech vidí odraz rozmanitosti Božího charakteru a slávy. Vzpomíná historický vývoj liturgické hudby: „Použití kytary na bohoslužbách kdysi způsobilo „revoluci“ a pohoršení, stejně jako předtím použití instrumentální hudby a ještě předtím použití polyfonie a ještě předtím použití dvojhlasu.“ Upozorňuje, že liturgická kultura v českých církevních sborech bývá třicet až padesát let za ostatním světem, protože přejímá nové kulturní prvky, teprve tehdy, když přestanou být kontroverzní. Vzhledem k tomu očekává, že se další hudební vyjadřování chval ponese ve stylu funku a tvrdšího rocku.

3.5 David Hadden²⁴⁰

3.5.1 Základní životní údaje

David Hadden se narodil v roce 1952 a vystudoval hudební pedagogiku na West Midlands College of Education. V Bratfordu ve Velké Británii, kam přišel studovat biblickou školu, se seznámil s Ruth, která pracovala jako fyzioterapeutka a zpívala v pěveckém sboru v církvi, kterou David navštěvoval. V roce 1982 se vzali a dnes mají tři děti a jednoho vnuka. Jejich nejstarší dcera Faith je vedoucí chval v anglickém Leicesteru, kde bydlí se svým manželem. Slouží ve sboru Leicester Christian Fellowship, jehož je také členkou. Jejich starší syn, Sam, bydlí se svou manželkou a synem v Americe v St. Luis. Nejmladší syn Davida a Ruth, Michael, bydlí s rodiči a studuje kriminologii na univerzitě v Leicesteru. Když Ruth otěhotněla, rozhodli se s Davidem, že chtějí, aby všechny jejich děti byli hudebníci, což se splnilo.

David a Ruth Haddenovi jsou součástí sboru v Leicesteru, kde založili a vedou službu „Trained and Skilled“. Základem Trained and Skilled je verš z 1. Paralipomenon 25,7, kde se píše: „... všichni vycvičení a zkušené v hudbě pro Boha.“ (překlad z angličtiny). „Už dlouho toužíme po tom a máme na srdci, abyste bez ohledu v jakém typu sboru jste, byli vycvičení a zkušené v tom, do čeho vás Bůh volá.“²⁴¹ Cílem jeho služby je, aby lidé, kteří se věnují chvalám, byli i dnes vycvičení a zkušené a měli možnost aktivně pracovat k budování církve po boku jinak obdarovaných lidí. Klade důraz nejen na předávání hudebních dovedností, ale také na vztahy mezi učiteli a žáky a jejich spolupráci na společných projektech. Osm let působil jako ředitel „School of Worship“²⁴², prezenčního studia pro lidi, kteří byli zapojeni ve chválách jako hudebníci, zpěváci nebo instrumentalisté. Kromě hry na nástroj a zpěvu se tam studovaly základy teologie, biblického vůdcovství a praktické předměty (například práce v nahrávacím studiu, psaní písní a hudební produkce). Ani když odešel ze School of Worship, nepřestal vychovávat

²⁴⁰ Soukromý rozhovor Davida Haddena s autorkou práce z května 2011

²⁴¹ HADDEN, David a Ruth HADDEN. Trained and Skilled: About us. In: *Trained and Skilled* [online]. 2008 [cit. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://trainedandskilled.com/about.html>

²⁴² HADDEN, David. Trained and Skilled: People. In: *Trained and Skilled* [online]. 2008. vyd. 2008 [cit. 2013-02-20]. Dostupné z: <http://www.trainedandskilled.com/aboutpeople.html>

a vést lidi, kterým leží chvála na srdci. Jeho sbor v Leicesteru má program pro stážisty, kteří jsou přiděleni k jednotlivým církevním vedoucím podle toho, v jaké službě v církvi působí. David a Ruth mají letos jednu stážistku, které se Hadden věnuje jako osobní poradce a která s nimi navštěvuje místa, kde Hadden přednáší. V rámci programu stáže David i nadále vyučuje tvorbu písní. Klade v ní důraz na kolektivnost – nepředává pouze poznatky a zkušenosti, jak píseň napsat, ale spolu se všemi stážisty pracují na nových písních jako tým.

3.5.2 Haddenův vztah ke chvalám

David Hadden vnímá své působení ve chvalách jako naplnění Božího plánu pro svůj život. Od svých osmi let hrál na klavír, takže když v roce 1974 sbor, do kterého patřil, hledal klavíristu, přihlásil se a zapojil se do chval. „Chvály a být chváličem je to, k čemu mě Bůh povolal, a taky mě povolal, abych byl otcem vedoucím chval, skladatelům písní a chválicím týmům a pomáhal jim, což dělám.“ Na otázku, kdy přišel na to, že je jeho úkolem se mladým lidem zapojeným do chval věnovat, odpovídá: „Myslím, že mi to došlo jednou v neděli ráno, když jsem hrál při chvalách na klavír. Po mé pravé ruce byla hromada mladých lidí, teenagerů. A já jsem se na ně podíval a pomyslel si ‚Ti jsou špatní. Hrajou špatně, zpívají špatně.‘ A Bůh se mnou jednal, abych je viděl jinak, tak, jak je vidí on. Takže jsem k nim změnil postoj a začal jsem si cenit toho, co uměli, povzbuzovat je, žehnat jim a pomáhat jim“, na základě čehož se jim dnes David věnuje v Trained and Skilled.

3.5.3 Haddenův pohled na místo chval v nedělní liturgii

Podle Haddena jsou chvály a uctívání zásadní složkou církve. Věří, že do církve Bůh chce skrze hluboký a intimní vztah s ním vdechnout čerstvý život. Považuje za důležité, aby se sbor při bohoslužbách nedržel za každou cenu harmonogramu, ale byl otevřený pro to, co chce Bůh právě dělat. „Někdy to vyžaduje, aby nebyla služba kázání, protože sbor prostě dvě hodiny chválí a uctívá. A někdy můžeme chválit 20 minut, pak je kázání a pak jdeme zpět ke chvalám. Bůh může říct: Chci dělat tohle a my to uděláme, nebo: Chci přestat a my přestaneme, protože je tu citlivost na jeho hlas a otevřené oči k tomu, co dělá, místo abychom žili rozpisem.“

3.5.4 David Hadden v České republice

David Hadden poprvé přijel do České republiky na pozvání Lubomíra Ondráčka (pastor církve Křesťanské společenství Praha) a Petra Káchy (člen týmu vedení Křesťanského společenství Praha). Setkal se s několika vedoucími chval v Křesťanském společenství, pro které měl připravené vyučování a byl jim k dispozici pro osobní poradenství.

Na návštěvě sboru v Irsku se setkal s Přemyslem Pýterem (kazatel Církve bratrské ve Vysokém Mýtě) a jeho manželkou Terezou, kteří ho potom v roce 2011 pozvali, aby znovu přijel do České republiky a vyučoval na Vitamínové bombě, mezidenominační konferenci o chvalách. V rámci konference měl Hadden možnost vidět pestré zastoupení současné liturgické protestantské hudby a o rok později rád znovu přijal pozvání na tutéž konferenci. Na obou ročnících působil nejen jako učitel, ale také jako vedoucí workshopu a poradce pro kapely i jednotlivce, kteří měli zájem.

3.5.5 Haddenův pohled na současnou českou protestantskou liturgickou hudbu

V roce 2012 jsem s ním na Vitamínové bombě natočila rozhovor o jeho pohledu na současnou protestantskou liturgickou hudbu v České republice. Také jsem se zúčastnila pěti workshopů, ve kterých citlivě a zkušeně nastavoval jednotlivým kapelám zrcadlo a dával podněty ke zlepšení. Velice pozitivně se vyjadřoval o českém muzikantství. Na workshopu, kterého se zúčastnila skupina mladých lidí z Křesťanského společenství od dvanácti do dvaceti let, prohlásil, že se v žádné jiné zemi nesešel s dospívajícími, kteří by své nástroje ovládali tak zdatně jako oni. Za to bez pochyby vděčíme základním uměleckým školám. I během rozhovoru kladně hodnotil českou hudebnost a opakoval, že v ní čeští křesťanští hudebníci mohou být příkladem a inspirací pro ostatní země.

Na druhé straně poukazyval na to, že hlavním nedostatkem liturgické hudby je v současné době nedostatek původních českých písní. „Až se v Česku začnou psát písně, povzbudí ostatní lidi z jiných národů, aby psali své vlastní písně, protože budou vycházet z vašeho příběhu: Napsal jsem tuhle píseň. A když jsem mohl já, můžete i vy.“ Hadden je sám autorem mnoha desítek písní, které se při bohoslužbách hrají po celé Evropě a Americe. Patří mezi ně například *Garment of Praise*, či do češtiny přeložená *God is Looking* („*Bůh chce najít lid, co touží svého Krále v Duchu, v pravdě uctívat*“). Podle svých slov měl

ve skládání písní různá období. Když se začal aktivně podílet na chodu církve, která „žila chválou“, začal psát víc písní proto, že to bylo potřeba. „Teď se snažím psát ze zjevení a intimity, takže když mi Bůh něco ukáže nebo zjeví, zkouším to napsat. Co mi Bůh zjevil, to jsem začal zpívat, a stala se z toho píseň,“ říká Hadden. Zažil i dobu, kdy dlouho nic nenapsal, ale pak znovu přišla inspirace. „Inspirace se dá čerpat z Bible, Ducha svatého, vlastního přemýšlení o Bohu, z toho, jak k tobě Bůh mluví, když jdeš po ulici, uvidíš strom, odstín zelené, který jsi ještě neviděl, a díváš se na kopce, lesy, moře... a prostě ze všeho.“ Člověk může začít psát písně, i když to ještě nikdy nezkoušel a nemá na to žádné vzdělání. Hadden doporučuje učit se z písní, které zpíváme. Melodie musí plynout jako řeka a nemá být rozkouskovaná. Refrén musí být snadno opakovatelný, aby se k němu mohl kdokoliv jednoduše přidat, protože chválicí píseň je určena ke zpívání ve společenství. K dobré melodii vede cesta stálým opakováním a procvičováním, měla by být plná vášně a lehkosti a přirozená, aby umožnila spolupráci chválicího týmu a zbytku shromáždění, která je tak důležitá. Na skládání písní se mohou podílet i duchovní, když napíší text a dají ho muzikantům ke zhudebnění. Hadden tímto způsobem se svým pastorem dlouho spolupracoval.

Haddenova vize pro českou liturgickou hudbu má těžiště ve vzniku nových českých písní.

3.5.6 Haddenovo pozorování vývoje chval

V posledních pěti desetiletích pozoroval David Hadden ve vývoji chval a uctívání různé fáze. V první fázi bylo společenství pozváno k chvalám jako pozorovatelé, ne jako účastníci. Potom se chvály a uctívání posunuly na interaktivnější rovinu, kdy se celé společenství stalo součástí chválicího týmu. Spolupráce chválicího týmu, který stojí vepředu, a ostatních návštěvníků setkání či bohoslužeb v poslední době roste a sílí. Je potřeba, aby k sobě byli všichni navzájem vnímaví a citliví také na Boží vedení. Další fenomén, který pozoruje, je posun od „hvězd“ ve vedení chval k „obyčejným lidem“. Na přelomu druhého a třetího tisíciletí bylo mezi vedoucími chval několik velice výrazných osobností (například Noel Richards), kteří cestovali po světě a vystupovali na tzv. koncertech chval za doprovodu svých kapel. Vedli lidi k tomu, aby se k nim ve chválení a uctívání Boha přidali, a vyučovali o chvále a uctívání jako o životním stylu – to, jestli Boha chválíme, nezáleží na tom, jestli zrovna provozujeme hudbu nebo děláme něco jiného, ale na našem postoji k životu a nasměrování. „I když je hudba úžasným

projevem uctívání, není jeho podstatou. Podstatou uctívání je, když se naše srdce s duší a vším, co je v něm, ve zbožné úctě spojí s Božím duchem,²⁴³ napsala Darlene Zschech, vedoucí chval v australském Hillsongu, v roce 2001. I v dnešní době jsou po celém protestantském světě známá jména různých současných vedoucích chval (např. Chris Tomlin nebo Matt Redman), kteří vystupují v různých zemích, ale jejich koncerty chval jsou mnohem interaktivnější. Ve svých vyučováním spojují biblické principy, vlastní zkušenosti a praktické postřehy a své posluchače vedou k přemýšlení nad aplikací nově nabytých vědomostí ve vlastních životech. Na koncertech si udržují blízký kontakt s publikem a citlivě na něj reagují, což někdy znamená i to, že přestanou hrát a zpívat na mikrofon a nechají lidi, ať chválí Boha vlastními slovy a způsoby.

3.5.6.1 Aplikace Haddenova pozorování vývoje chval na české prostředí

Historie

Popsanými fázemi prochází i protestantská liturgická hudba v České republice, i když jsme za Velkou Británií a Amerikou, odkud má Hadden svá pozorování, pozadu. Před revolucí byl u nás průběh hudební části protestantských bohoslužeb záležitostí duchovního, který připravil seznam písní z kancionálu a předal ho hráči na varhany nebo harmonium, který zpěv shromáždění doprovázel. Do revoluce byla jiná forma nebo role hudby na jakémkoliv setkání církve velice výjimečná. Jednu takovou situaci popisuje ve své knize Dan Drápal: „(na setkání mládeže) měl někdo biblický program a pak následovala diskuse – jak bývalo zvykem. Program byl docela dobrý, ale diskuse za nic nestála, a ještě jsme se při ní pohádali. [...] Probírali jsme oddílek o utišení bouře – a vznikla při tom bouře. Najednou se chopil kytary jeden muž, který k nám tehdy chodíval – černochoz z Ghany jménem Gottfried, který ten rok dokončoval studia na VŠChT. Zazpíval nám anglicky píseň o utišení bouře. [...] Gottfried svou písní nastávající bouři utišil.“²⁴⁴ Když po revoluci došlo k růstu některých sborů (zejména sbor ČCE v Praze na Maninách) a začaly se scházet ve větších prostorách, kde často nebylo harmonium ani klavír, byl zpěv doprovázen na kytaru. S tím přišel na některých místech postupný přechod z kancionálů na zpěvníky, ve kterých byly vybrány takové písně, které bylo možné na kytaru snadno

243 ZSCHECH, Darlene. *Uctievanie za hranicami všednosti*. Bratislava : Slovo života international Bratislava, 2007. ISBN 978-80-89165-15-5. (str. 18 – 19)

244 DRÁPAL, Dan. *Jak to všechno začalo: Historie Křesťanského společenství Praha /I/*. Praha : Sbor Křesťanské společenství Praha, 2008. (str. 48)

doprovodit. Na setkáních mládeže byl průběh zpěvu odlišný. Kytara tam získala své místo už před revolucí a písně si vybírali jednotliví účastníci v průběhu hudební části setkání. Tato forma je na mládežnických setkáních ve většině protestantských církví (např. v Církvi bratrské a Českobratrské církvi evangelické) běžná dodnes.

Současnost

Spolupráce „chválicího týmu, který tvoří skupinka vepředu a celé publikum,“ jak Hadden nazval další fázi vývoje chval, je něco, do čeho Česká republika teprve vstupuje. Je tomu věnován velký prostor na seminářích a konferencích o chvalách, odkud se to jednotliví vedoucí chval snaží s různou úspěšností přenášet do svých místních sborů. (V poměru s ostatními církvemi tato spolupráce asi nejvíce zdomácněla v Křesťanském společenství a Apoštolské církvi, naopak nejpomalejší je vývoj v Českobratrské církvi evangelické, kde o ni ani většina duchovních nemá zájem).

4 Průzkum Současná liturgická hudba

4.1 Úvod

Cílem průzkumu Současná liturgická hudba²⁴⁵ je zmapovat současnou situaci liturgické hudby v jednotlivých českých denominacích. Výsledky jsou také vyhodnocovány podle věkových skupin a pohlaví respondentů, výjimečně pak v souvislosti s pozicí, kterou daný respondent v církvi zastává – bylo rozlišováno mezi duchovními a vedoucími chval. Otázky směřují do třech oblastí souvisejících s liturgickou hudbou a chvalami. První oblastí je přímo provozování liturgické hudby (používání hudebních nástrojů a propojení s ostatními typy umění), druhá oblast je spokojenost členů jednotlivých církví s vybranými aspekty chval (dobou věnovanou chvalám, výběrem hudebních nástrojů, texty písní, kvalitou jejich hudebního zpracování, komunikací hudebníků se shromážděním, vystupování muzikantů a rolí chval v rámci bohoslužby). Poslední zkoumanou oblastí jsou preference účastníků bohoslužeb ohledně konkrétních činností probíhajících v čase chval. Důležitá část dotazníku je také otevřená otázka, ve které mohli respondenti napsat cokoliv dalšího k tématu, a která vypovídá o tom, co mají lidi v této oblasti opravdu na srdci.

Takovýto průzkum dosud nebyl v České republice proveden, takže se dotazník snaží pokrýt co nejširší spektrum aktivit, jevů a problémů souvisejících s tématem a být srozumitelný pro členy všech českých denominací bez ohledu na vzdělání, věk a pozici, kterou respondent v církvi zastává. Z toho důvodu je snaha v dotazníku neuvádět žádné specializované termíny z hudební ani z teologické oblasti.

Při vyhodnocování je hlavní předmět zkoumání do jaké míry se spokojenost a preference respondentů s jednotlivými aspekty liturgické hudby/chval podobá napříč denominacemi.

4.2 Úvodní informace

V době od 21. 2. 2013 do 3. 4. 2013 byl na internetu otevřen průzkum „Současná liturgická hudba“, který jsem vytvořila za účelem zmapování situace a tendencí v současné české liturgické hudbě.

²⁴⁵ viz příloha č. 1

Dotazník jsem šířila pomocí internetového odkazu přes facebook, email a prostřednictvím svých přátel. Snaha byla získat co nejvíce respondentů z co nejširšího spektra českých denominací a věkových skupin.

4.2.1 Metodika statistického zpracování²⁴⁶

Odpovědi respondentů na otázky 4 – 11 byly převedeny do číselné (procentuální) škály. U otázek 4, 6 a 11 odpovědi Ano odpovídá hodnota 100, odpovědi Ne hodnota 0. Transformace odpovědí u ostatních otázek byla provedena podle následující tabulky:

Otázka 7		Otázka 9		Otázka 10		Otázka 11		Otázka 12	
Odpověď	číselná hodnota	Odpověď	č. h.	Odpověď	č. h.	Odpověď	č. h.	Odpověď	č. h.
Příliš velký	100	Vždycky	100	Vždycky spokojen	100	Velice důležité	100	Velice rád	100
Přiměřený	50	Většinou	80	Zpravidla spokojen	80	Středně důležité	50	Docela rád	80
Příliš malý	0	Někdy	50	Je mi to jedno	50	Je mi to jedno	0	Je mi to jedno	50
		Zřídka	20	Zpravidla nespokojen	20			Spíš nerad	20
		Nikdy	0	Vždycky nespokojen	0			Vyloženě nerad	0
				Jak kdy	vyřazeno			Nikdy jsem o tom nepřemýšlel	vyřazeno

tabulka č. 5 (metodika statistického zpracování průzkumu *Současná liturgická hudba*)

U takto získaného souboru dat nelze předpokládat normalitu rozložení ani homogenitu rozptylů. Proto byly pro statistické zpracování (program Statistica v.9) zvoleny neparametrické testy. Rozdíly mezi denominacemi byly testovány Kruskal-Wallisovým testem. Kruskal-Wallisův test je neparametrická alternativa k jednofaktorové Analýze rozptylu (ANOVA). Používá se pro 3 a více nezávislé skupiny. Testuje nulovou hypotézu, že všechny skupiny náleží k jednomu výběru, a tudíž mají shodný medián. Rozdíly mezi pohlavími a věkovými skupinami (mladší – do 30 let, starší – nad 30 let) byly testovány Mann-Whitneyovým testem. Vždy byla použita hladina významnosti $p = 0.05$. Mann-Whitneyův U test je neparametrická alternativa k t-testu pro srovnávání dvou nezávislých skupin.

²⁴⁶ Metodiku statistického zpracování připravil Tomáš Frantík

Grafy byly vytvořeny v programu SPSS v.14. Ke grafickému znázornění významných rozdílů u výsledků Mann-Whitneyova testu slouží hvězdička, u výsledků Kruskal-Wallisova testu byla použita písmena. Průměry označené stejným písmenem se neliší na hladině $p = 0.05$.

Pro lepší názornost byl vypočten procentuální podíl kladných odpovědí. Za kladné byly považovány odpovědi transformované na čísla 100 a 80. Je pochopitelné, že u otázek 4, 6 a 11 se podíl kladných odpovědí rovná průměrné hodnotě, zatímco u ostatních otázek se liší, někdy i v řádu desítek procent.

4.2.2 Zúčastněné církve, nenedominační hnutí a sbory

Respondenti výzkumu jsou z následujících církví, nenedominačních hnutí a sborů: Apoštolská církev (AC), Biblické centrum víry (BCV), Bratrská jednota baptistů (BJB), Církev adventistů sedmého dne (CASD), Církev bratrská (CB), Církev československá husitská (CČSH), Církev římskokatolická (ŘKC), Církev víry (CV), Českobratrská církev evangelická (ČCE), Evangelická církev augsburského vyznání v České republice (SCEAV), Evangelická církev metodistická (ECM), Evangelikální společenství křesťanů (ESK), Charismatické hnutí víry, International Christian Fellowship (ICF), Jednota bratrská (JB), KC (celý název nezjištěn), Křesťanská společenství (KS), Křesťanské sbory (KřSb), Oáza (Holy Ghost End Times ministries), Slovo života (SŽ), Starokatolická církev v České republice a Triumfální centrum víry (TCV).

V následujících charakteristikách církví, nenedominačních hnutí a sborů uvádím ty, z nichž se výzkumu zúčastnili nejméně tři respondenti.

4.2.2.1 Církve

Apoštolská církev (AC)

Protestantská evangelikální církev letničního směru s vazbami na celosvětovou denominaci Assemblies of God. Má episkopální zřízení²⁴⁷. Vznikla pod vlivem letničního probuzení v 1. polovině 20. století, státem byla uznaná až těsně před pádem komunistického režimu v roce 1989. Má evangelikální teologické důrazy na osobní obrácení k Bohu a studium Bible a letniční důraz na křest v Duchu svatém. V roce 2009 měla 2 928 členů ve 36 sborech.

²⁴⁷ hierarchický model církve, ve kterém má rozhodující autoritu biskup

Bratrská jednota baptistů (BJB)

Protestantská evangelikální církev reformovaného směru s vazbami na světové baptistické hnutí. Má presbyterní zřízení²⁴⁸. U nás působí od 40. let 19. století (němečtí baptističtí misionáři). Je známá svým důrazem na křest v dospělosti a na Bibli. V současné době se v některých sborech projevuje tendence k liberalismu. V roce 2009 měla 2 344 členů ve 35 sborech.

Církev adventistů sedmého dne (CASD)

Protestantská církev je součástí světové rodiny adventistických církví. Má presbyterní zřízení. U nás vznikla ve 2. polovině 19. století. Evangelikáni důrazly na osobní obrácení k Bohu a křest v dospělosti jsou doplňovány věroučnými specifiky (jako např. svěcení soboty, stravovací omezení, přijímání učení učitelky a prorokyně E. G. Whiteové). V roce 2009 měla 7 461 členů ve 142 sborech.

Církev bratrská (CB)

Protestantská evangelikální církev reformovaného směru. Sbory s vysokou mírou autonomie volí ústřední orgán, Radu CB. Je naší největší evangelikální církví. CB vznikla z probuzeneckého hnutí ve východních Čechách koncem 60. let 19. století a působením amerických misionářů. Má evangelikální teologické důrazly na osobní obrácení k Bohu a na studium Bible. V roce 2009 měla 6 591 členů v 70 sborech.

Církev československá husitská (CČSH)

Naše druhá největší protestantská církev. Má presbyterní zřízení s episkopálními prvky. Vznikla v roce 1920 jako československá národní církev odchodem věřících z římskokatolické církve. Zastává teologický liberalismus. Při sčítání v roce 2011 se k ní hlásilo 39 276 obyvatel. Aktivního života církve se účastní méně než 3 000 věřících (odhad).

²⁴⁸ model řízení církve, kde v čele sborů stojí kolektivně volený orgán. Jednotlivé sbory jsou na sobě nezávislé.

Českokobratrská církev evangelická (ČCE)

Naše největší protestantská denominace. Má presbyterně-synodní zřízení²⁴⁹. Vznikla v roce 1918 sloučením reformované církve s církví augsburského vyznání, které obě u nás povolil toleranční patent 1781. Přímo navazuje na předbělohorskou utrakvistickou církev a Jednotu bratrskou a na ilegální evangelíky. Při sčítání v roce 2011 se k ní hlásilo 51 936 obyvatel, Aktivního života církve se účastní méně než 10 000 členů (odhad). Zastává teologický liberalismus, malá menšina farářů a členů má evangelikální zaměření.

Evangelická církev metodistická (ECM)

Protestantská převážně evangelikální církev s vazbami na světové metodistické hnutí. Je vedena superintendentem, který je řízen biskupem ve Švýcarsku. U nás vznikla na počátku 20. století působením zahraničních misionářů. Podobně jako jinde ve světě se v metodistickém hnutí vedle původních evangelikálních důrazů na osobní obrácení K Bohu a posvěcení stále častěji projevují liberální tendence. V roce 2009 měla 698 členů a 14 sborů.

Jednota bratrská (JB)

Protestantská církev je v české provincii evangelikální, charismatického směru. Má biskupské zřízení. Je první evropskou církví, která se ustanovením vlastních kněží v roce 1467 oddělila od církve katolické. Po bitvě na Bílé hoře se JB přesunula do emigrace. Ve 2. polovině 19. století začaly být v zemi jejího vzniku znovu zakládány německé sbory JB. Církev, která prošla rozdělením v roce 1998, ztratila mnoho ze svých ekumenických vztahů. Známy je její důraz na vůdcovství a na podřízenost církevním autoritám. V roce 2009 měla cca 800 členů a 11 sborů.

Křesťanská společenství (KS)

Protestantská evangelikální církev charismatického směru. Má presbyterní zřízení. Vznikla v roce 1990 ze sboru ČCE v Praze na Maninách, ke kterému se přidávaly skupiny, které odešly z různých církví. Má evangelikální teologické důrazy na osobní obrácení k Bohu

²⁴⁹ model řízení církve, kde v čele sborů stojí kolektivně volený orgán. Sbory se sdružují do vyšších celků, které jsou také vedeny kolektivními orgány skládajícími se z volených delegátů jednotlivých sborů.

a na studium Bible a charismatické důrazy na naplnění Duchem a na duchovní dary²⁵⁰. V roce 2009 měla 2 100 členů v 26 sborech.

Křesťanské sbory (KřSb)

Protestantská evangelikální církev reformovaného směru s vazbami na světové darbystické hnutí²⁵¹. Má striktně presbyterní zřízení, sbory jsou vedeny staršovstvy. U nás začaly Křesťanské sbory vznikat od počátku 20. století v souvislosti s působením anglických misionářů. K důrazům Křesťanských sborů patří studium Bible a eklesiologie s nezávislými sbory. V roce 2009 měly 2000 členů ve 32 sborech.

Římskokatolická církev (ŘKC)

Největší a nejstarší církev v ČR. Má biskupské zřízení, na našem území je osm diecézí sdružených do dvou arcidiecézí, pražské a olomoucké. Je řízena papežem sídlícím v Římě. Počátky římskokatolické církevní organizace sahají u nás k cyrilometodějské misii ve 2. polovině 9. století. Římskokatolické vyznání bylo u nás státním náboženstvím až do roku 1918, po většinu této doby jediným povoleným. Po vzniku Československa nastal masový odliv členů. Zastává tradiční biblické učení o Kristu spolu s mimobiblickými důrazy tradice. Vzhledem k velikosti ŘKC a podpoře plurality se zde setkáváme s nejrůznějšími naukami, od ultraortodoxních postojů (lefébristé²⁵², předkoncilní katolíci) až po liberalismus, univerzalizmus, sekulární humanismus apod. Při sčítání v roce 2001 se k ní hlásilo 1 082 463 obyvatel (10,37 %, pokles o 1 660 000 za 10 let). Aktivního života ŘKC se pravidelně účastní 100 až 200 tisíc věřících.

Slezská církev evangelická augsburského vyznání (SCEAV)

Tato protestantská církev je na rozdíl od většiny luterských církví ve světě převážně evangelikálního zaměření, i když se zároveň projevují i liberální tendence. Evangelikální zaměření souvisí s pietistickou tradicí v Těšíně v 18. století. Má presbyterně-synodní

²⁵⁰ skupina projevů Ducha svatého popsaná v Novém zákoně (např. ve 12. a 14. kapitole 1. Korintským)

²⁵¹ hnutí nazvané podle svého zakladatele Johna Nelsona Darbyho (1800–1882), anglicky mluvícího irského evangelisty a překladatele Bible. Původně byli příslušníci hnutí nazýváni plymouthskými bratry, později probíhala diferenciací hnutí. V našich zemích působí od konce předminulého století, v současnosti jsou u nás příslušníci hnutí sdružení převážně v církvi Křesťanské sbory.

²⁵² členové a ideoví příznivci Kněžského bratrstva svatého Pia X. (FSSPX). Tato společnost ultrakonzervativních římskokatolických kněží vytýká římskokatolické hierarchii přílišný liberalismus. Byli kritizováni Janem Pavlem II., který proti nim postupoval i z moci svého úřadu. Zastávají protiekumenické a antisemitské názory.

zřízení. Územně je omezena převážně na Těšínsko, sdružuje české i polské věřící. K církevním důrazům dnes patří evangelizace²⁵³, pastore, diakonie a rozvoj církevního školství. V roce 2009 měla 15 357 členů v 21 sborech.

4.2.2.2 Nedenominační hnutí a sbory

Oáza (Holy Ghost End Times ministries)

Charismatické hnutí vzniklo u nás v první polovině 90. let působením afrického evangelisty Festa Nsohy. Důraz klade na víru, která přináší prosperitu, a na evangelizaci. Počet členů se počítá na desítky.

Triumfální centrum víry (TCV)

Charismatické hnutí vzniklo koncem 90. let pod vlivem Miloše Kozohorského, absolventa školy Kennetha Hagina v Americké Tulse. TCV má důrazy hnutí víry, především na víru přinášející prosperitu. Má 150 členů (odhad) a 4 sbory.

International Christian Fellowship (ICF)

Evangelikální charismatický mládežnický sbor v Praze je součástí církevního hnutí vzniklého v roce 1990 v Zürichu a působícího v šesti evropských zemích. Kromě práce s mládeží patří k důrazům ICF evangelizace a skupinky. Má přes 100 členů (odhad).

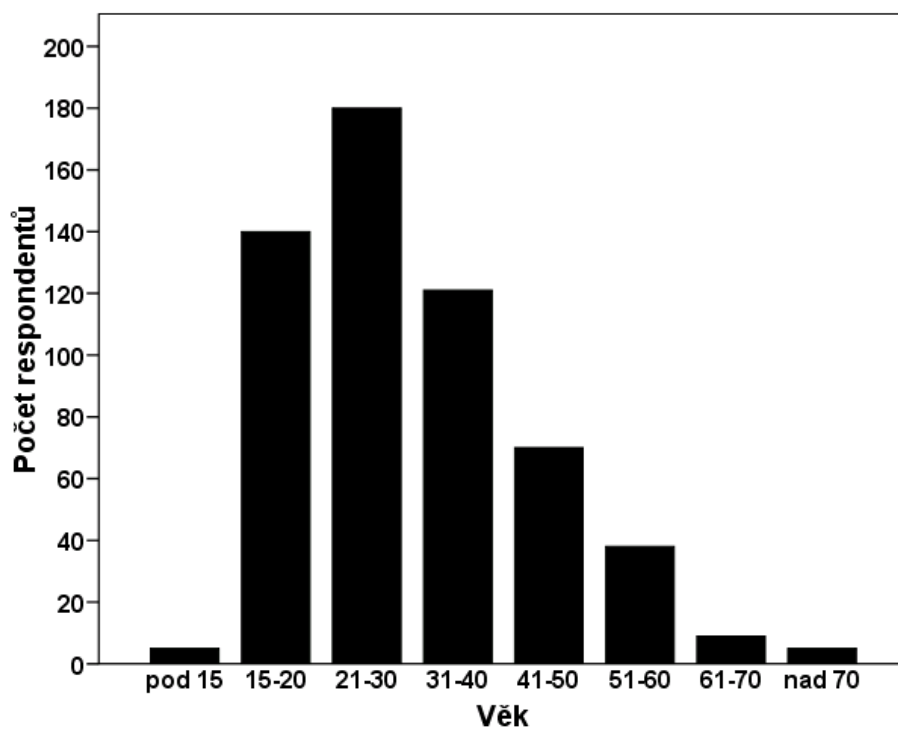
Evangelikální společenství křesťanů (ESK)

Nedenominační evangelikální reformovaný místní sbor v Havířově byl založen v roce 1997. Má kolektivní vedení. Klade důrazy na Bibli, misii a práci s mládeží. Sbor má 100 členů (odhad).

4.2.3 Informace o respondentech

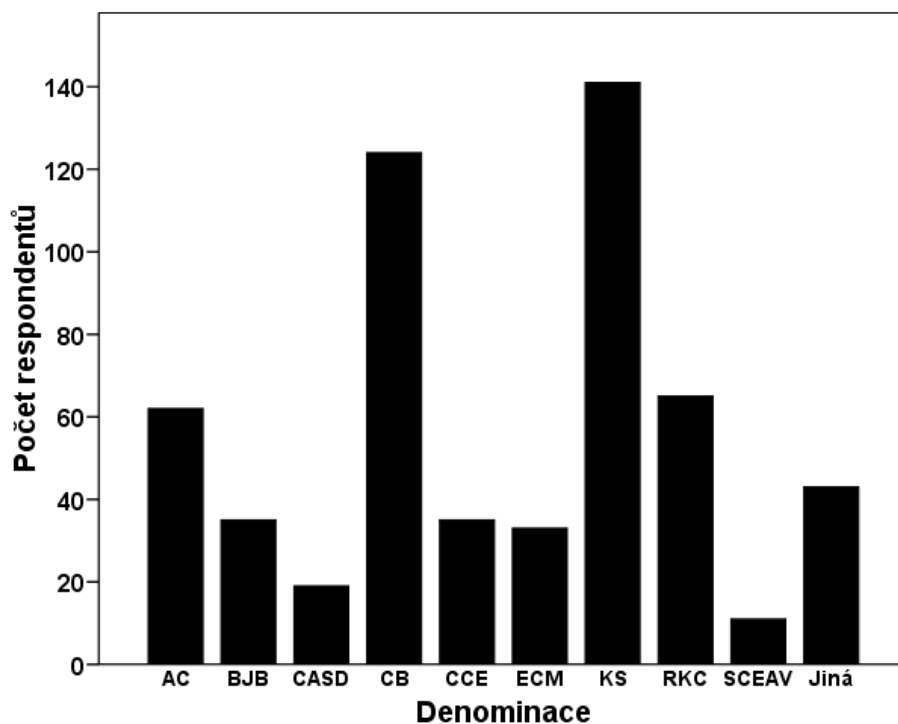
Celkový počet respondentů je 568 z 22 církví, nedenominačních hnutí a sborů, z toho 300 žen a 268 mužů. Nejvíce zastoupená věková skupina je 21–30 let (180 respondentů, 31 %), pouze výjimečně dotazník vyplňovali lidé do 15 a nad 70 let (z každé skupiny 5 respondentů, 1 %). Pravděpodobný důvod je, že byl průzkum dostupný pouze na internetu a lidé z krajních věkových skupin nejsou zvyklí na internetu vyplňovat ankety.

²⁵³ šíření zprávy o tom, že Ježíš je Pán, o jeho smrti, vzkříšení a nabídce odpuštění hříchů a věčného života

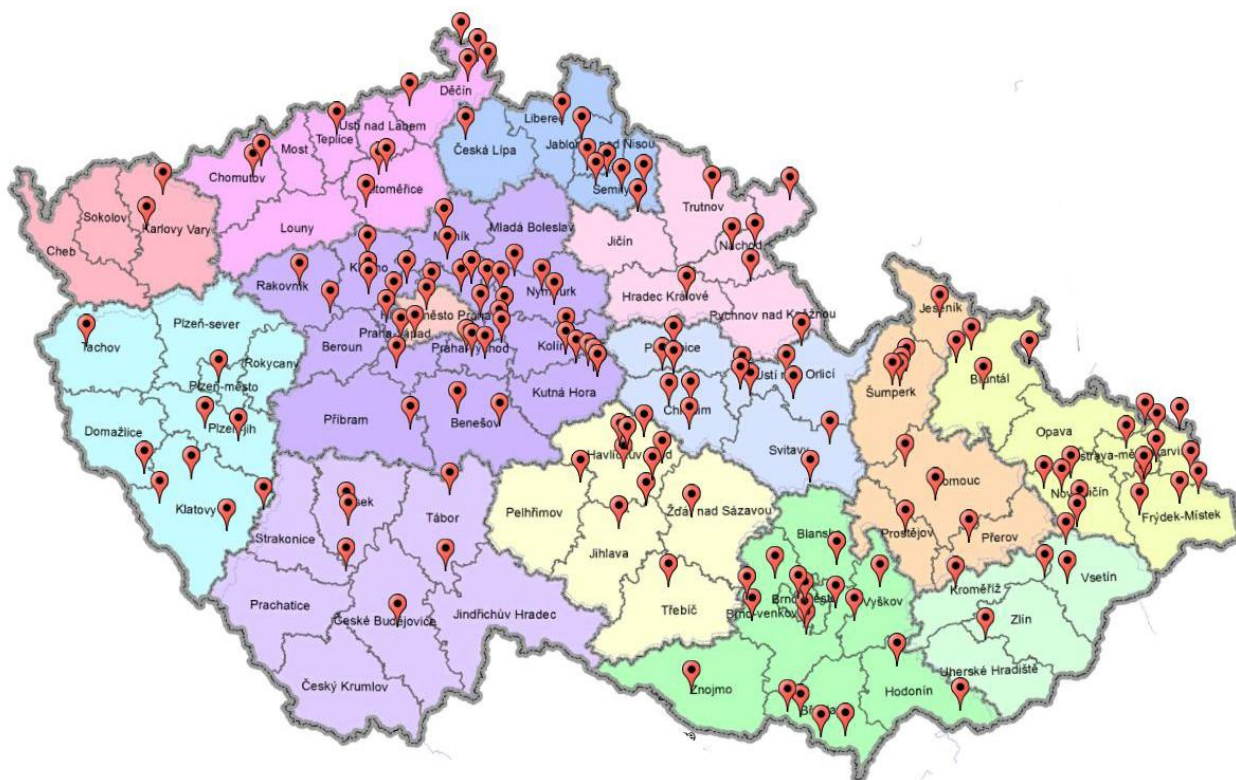
graf č. 1

Nejvíce respondentů bylo z KS (141) a CB (124), ostatní církve měly méně než sto respondentů (viz graf č. 2).

graf č. 2

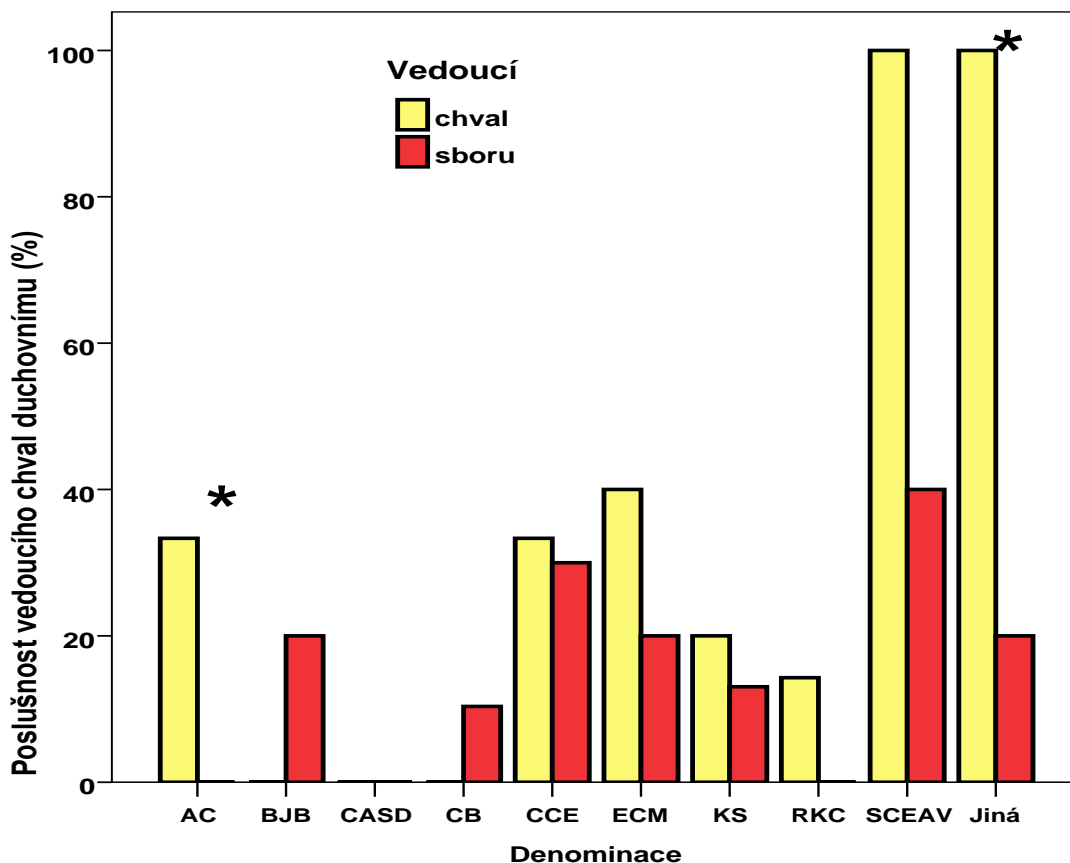
Průzkumu se zúčastnili respondenti z celé České republiky (viz mapa) a několik jednotlivců s bydlištěm na Slovensku nebo v jiných zemích.

Průzkumu se zúčastnilo překvapivě hodně duchovních (119), dále 58 hudebních liturgů (vedoucích chval), 159 členů chválicích skupinek a 332 lidí, kteří se bohoslužby účastní jakýmkoliv jiným způsobem.

4.3 Vyhodnocení

4.3.1 Spolupráce duchovních a vedoucích chval

graf č. 3

Díky hojnému zastoupení duchovních a vedoucích chval je relevantní výsledek otázky č. 6 (Na spolupráci duchovního a vedoucího chval je pro mě nesmírně důležité/á...), který ukazuje, že poslušnost vedoucího chval duchovnímu je důležitější pro vedoucí chval než pro samotné duchovní.

Výsledek působí překvapivě už proto, že člověku není od přirozenosti příjemné někoho poslouchat a podřizovat se. Ukazuje to na potřebu hudebních liturgů být sám veden, když vede jiné. V grafu je patrný trend, který ukazuje na to, že ve většině denominací pociťují intenzivnější touhu po pevném vedení hudební liturgové než duchovní. V AC je tento rozdíl dokonce statisticky významný. Další výsledky ukazují, že tato skutečnost není závislá na věku ani na pohlaví. Můžeme doufat, že toto zjištění ukazuje na pevný charakter

a pokoru vedoucích chval v České republice – je obecně známo, že potřeba řádu, umění naslouchat, usměrnit své názory a uznat chybu jsou velice důležité vlastnosti pro vedoucího jakéhokoliv díla, které má být k užitku.

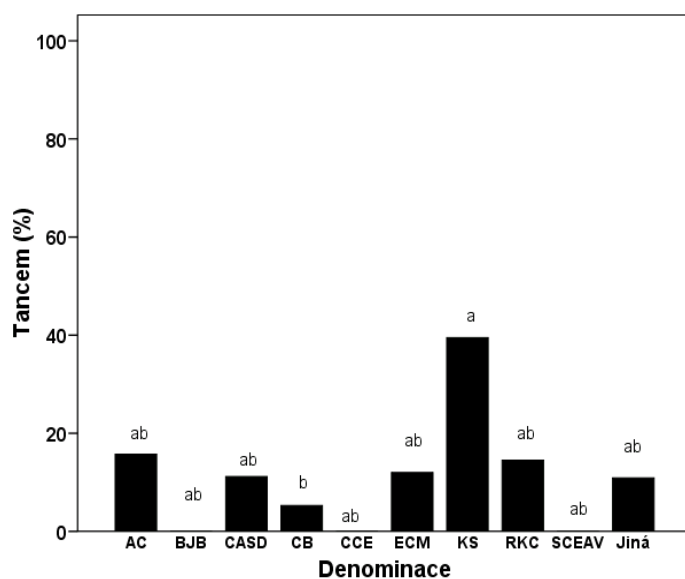
4.3.2 Doprovod ke chvalám

4.3.2.1 Hudební

Na výsledcích průzkumu je patrné, že většina denominací používá v hudební části množství různých hudebních nástrojů. Varhany nebo harmonium jsou zastoupené převážně v církvích s dlouhou tradicí (ŘKC, ČCE, SCEAV), nicméně i u nich lze pozorovat tendenci zapojování dalších doprovodných nástrojů, zejména flétny (52 % respondentů v ŘKC ji uvádí jako používaný nástroj). U některých evangelikálních církví je výrazné zastoupení rytmických nástrojů – bicí soupravy v CB (57 %), perkuse v KS (55 %) a basový nástroj v AC (39 %).

4.3.2.2 Nehudební

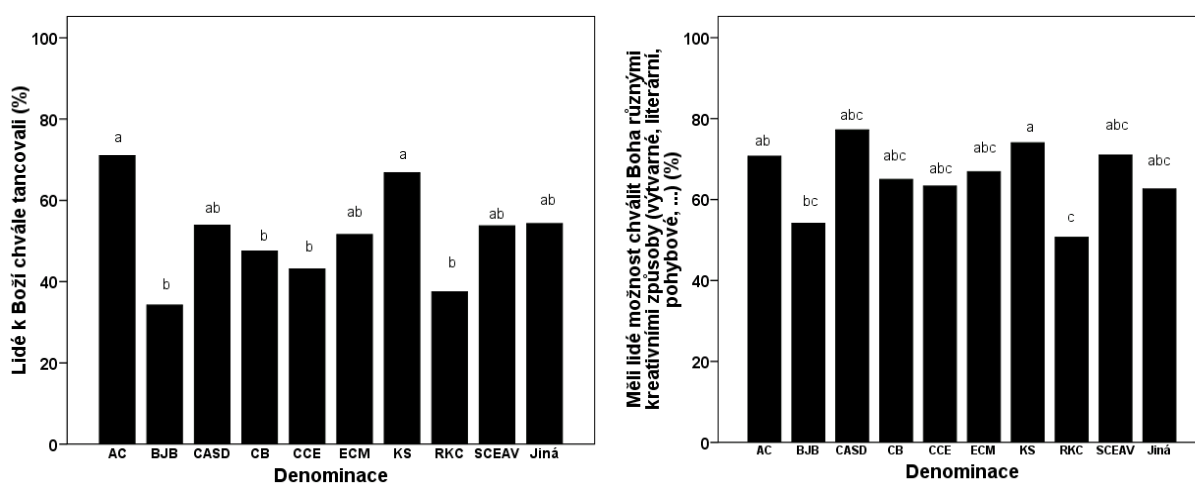
Z nehudebních způsobů doprovázení chval byly kromě otevřené možnosti v nabídce dotazníku tanec, výtvarný, literární a dramatický způsob. Na tuto otázku se bohužel kvůli pozdnímu zveřejnění podařilo získat pouze 107 respondentů. Jediný významný rozdíl je u tance v KS (26 % kladných odpovědí) více než v CB (žádné kladné odpovědi).

graf č. 4

Nejčastější je v KS tanec s barevnými prapory a šátky, které k Bohu i shromáždění mluví nejen pohybem, ale také barevnou symbolikou. Právě u tance se ovšem nabízí nebezpečí, že u některých tanečníků půjde pouze o seberealizaci místo o uctívání Boha, což si uvědomuje respondentka z KS v Praze: „Není mi vlastní chválení prapory, tancem, zvedání rukou nebo třeba hlasité modlení v jazycích. Na druhou stranu to respektuji, a pokud je to způsob vyjádření jednotlivých lidí, který jim pomáhá navázat ‚lepší‘ vztah s Bohem, pak je to jenom dobře. Kladu si však otázku, do jaké míry se jedná o soukromou záležitost, respektive kde je hranice toho, aby to už nebyla jakási show.“ Že tanec není pouze záležitostí KS ukazuje například odpověď respondentky z ŘKC ve Frýdku-Místku: „Tanec a různé kreativní vyjádření emocí se u nás projevují na večerech chval“ nebo z CASD v Plzni: „Mám radost z toho, že se posunují některé zastaralé názory o nevhodnosti chválit Pána Boha tancem, hlasitě, na bubny... Myslím, že tak moc, jak jsou kreativní a různí lidé, může být různá i forma vyjádření chvály Boha a nemělo by se tomu bránit.“

V otázce „Byl/a bych moc rád/a, kdyby na našich bohoslužbách v čase chval...“ nejvíce vítá tanec a další kreativní způsoby chvály KS (tanec 52 %, ostatní nehudební způsoby 72 % kladných odpovědí), nejméně pak BJB (tanec 3 %, ostatní nehudební způsoby 28 % kladných odpovědí) a ŘKC (tanec 27 %, ostatní nehudební způsoby 37 % kladných odpovědí). Tato touha může být v KS mj. výsledkem dlouholetého působení Teda Whanga, který vidí v hudebních i nehudebních způsobech vyjadřování chvály rovnocennou a přirozenou návaznost na odkaz Bible a prvotní církve.

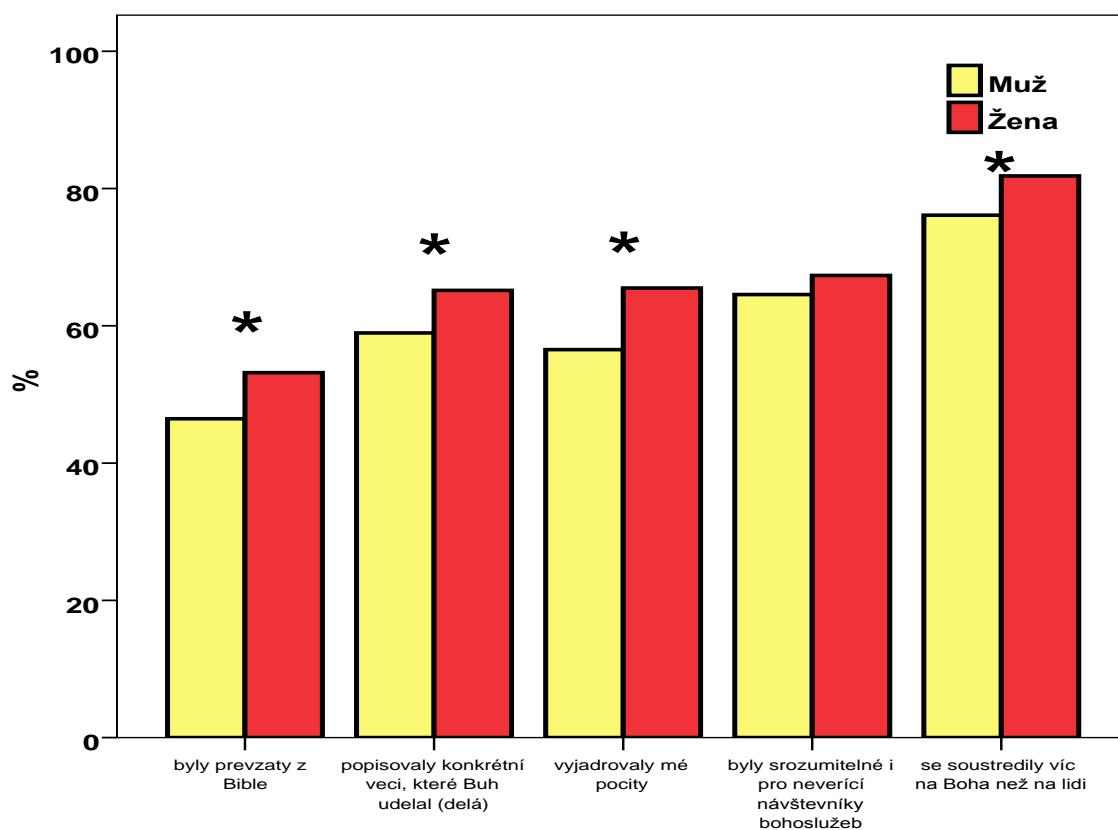
grafy č. 5 a 6

4.3.3 Písně na bohoslužbě

4.3.3.1 Texty písní

Písně pro konkrétní bohoslužbu je možno vybírat podle mnoha kritérií, některá z nich se týkají samotné písně (hudební náročnost, oblíbenost nebo text), některá okolností (známost písně ve shromáždění, liturgické období nebo téma kázání). Je vhodné, aby byly všechny výše zmíněné aspekty v rovnováze, díky čemuž bude moci být společenství obohaceno více způsoby. David Hadden upozorňuje, že píseň určená ke společnému zpěvu na bohoslužbě by měla mít jednoduchou melodii a obsažný text, aby se všichni mohli připojit a přijmout z písně užitek. Respondent z CB v Čáslavi si obzvláště uvědomuje důležitost kvalitního písňového textu: „Jakožto řadový člen církve a člověk založený na verbální komunikaci, nikoliv hudební, pohybové atd. vnímám jako velice důležité jazykové kvality chvály. Tedy aby v textu nebyly nelogičnosti, jazyková kostrbatost atd. Pokud totiž nastává něco takového, je pro mě zpravidla nemožné se soustředit.“

Výsledky otázky č. 11 (U textu písní je pro mě důležité, aby...) neukazují u jednotlivých aspektů textu statisticky významné rozdíly mezi jednotlivými denominacemi, ale mezi pohlavími.

U textu písní je pro mě důležité, aby

graf č. 7

Z grafu vyplývá, že je pro ženy zvláště důležité, aby se texty písní soustředily více na Boha než na lidi (66 % kladných odpovědí), a dále jim záleží na tom, aby texty vyjadřovaly jejich pocity (39 % kladných odpovědí), popisovaly konkrétní věci, které Bůh udělal nebo dělá (43 % kladných odpovědí) a byly převzaty z Bible (25 % kladných odpovědí).

Zaměřenost na pocity není u žen překvapivá, ale v kontextu ostatních odpovědí působí neočekávaně – zaměřenost na pocity se s popisem konkrétních Božích činů, soustředěním na Boha a odkazem na Bibli zdánlivě vylučuje. Při pozornějším zamyšlení ale dojdeme k závěru, že Bible je plná subjektivních i objektivních úseků, počínaje popisem depresivních stavů krále Davida²⁵⁴, konče detailním architektonickým popisem chrámu²⁵⁵. Připomínání Božího charakteru, moci a díla může lidem pomoci dostat své pocity pod kontrolu a pokračovat v životě s důvěrou v Boží velikost a věrnost. Jednou z písní, která v sobě snoubí všechny výše zmíněné aspekty, je *Jdu s důvěrou* od Johna de Jonga²⁵⁶ z roku 1999 (překlad Karel Řežábek), která je velice oblíbená napříč většinou českých denominací. Vyvážený názor vykazuje např. odpověď respondentky z KS Praha, která píše, že by bylo dobré „zpívat více písní o tom, co Bůh udělal, i písně ‚výpravné‘, i písně vyjadřující aktuální stav zpěváka (tedy nejen hurá styl, ale zahrnout i to, že mi není ejchuchu).“

I přes to, že mají ženy na texty písní větší nároky, jsou s jejich výběrem statisticky spokojenější než muži na hladině pravděpodobnosti 5 %.

Respondent ze sboru KS vyjadřuje své zklamání nad texty běžně zpívaných písní: „Chybí mi epické (výpravné) písně. Chybí mi písně méně se opírající o pocity a více o rozum. Chybí mi písně, které nejen opakují verše Písma, ale mají myšlenkovou hloubku. (*Kdybych neměl tvoji milosti...*, apod.) Chybí mi evangelizační písně, srozumitelné pro nevěřícího“ a přidává se k němu respondentka z CB v Praze: „Nemám ráda ‚budovatelské‘ chvály typu ‚vzhůru pojďme, obsadíme zemi‘. Také nemám ráda primitivní a sentimentální chvály, nelíbí se mi emocionální vyznávání ve chvalách, jako ‚udělám všechno, co chceš‘, ‚jsi mi vším‘ apod., protože nevyjadřují skutečnou pravdu. Ve vši pokoře. Občas se chvalami nese taková zženštilost. Co mám fakt ráda, jsou zhudebněné žalmy nebo písně s ‚lidským‘ textem, který má hlavu a patu a který je srozumitelný i nevěřícím.“

²⁵⁴ Bible, Žalm 55

²⁵⁵ Bible, 1. Královská 6

²⁵⁶ ROSA. *Ty jsi důvod: Současné světové chvalo zpěvy*. Praha : Rosa, 2008. ISMN 979-0-706518-09-1. (píseň č. 17)

Zpěv písní se závažnými vyznáními, na které naráží výše zmíněný citát „udělám všechno, co chceš“, může být pro jednotlivé členy společenství velkým přínosem, ale také nebezpečím. Když před Bohem člověk něco vyznává, Bůh to bere vážně. Pokud se takto člověk před Bohem k něčemu zaváže, bude Bůh očekávat naplnění jeho slibu, jak je vidět z biblické knihy Kazatel: „Jakmile učiníš slib Bohu, neváhej ho splnit, protože nemá zalíbení v hlupácích. Co slíbíš, to splň. Je lepší, když neslíbíš, než když slíbíš, a nesplníš.“²⁵⁷ V charizmatických sborech nebývá zpěv písně se silnými slovy výjimkou (např. „Zlom mi srdce pro svůj plán, vše, co jsem, co mám, tobě vydávám“ z písně *Hosana*²⁵⁸ nebo „chci... všechno, co mám, pro tvoji slávu dát“ z písně *Před tvým trůnem stát*²⁵⁹.) Z citovaného úseku knihy Kazatel dokonce vyplývá, že pokud Bohu v písni slibuje, že se pro něj všeho vzdá a následně to nedodrží, dělá ze sebe před Bohem hlupáka. Respondentka z CASD si uvědomuje, že „už jen opravdu někdo zpívá píseň upřímně“, protože pokud je repertoár sboru omezený na několik desítek písní, snadno se stane, že se tatáž píseň bude na bohoslužbách zpívat často a tím pádem hrozí, že o textu lidé přestanou přemýšlet a budou ji zpívat automaticky. Z tohoto hlediska se zdají být ideální kancionály, ve kterých bývá několik set písní, které se na bohoslužbách tematicky obměňují. Ve světle těchto zkušeností považují za vhodné, aby vedoucí chval při zařazení písně s výše zmíněným obsahem upozornili společenství na jeho závažnost a vyzvali lidi, aby píseň raději nezpívali, než se nepromyšleně k něčemu zavázali. Tutéž myšlenku vyjadřuje respondentka z KS: „Myslím, že je velice důležité, aby si všichni na shromáždění (ti co zpívají – chválí) uvědomovali, co vlastně zpívají. Je zbytečné, možná i špatné, zpívat jen proto, abych nevypadal/a před lidmi špatně, nebo jen dokonce otvíral/a puslu ‚naprázdno‘. Křesťan by opravdu měl vědět, co zpívá, a když je třeba v písni ‚jsi to jediné, po čem toužím...‘ a podobné věci, měl by to myslet opravdu vážně.“

4.3.3.2 Hudební stránka písní

Velká část písní, které u nás v posledních letech vznikají a používají se na protestantských bohoslužbách, vykazuje formální, harmonickou, tempovou i melodickou podobnost, což mnohé hudebně vzdělané účastníky bohoslužeb neuspokojuje, jak je vidět mj. ze vzkazu

²⁵⁷ Bible, Kazatel 5,3-4

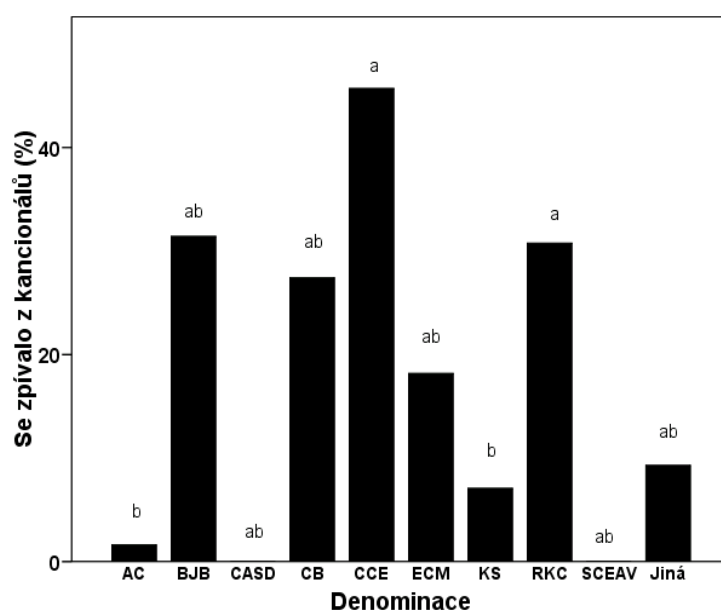
²⁵⁸ ROSA. *Ty jsi důvod 2: Současné světové chvalo zpěvy*. Praha a: Rosa, 2012. ISMN 979-0-706518-11-4. (píseň č. 57)

²⁵⁹ ROSA. *Celým srdcem I. - V.: Současné české chvalo zpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7. (píseň č. 167)

respondentky z CB Hradec Králové: „Vadí mi, že většina křesťanských písní je pomalých a buď G/D dur nebo e moll... Jsou ‚na stejné brdo‘.“ Po starších, hudebně náročnějších písních si stýská nejeden respondent z KS Praha: „Příliš velká invence nových písní na úkor některých skutečně krásných starších složených opravdovými muzikanty není dle mého názoru vždy pozitivní.“ „Trochu se mi stýská po kancionálech z evangelického zpěvníku, při kterých jsem vyrůstal a které často mají duchovní i hudební (vlastně i společensky historickou) kvalitu.“

4.3.3.3 Zpěv z kancionálu

Vzhledem k předchozímu odstavci je odpověď na otázku č. 13 v dotazníku (Je pro mě velice důležité, aby se zpívalo z kancionálů) překvapivá – v žádné církvi není zpěv z kancionálu důležitý pro více než 50 % členů.

graf č. 8

Nejvyšší důležitost má zpěv z kancionálů v ČCE (45,7 % kladných odpovědí) a v ŘKC (30,8 % kladných odpovědí), což je statisticky významně odlišné od KS (7,1 % kladných odpovědí) a AC (1,7 % kladných odpovědí). Je to pravděpodobně důsledek dlouhé tradice a pevně dané liturgie jak v ČCE, tak v ŘKC, které zpívají po generace převážně své vlastní písně, což je v protikladu s nekodifikovanou liturgií bez předem určeného pořádku v KS a AC, jejichž tradice do doby vzniku většiny kancionálových písní nesahá. Také to, že jsou mezi těmito dvěma kraji spektra BJB, CB a ECM, má snadno vysvětlitelný důvod, neboť

jde o denominace, jejichž původ na českém území lze datovat do období první republiky, tedy několik desetiletí před mladými AC (jehož současná podoba se u nás zformovala v období 60. a 70. let 20. století) a KS (vznik v roce 1990²⁶⁰).

Muž z ČCE z věkové kategorie 51–60 let se ke zpěvu z kancionálů vyjadřuje takto: „Chtěl bych, aby se neoddělovaly chvály od ostatních písní z kancionálu, čili aby mladá generace uměla a znala i tradiční křesťanské písně, které jsou mocné v různých fázích života křesťana.“ Další respondent z té samé církve z věkové kategorie 41–50 let píše: „U nás se mladí snaží zpívat i z kancionálů, což je fajn. Opačně to ale moc nefunguje, starší se nepřidávají ke chválám a pro chválice je to někdy těžké.“ Je zde vidět, že soužití a spolupráce mezi jednotlivými generacemi v církvi není vždycky jednoduchá. Je samozřejmě důležité, aby se lidé na bohoslužbách cítili dobře, k čemuž může zvolený hudební styl chval přispět, ale jak upozorňuje respondentka z BJB, není to to nejdůležitější: „Těším se, až jako Církev znovu objevíme, že chvála je určena k Boží oslavě, ne k potěšení našich emocí.“ Smutnou praxí někdy bývá, že různé skupiny křesťanů v rámci téhož sboru bojují za určitou hudební formu chval podle vlastních preferencí, aniž by měli na zřeteli zbytek účastníků shromáždění. Z osobního vyprávění znám situaci jednoho sboru ČCE, ze kterého se průzkumu účastnilo několik lidí. Někteří jejich členové, studenti středních a vysokých škol, jeli na mezidenominační křesťanskou konferenci, kde poprvé zažili chvály s aparaturou, bicí soupravou a bez kancionálu, což jim bylo osobně bližší, než zpěv, který znali ze svých bohoslužeb. Po návratu se rozhodli, že dají dohromady podobnou kapelu a začnou zpěv v kostele doprovázet obdobným způsobem. Farář, který byl potěšen iniciativou mladé generace, ale zároveň si uvědomoval sílu tradice a preference starších členů sboru, váhavě svolil. Po bohoslužbách, kdy hrála nová chválicí skupinka poprvé, se ale ve sboru strhla bouře, která plynula z nedostatku mezigenerační komunikace – starší členové společenství pro změnu neviděli důvod, a tudíž ji nevíтали s porozuměním, mladší byli naopak zklamaní z malého nasazení ostatních lidí ve zpěvu. Jsem přesvědčená, že podobným nedorozuměním je možno zamezit dobrou komunikací v rámci celého společenství a správným postojem při zavádění inovací, který vychází z biblické knihy Římanům: „*Jako máme v jednom těle mnoho údů a všechny ty údy nemají stejný úkol, tak i my, i když je nás mnoho, jsme jedno tělo v Kristu, ale jednotlivě jsme údy jeden*

²⁶⁰ Církev Křesťanská společenství. *Církev Křesťanská společenství* [online]. 2006 [cit. 2013-04-27]. Dostupné z: <http://www.kaes.cz/onas/onas.htm>

druhého.²⁶¹ Z uvedeného citátu vyplývá, že rozmanitost, která v církvi vládne, není nic, z čeho by bylo potřeba dělat si starosti. Členové církve jsou přirovnáváni k údům fyzického těla; když je člověku zima na ruce, neznamená to automaticky, že je mu zima také na nohy, stejně tak když jeden člen společenství vidí nějakou duchovní potřebu, nemusí to znamenat, že si ji uvědomují i ostatní. Podle apoštola Pavla taková situace ale nemá být důvodem pro sebezprosazování, ale k tomu, aby si lidé v církvi navzájem prokazovali úctu a snažili se ostatním porozumět. Pokud tedy vidí mladá generace ve sboru možnost pro obohacení chval jiným hudebním stylem, je klíčem pro uvedení změn pokračování Pavlova citátu: „*Vroucně se navzájem milujte bratrskou láskou, v prokazování úcty předcházejte jeden druhého. Mějte jeden k druhému stejný ohled.*“²⁶² Pokud budou novoty uváděny do praxe s touhou uctivě a ohleduplně obohatit zbytek sboru, postavenou na dialogu a snaze si navzájem porozumět, mají větší naději na úspěch. Stejně tak pokud vyjde starší generace vstříc mládeži se záměrem pomoci jim chválit Boha pro ně přirozeným způsobem, bude pravděpodobně česká církev svědkem toho, že budeme „*pravdiví v lásce a porosteme všemi způsoby v toho, který je hlavou, v Krista. Z něho celé tělo, spojované a držené pohromadě pomocí každého kloubu podpory, která je podle činnosti a míry jedné každé části, bere výživu pro svůj růst ke svému vybudování v lásce,*“²⁶³ jak píše apoštol Pavel do Efezu.

4.3.3.4 Zpěv písní mimo kancionál

Zatímco kancionály sdružují převážně písně složené nebo zpívané generacemi příslušníků jediné církve a slouží tak jako její duchovní dědictví, existují také písně, které jsou součástí pomyslného společného vlastnictví všech církví, takže lidé často ani neznají denominační příslušnost autora. Některé z nich jsou sebrány ve zpěvnících *Celým srdcem*²⁶⁴ nebo *starších Svítá*²⁶⁵ a *Hosana*²⁶⁶, ale mnoho se jich šíří, aniž by existoval jejich oficiální zápis. Napomáhají tomu křesťanské konference, převážně ty, které jsou zaměřené tematicky a nikoliv denominačně. Člověk, který umí hrát na nějaký hudební nástroj, tam slyší

²⁶¹ Bible, Římanům 12,4-5,10

²⁶² Bible, Římanům 12,16

²⁶³ Bible, Efezským 4,15-16

²⁶⁴ ROSA. *Celým srdcem I. - V.: Současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2011.

ISMN 979-0-7065-1810-7.

²⁶⁵ EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČESKOBATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ POD VEDENÍM JIŘÍHO GRUBERA. *Svítá: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd.

Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4.

²⁶⁶ série tří zpěvníků *Hosana* od nakladatelství Portál, které obsahují výběr známých křesťanských písní

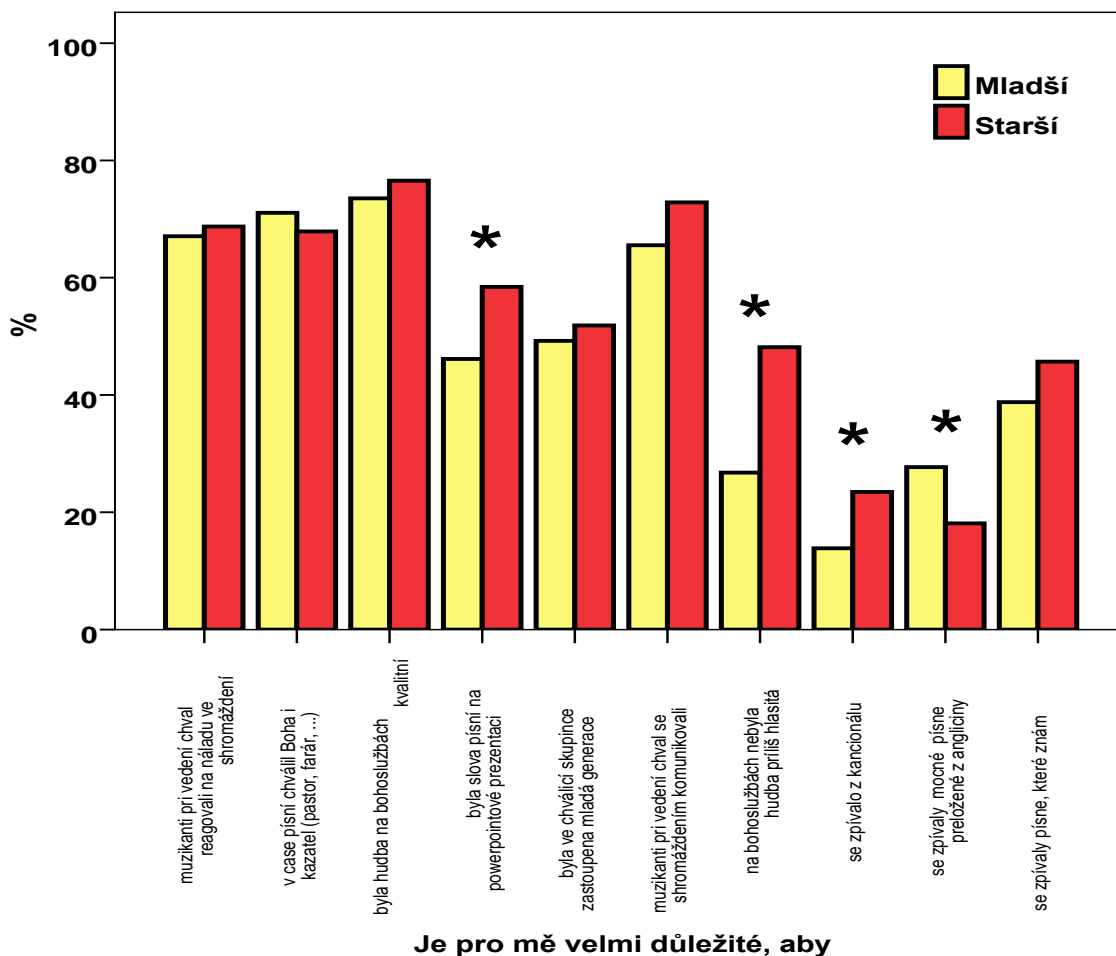
neznámou píseň, která ho zaujme, opíše si text a doma ji naučí své společenství. Díky existenci softwaru opensong²⁶⁷ není ani těžké sehnat texty těchto písní, mnoho jich je k dispozici v internetové databázi, která je volně ke stažení.

Z výsledků průzkumu je vidět, že ohledně četnosti a množství uváděných nových písní na bohoslužbě nejsou mezi denominacemi významné rozdíly. Jako vysvětlení se nabízí skutečnost, že se v trendech v hudebním doprovodu bohoslužby i koncertních vystoupeních většina církví postupem času přibližuje – jak repertoárem, tak instrumentací. Například Schola sv. Prokopa ze Žďáru nad Sázavou má v repertoáru píseň *At' srdce mé tebe vídá*, která je běžně používaná mj. v CB Kutná hora, dále pěvecký sbor Naam složený z členů CB a BJB Vysoké Mýto nastudoval píseň *Kdo jsem já*, kterou v jiném překladu, ale s velice podobnou aranží hraje se svou kapelou Wvision Jiří Jelínek z KS Praha.

Protože jsou písně hrané na bohoslužbě určené ke společnému zpěvu všech věřících, je důležité, aby měl každý návštěvník bohoslužby k dispozici jejich texty. Písně, které nejsou při bohoslužbách k dispozici v tištěných zpěvníkách, jsou zpravidla promítány na plátno nebo stěnu pomocí dataprojektoru. K tomu zpravidla slouží software opensong²⁶⁸ nebo výjimečně powerpointové prezentace. Protože jsou mladí lidé zvyklí sedět před obrazovkou počítače a jejich pozornost a soustředění rychle upadá, pokud není povzbuzována vizuálními a pohybovými podněty, předpokládala jsem, že bude projekce písní obzvláště důležitá právě pro ně. Průzkum ale ukázal překvapivou skutečnost – projekce textu písní vítají vřeleji respondenti středního a vyššího věku (viz graf č. 9). Protože je styl moderních chvalozpěvů bližší mladší generaci, možné vysvětlení je, že si písně snáze zapamatují, a tím pádem nepotřebují text sledovat.

²⁶⁷ viz kapitola 2.4.2

²⁶⁸ viz kapitola 2.4.2

graf č. 9

„Mocné“ písně přeložené z angličtiny

Jedna z podotázek otázky 13 v průzkumu o současné liturgické hudbě zjišťovala, jestli je pro respondenty důležité, aby se „na bohoslužbách zpívaly „mocné“ písně přeložené z angličtiny.

Podle slov respondentky z KS se „mocná“ píseň pozná podle toho, že nemá složitý text, může mít dokonce jen jednu sloku a refrén se často opakuje, takže se lidé mohou přidat a hodně zpívají. Text „mocných“ písní vyvyšuje Boha a říká, jak je dobrý. Podle jejich slov není mezi původní českou tvorbou mnoho „mocných“ písní. Důležitý prvek rozlišení, jde-li o „mocnou“ píseň, je podle ní atmosféra, která ve shromáždění panuje, když hudební skupinka píseň hraje. Další respondentka z téže církve uvádí: „Pod pojmem „mocné písně“ si představím to, že se mě Bůh dotýká. Často mi k tomu pocitu pomůžou kvalitní, zvukově plné chvály.“

Výsledky průzkumu ukazují, že „mocné“ písně přeložené z angličtiny jsou podle očekávání důležitější pro mladší než pro starší členy církví (viz graf č. 9). Nabízí se vysvětlení, že díky internetu a tomu, že je hudba integrální součástí jejich života, jsou mladší lidé více v kontaktu se svými oblíbenými zahraničními hudebními skupinami a interprety, včetně křesťanských. Je potom přirozené, že mají z bohoslužeb lepší pocit, když se při nich provozují písně, které mají rádi a které poslouchají i během týdne.

Je pravda, že vzhledem ke globalizaci není divu, že zahraniční písně do české církve pronikají. Především díky tomu, že má pop a rock ve Velké Británii delší tradici než u nás, jsou britské písně těchto žánrů proti obdobným českým hudebně na výši a mohou sloužit jako obohacení chval a inspirace pro české autory písní k Boží chvále. Melodická a harmonická stavba těchto chvalozpěvů přímo nahrává bohaté instrumentaci a zpěvu druhých hlasů v terciích a sextách, což může vyvolávat pocity štěstí a naplnění, ale upnout se na ně je velká chyba, jak ve své knize varuje Leen La Rivière: „Můžeme naprosto podlehnout přívalu adrenalinu nebo energie pramenící z hudby. [...] Je jasné, že to rozhodně nepomáhá poznávat Boha a sloužit mu. Vybičovat se k vyšším emocionálním prožitkům jistě neznamena se k Bohu přiblížit. Neustále se tedy musíme zaměřovat na Dárce, nikoli na samotné dary a projevy.“²⁶⁹ Totéž vyjadřuje jinými slovy respondentka z AC: „Chvála v mém životě není pouze píseň, ale celý můj život má být chválou Bohu. V poslední době se vše zúžilo na hudbu. Při hudbě můžeme prožívat příjemné emoce, ale často náš život zůstává stejný, beze změny, charakter se většinou mění v slzách na kolenou v pokojíku, o samotě.“

4.3.4 Chválicí skupinky

Chválicí skupinka je název pro těleso, které doprovází na bohoslužbě zpěv písní, které z velké většiny nepatří do kancionálů. Jinak také bývá nazývána chválicí skupina, hudební skupinka nebo kapela. Jde většinou o několik zpěváků, z nichž někteří zároveň hrají na hudební nástroje (zpravidla kytaru). V některých společenstvích společný zpěv vede pěvecký sbor, v této kapitole budu však používat obecný název chválicí skupinka.

²⁶⁹ LA RIVIÈRE, Leen. *Chvála a uctívání*. Praha : Rosa, 2012. ISBN 978-80-900-8507-7. (s. 39)

Členové chválicí skupinky jsou v tradičnějších církvích (např. ČCE a BJB) zpravidla z mladší věkové skupiny (cca 14–25 let), v charizmatických církvích (např. AC a KS) převažují dospělé chválicí skupinky.

Každá chválicí skupinka má vedoucího, který by měl nejen hudebně a duchovně vést členy skupinky, ale také obstarávat komunikaci s kazatelem a vedoucím bohoslužby a při hudební části bohoslužby působit jako vedoucí i pro shromážděné lidi.

Z poznámek, které respondenti přidávali k vyplněným dotazníkům, je vidět, že velká část lidí považuje za nejdůležitější kvalitu člena chválicí skupinky osobní vztah s Bohem. „Je nesmírně důležité, jak žijí svůj život lidi ve chvalách, jaký mají vztah s Bohem. Nemůžou ‚dovést církve před Boží oltář‘, když tam sami nikdy nebyli! Musí jít za Bohem s upřímným srdcem... Bůh musí být v jejich srdcích na prvním místě. Bůh nechce vlažné uctíváče²⁷⁰, ale vroucně toužící po jeho slávě“, píše respondentka z AC. Na život v odevzdání Bohu klade důraz také respondent z CB: „Ať chválí lidé, kteří jsou plní chvály a skutečně žijí s Bohem, nejen se předvádí před lidmi“ a respondentka z téže denominace: „Důležité je, aby především ti, kteří vedou Boží lid k uctívání, žili životní styl, který je sám o sobě hlubokým uctíváním Boha v každodenní realitě.“

Další důležitý úkol chválicí skupinky je, aby nejen odehrála připravené písně, ale především byla připravena a schopna vést shromáždění k chválení Boha. Mnozí respondenti si uvědomují nebezpečí, které hrozí muzikantovi, který zpívá nebo hraje před skupinou lidí, že snadno sklouzne ke snaze svou hudební činností zapůsobit, místo aby jí skutečně sloužil: „Je velice důležité, aby se z pohledu jednotlivce nejednalo o ‚představení‘, ale o osobně prožívanou součást bohoslužby (v pravém slova smyslu). Hudebníci a zpěváci by měli lidi ve shromáždění pouze vést, ne zastupovat“ a „Je pro mě velice důležité vidět, jak ke chvalám přistupují starší (*vedoucí sboru – pozn. aut.*) a taky samotní chváličí – když jim nejde jen o ‚kvalitu‘, ale skutečně o chválení Boha. A když chvály vedou tak, aby se k nim mohli přidat i ostatní – není to přece vystoupení, mají VÉST ostatní ke chvále Boha,“ jak se vyjadřují dva muži z KS. V protestantských církvích je stále běžnější, že vedoucí chválicí skupinky před chvalami osloví shromáždění a zdůrazní, že nepůjde o koncertní produkci, ale že je každý účastník zván, aby se ke zpěvu a chválení Boha přidal. Někdy bývá přečten úsek z Bible nebo pronesena modlitba. Mnoho

²⁷⁰ hovorový výraz pro člověka, který svou úctu k Bohu projevuje v každodenních situacích, v ideálním případě každý křesťan

zkušených vedoucích chval z České republiky (např. Ted Whang nebo Tomáš Pavlíček)²⁷¹ zastává názor, že je dobré se shromážděním komunikovat nejen na začátku, ale i v průběhu chval. Není podle nich na škodu nějaké písně pár slovy, modlitbou nebo úsekem z Bible uvést, nebo dokonce v průběhu písně lidi informovat o tom, jaká část se bude zrovna zpívat. Vzhledem k tomu, že většina moderních chvalozpěvů nemá pevně danou formu, slouží to jako pomoc lidem, kteří by se jinak ke zpěvu plně nepřidali ze strachu, že začnou zpívat jinou část než chválicí skupina a budou se cítit trapně. Tento názor je vlastní také většině respondentů – 69 % z nich považuje za důležité, aby muzikanti při vedení chval se shromážděním komunikovali.

Dále 68 % respondentům záleží na tom, aby muzikanti při vedení chval reagovali na náladu ve shromáždění. Může za tím být touha účastníků bohoslužeb skutečně vyjádřit Bohu svou úctu a chválu a pocit sounáležitosti s chválicí skupinkou. Respondent z KS pokládá za důležité, aby „chvály nebyly pojímány jako představení (koncert), ale aby uváděly přítomné do aktivního, osobního chválení Boha, aby byly službou Bohu i bratrům a sestrám, aby byly průvodcem jedné části bohoslužeb, tedy chválení.“ Je zde jasně vidět, že chvály na bohoslužbách nejsou záležitostí jedince, ale celého shromáždění. Další muž z KS by si přál, aby „shromáždění nebylo rozděleno na hlediště a jeviště.“ Podobné názory vyjadřují především respondenti z KS a AC. Pravděpodobně to souvisí s důrazem obou církví na projevy Ducha svatého, které dal podle Bible Bůh každému křesťanovi ke společnému prospěchu církve²⁷² a které se tím pádem často projevují právě tam, kde se věřící shromáždí. Protože může Bůh svůj dar dát v dané situaci komukoliv ze shromážděných, a nejen těm, kteří vedou nějakou část bohoslužby, stírá se rozdělení shromáždění na „jeviště“ a „hlediště“. Výrazné očekávání spolupráce mezi muzikanty a ostatními členy církve při chvalách je tedy pochopitelné.

To, že jsou výše uvedené nároky na chválicí skupinku nehudebního charakteru, neznamená, že její hudební úroveň není důležitá. 75 % respondentů považuje za důležité, aby hudba na bohoslužbách byla kvalitní. „Právě proto, že hudba na bohoslužbách je pro Boží účely, by měla být podaná v co nejvyšší kvalitě a neměla by být muzikanty odfláknuta,“ uvádí respondent z ČCE. Respondentka z KS si stýská: „Muzikanti by se měli snažit dát to nejlepší, ale ne kvůli ostatním lidem, ale pro Boha – u nás ve sboru se kvalita

²⁷¹ viz kapitola 3

²⁷² Bible, 2. Korintským 12,7

hudebního provedení u jednotlivých chválicích skupin dost liší, někdy mám pocit, že to dělají i lidé (konkrétně vím u nás o jednom), kteří nemají potřebnou hudební úroveň.“ Leen La Rivière shrnuje požadavky na hudební úroveň členů chválicí skupinky slovy: „Jednou týdně věnují dostatek času společným zkouškám. Zbývající dny se věnují rozvoji svých dovedností: zpěváci pěvecké technice, instrumentalisté ovládnání svých nástrojů. [...] Co se týče služby Bohu, jistě bychom měli usilovat o to nejlepší! Ke kvalitě nevedou žádné zkratky. Kvalita vyžaduje, abyste byli bdělí a sebekritičtí a věnovali se praktické stránce věci.“²⁷³ Kvalitu hudby na bohoslužbách považují za statisticky významně důležitější muži než ženy, jednotlivé denominace se od sebe v tomto ohledu neliší.

4.3.5 Průběh chval

Pokud jde o chápání chválení Boha, dominuje v českých církvích v posledních letech pohled, který by se dal nazvat „chvála jako životní styl“. Zdůrazňuje se životní postoj, kterým by křesťan měl vzdávat Bohu chválu svým každodenním životem, neboli měl by žít tak, aby z toho Bůh měl radost. Bez ohledu na okolnosti je možné procházet životem s postojem vděčnosti za věci, které Bůh pro člověka dělá, ať už takové, které člověk vnímá jako samozřejmost (např. spánek, potrava, příroda), nebo neobyčejné projevy Boží lásky k lidem (např. zástupná oběť Pána Ježíše). Svou vděčnost a chválu může člověk vyjadřovat bez přestání – tím, že pomůže, když je to třeba, tím, že dobře využívá zdroje, které mu Bůh dal, poctivou prací nebo modlitbou. Když o chvále jako životní náplni píše ve své knize *Chvála a uctívání* Leen La Rivière, používá jako příklad život Noeho: „Jak dlouho může trvat, než člověk postaví obrovskou loď? Lidé vás nejprve považují za místního blázna a později se stanete turistickou atrakcí. V úctě k Bohu ale dál vytrvale stavíte: žádné rozbředlé emoce, jen tvrdá práce. Pokud si navíc uvědomíte, že Noe stavěl archu na suché zemi uprostřed lesů, aniž měl v dohledu moře, pochopíte, že musel být skutečně přesvědčený o tom, co dělá. Po celou dobu chodil s Bohem, uctíval ho, důvěřoval mu a přitom dál bušil kladivem a řezal pilou – navzdory puchýřům, krvi a potu... Noe je skvělý příklad toho, jak se uctívání zhmotňuje léty tvrdé práce. Je ale příkladem i v jiném ohledu: všechna práce, kterou děláme, může být projevem uctívání, ať už jde o svařování, stavění, manažerskou práci, hudbu, umění nebo politiku.“²⁷⁴

²⁷³ LA RIVIÈRE, Leen. *Chvála a uctívání*. Praha : Rosa, 2012. ISBN 978-80-900-8507-7. (s. 124–125)

²⁷⁴ LA RIVIÈRE, Leen. *Chvála a uctívání*. Praha : Rosa, 2012. ISBN 978-80-900-8507-7. (s. 22–23)

V rámci bohoslužby pojem „chvály“ označuje zpravidla čas, ve kterém chválicí skupinka hraje moderní chvalozpěvy a vede ke zpěvu a chvále zbytek shromáždění. Většina sborů rozlišuje mezi „písněmi“, což je zpěv z kancionálu za doprovodu klávesového nástroje, a „chvalami“, které jsou doprovázeny hudební skupinkou a jsou zkomponované později. Toto dělení hudby na bohoslužbách je v protestantských církvích pevně zakořeněné i přesto, že je teologicky mylné a biblicky neopodstatněné²⁷⁵. Jeden respondent z KS se k problému vyjadřuje: „Ježí se mi srst po těle z toho, jak jsme zredukovali pojem ‚chvála‘ na jistý druh hudební produkce“. I přes to, že jsem se snažila průzkum Současná liturgická hudba koncipovat tak, aby bylo jednoznačné, že se otázky vztahují jak ke zpěvu z kancionálů, tak k moderním chvalozpěvům, mnoho respondentů reagovalo podobnou poznámkou jako respondentka z CB: „Já osobně bych přivítala delší chvály při bohoslužbě, ale souhlasím s tím, že i varhany a kancionály mají své důležité místo.“

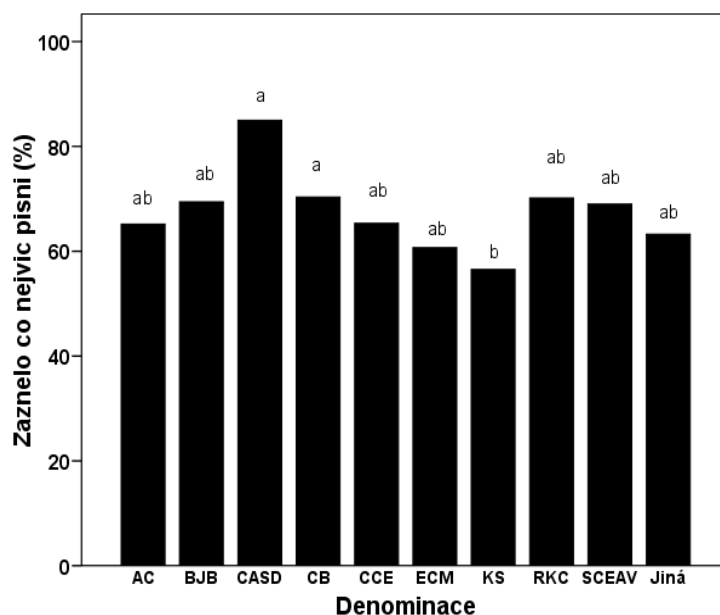
Role a průběh chval a hudby na bohoslužbách jsou v jednotlivých církvích, a dokonce i sborech, velmi odlišné, nelze je tedy spolehlivě zobecňovat. Také doba věnovaná vyjadřování Boží chvály hudbou je v jednotlivých společenstvích různá, počínaje zpěvem jednotlivých písní, konče blokem písní dlouhým v extrémních případech až 45 minut. Otázka č. 12 v průzkumu Současná protestantská liturgická hudba (Byl/a bych moc rád/a, kdyby na našich bohoslužbách v čase chval...) zjišťuje tendence v myšlení respondentů a přemýšlení, které je jim nejbližší.

Výsledky průzkumu ukazují, že si členové CASD (83 % kladných odpovědí) a CB (65 % kladných odpovědí) přejí, aby v čase chval zaznělo co nejvíce písní (viz graf č. 10). Ve většině sborů CASD a CB má hudba v bohoslužbě pevně daný řád – v CB zazní jedna až dvě kancionálové písně na začátku a na konci a před kázáním blok tří až pěti moderních chvalozpěvů, vypadá to tedy, že by respondenti z CB uvítali změnu a rozšíření bloku písní. To ve většině případů naráží na již tak pestrý průběh bohoslužby, která má mnoho prvků a zařazení více písní by mohlo znamenat prodloužení celé bohoslužby, což by nemuselo být všemi členy vřele uvítáno²⁷⁶. Od CASD a CB se v této otázce statisticky liší KS, kde by si co nejvíce písní přálo pouze 39 % respondentů. Ve sborech KS je čas vyjádřit Bohu chválu hudbou vyhrazen před kázáním, někdy se zpívá také po kázání, kdy bývá snaha volit takové písně, které reagují na slyšené Boží slovo, nebo na úplném konci. Vzhledem

²⁷⁵ viz kapitola 1.1.9.1

²⁷⁶ soukromý rozhovor Tomáše Pavlíčka s autorkou práce ze dne 4. 5. 2013

k tomu, že liturgie KS není závazně stanovená a je ji tedy možné měnit s ohledem na konkrétní situaci a program bohoslužeb, není délka chval ani počet písní pevně určen (i když jde zpravidla o 20 – 30 minut). Je možné, že právě z toho důvodu mnoho respondentů necítí takovou potřebu co nejvyššího počtu písní při bohoslužbě.

graf č. 10

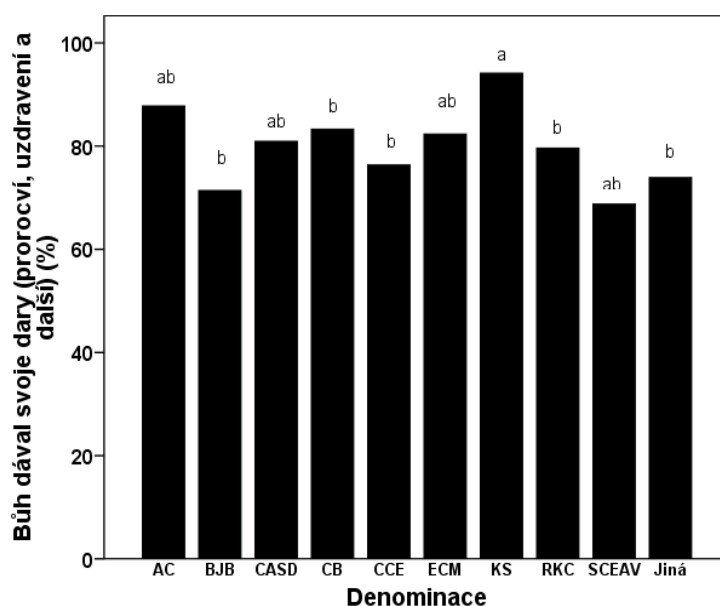
Co se týče náplně času chval, zjišťovala otázka č. 12 případný zájem respondentů o následující činnosti: tanec a jiné kreativní možnosti vyjadřování chvály²⁷⁷, prostor pro osobní ztišení²⁷⁸ a prostor pro společné modlitby. Jak prostor pro společné modlitby, tak pro osobní ztišení by si přálo více než 75 % respondentů (společné modlitby 75 %, osobní ztišení 82 %). Vypadá to, že si respondenti uvědomují, že je možné k Bohu přistupovat mnoha různými způsoby.

Další podotázka otázky č. 12 zněla: „Byl/a bych moc rád/a, kdyby na našich bohoslužbách v čase chval Bůh dával svoje dary (prorocství, uzdravení a další).“ 84 % všech respondentů na otázku reagovalo pozitivně. Podle očekávání nejvíce vítají duchovní dary respondenti z charismatického KS (97 % kladných odpovědí), statisticky na druhé straně spektra jsou k duchovním projevům při chvalách nejbezpečnější necharismatické evangelikální BJB (69 % kladných odpovědí) a CB (84 % kladných odpovědí) a tradičnější ČCE (70 % kladných odpovědí) a ŘKC (77 % kladných odpovědí). I přes statisticky významně

²⁷⁷ viz kapitola č. 2.3

²⁷⁸ čas, ve kterém křesťan sám za sebe komunikuje s Bohem např. modlitbou nebo tichem

nižší zájem o duchovní dary je tak vysoké procento příznivě nakloněných respondentů u posledních dvou zmíněných denominací překvapením, protože při jejich bohoslužbách bývá modlitbám za uzdravení, případně slovu prorocství prostor dáván spíše zřídka. Průzkum ukazuje, že jsou k duchovním projevům vstřícnější spíše starší (89 % kladných odpovědí) než mladší (80 % kladných odpovědí) respondenti.

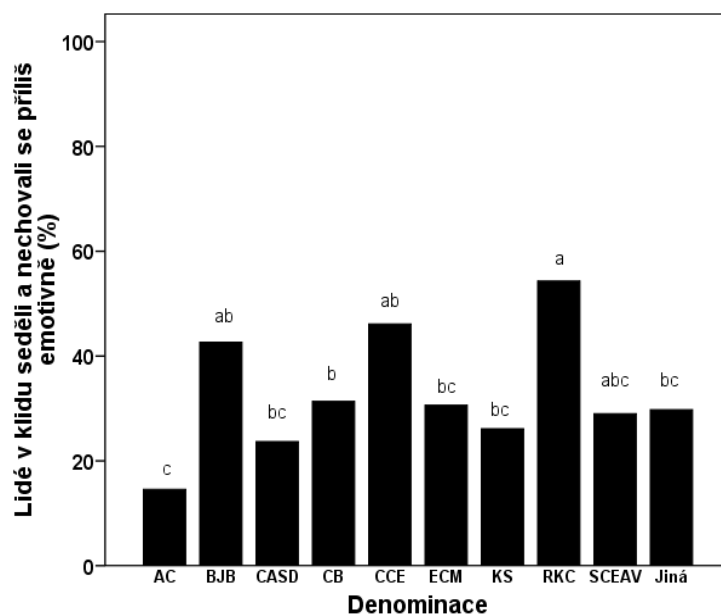
graf č. 11

4.3.6 Chvály a emoce

Respondenty by podle poznámek o emocích při chvalách bylo možné rozdělit na dvě skupiny. První skupinu by tvořili lidé, kteří by byli rádi, kdyby mohli při bohoslužbách oni i ostatní účastníci bohoslužeb své pocity otevřeně vyjadřovat (61 % respondentů reagovalo kladně na otázku, zda chtějí, aby „mohl každý bez omezení vyjadřovat, co cítí“), do druhé skupiny pak respondenti, kteří považují emoce za soukromou věc každého jednotlivce a nepokládají jejich projevy na shromáždění za vhodné (16 % respondentů reagovalo kladně na otázku, zda chtějí, aby „lidé v klidu seděli a nechovali se příliš emotivně“). Oba názory se spojují v komentáři člena CB: „Svoboda prožívat emoce by měla určitě být, ale je málo emocí, které se projevují i navenek. Emoce je něco, co se odehrává v srdci, v nitru. Můžu mít radost, a přitom sedět. Můžu tancovat, a být smutný. Někdo má povahu takovou,

že je to na něm vidět úplně přirozeně. A někdo se do projevů vysloveně nutí. Měla by být svoboda. Tzn. také svoboda emoce neprojevat.“

Co se týče postoji k projevování emocí při chvalách, ukazuje průzkum, že se od sebe významně liší AC, CB a ŘKC. Zatímco v AC si přeje, aby u nich „na bohoslužbách v čase chval

graf č. 12

lidé v klidu seděli a nechovali se příliš emotivně“ pouze 3 % respondentů, v CB už je to 15 % a v ŘKC 40 %. Odpovědi respondentů z ostatních denominací leží někde mezi těmito hodnotami. U AC je malé procento kladných odpovědí pochopitelné ve světle toho, že se současná podoba církve ustálila až v poměrně nedávné době a je pro ni tudíž přirozený současný styl vyjadřování. CB a ŘKC jsou církve s delší tradicí a součástí jejich liturgie je také vyjadřování se postojem těla. Nabízí se tedy vysvětlení, že respondenti, kteří na otázku odpověděli kladně, jsou spokojeni s mírou posturologických projevů obsažených přímo v liturgii. Projevování pocitů, jež v ní není ukotveno, cítí uží jako nadbytečné.

Projevovat emoce je jedna věc, ale druhá věc je emoce prožívat. Hudba má sílu vyvolávat ve svých interpretech i posluchačích pocity, zvláště pokud má podobu písní, s jejichž obsahem se mohou zúčastnění ztotožnit. Na bohoslužbách se zpravidla zpívají písně, které vykreslují Boží vlastnosti a jeho činy či reagují na život křesťana v různých životních

situacích a obdobích, je tedy pochopitelné, že texty písní ve spojení s hudbou vyvolávají v účastnících bohoslužeb citovou odezvu.

Slovo bohoslužba v češtině vystihuje svou pointu – sloužit Bohu. Bůh lidskou službu nepotřebuje v tom smyslu, že by se bez ní neobešel, ale proto, že chce na Zemi konat své dílo právě ve spolupráci s lidmi. Z toho také vyplývá, že bohoslužba není pouze lidská nebo pouze Boží aktivita, ale že v jejím průběhu obě strany spolupracují a komunikují spolu. Lidé mohou Bohu na shromáždění sloužit například prostřednictvím chval, modliteb, a sbírky²⁷⁹, Bůh pak může sloužit lidem třeba skrze čtení Božího slova, kázání a dary Ducha svatého a vzhledem ke své svrchovanosti také jakýmkoliv jiným způsobem. Chvály jsou tedy lidská služba Bohu, jak se dočteme v Pavlově dopisu Židům: „*Skrze něho tedy přinášíme Bohu stále oběť chvály, to jest ovoce rtů vyznávajících jeho jméno.*“²⁸⁰ Apoštol Pavel zde dokonce o chvále mluví jako o oběti, tedy něčem, co není jednoduché. Zpívat na bohoslužbách Bohu radostné písně vyprávějící o jeho moci a lásce může být obětí pro člověka, který právě zažívá období, ve kterém se cítí osamělý a bezmocný, ale také například pro člověka nemocného, jenž si ve své bezmoci klade otázku, proč ho všemocný Bůh neuzdraví. Respondentka z TCV o službě chval píše: „Služba chval má jediný cíl: vyvýšit Boha v našich životech, vyjádřit mu, jak je skvělý a úžasný, a říct mu, co pro nás znamená.“ Na tomto cíli může člověk pracovat bez ohledu na svou situaci nebo pocity, protože to, jaký je Bůh, není na lidské situaci ani pocitech závislé.

Křesťané někdy mluví o tom, že při chvalách prožili Boží přítomnost, což staví na příjemném pocitu nebo nevšedním prožitku, který při chvalách měli. Zde je ale důležité mít na zřeteli, že příjemné pocity nemusí vždy pramenit z duchovního zdroje, ale mohou nastat pod vlivem působení hudby, například při změnách dynamiky, bohaté instrumentaci nebo podmanivém rytmu. Soudě podle toho, že pisatelka následujícího vzkazu z AC spojuje příchod Boží moci s konkrétními chválicími skupinami, tedy hudební stránkou chval, je těchto pár řádků pravděpodobně příkladem takového pomýlení: „V našem sboru trošku postrádám chvály, kdy člověk cítí Boží přítomnost hned u první písničky. Je to většinou spíš tak, že člověk až po chvíli (jestli vůbec) cítí, že je Bohu blízko. Jsou chválicí skupiny, u kterých zazní první tón a člověk je hned zaplaven Boží mocí, to ale u nás konkrétně chybí, což mě mrzí.“ Respondent z téže denominace si uvědomuje, že Boží

²⁷⁹ věnování peněz Bohu za účelem stanoveným vedením sboru

²⁸⁰ Bible, Židům 13,15

přítomnost není závislá na hudbě, ale projevy Boží slávy souvisí s připraveností každého člověka na setkání s Bohem: „Není důležité, kolik písní zazní, ale abychom byli vedeni Duchem svatým a Bůh měl prostor. Někdy je už po první písni shromáždění naplněno Boží slávou, někdy je třeba více času, abychom se dostali do Boží přítomnosti. Ne že by Bůh nebyl mezi námi, vždyť ‚kde se dva nebo tři sejdou v mém jménu, tam jsem uprostřed nich‘, ale my musíme odstranit své tělesné přemýšlení, dát prostor Bohu ve své mysli..., aby mohl proudit podle své vůle.“

Zralý pohled na spojení chvály a pocitů má také respondent z CB: „A hlavně – chvály nezpíváme kvůli tomu, abychom se cítili dobře, ale proto, že chceme Bohu vyjádřit některé věci.“ Podobně záležitost vnímá Karel Řežábek, podle něhož není smyslem chvály, aby se nám líbila, ale abychom se vybranými písněmi poklonili Bohu, vyjádřili mu, co k němu cítíme anebo také mluvili ke své duši tak, jako žalmista, který zpívá: „*Jen se ztiš před Bohem, má duše, vždyť od něj je má naděje.*“²⁸¹ Popisuje situaci, se kterou se ve své práci setkává: „Často se stává, že někdo řekne: ‚Dneska ty chvály byly požehnané‘, ale ve skutečnosti tím myslí to, že se mu líbily. Prostě je prožil hezky, trefily se do písniček, které má rád, na které má nějakou hezkou vzpomínku nebo obsahují to, co k němu v tu chvíli mluvilo. Je ale velká chyba, když svoje vnímání dané osobními zkušenostmi a preferencemi zduchovňujeme – naše osobní preference a duchovní vnímání věcí by se nám nemělo slévat.“²⁸²

4.5 Závěr

Díky struktuře dotazníku Současná liturgická hudba²⁸³ bylo možno provést zhodnocení výsledků ve všech třech oblastech vytyčených v úvodu: provozování liturgické hudby a chval, spokojeností členů jednotlivých církví s vybranými aspekty chval (dobou věnovanou chvalám, výběrem hudebních nástrojů, texty písní, kvalitou jejich hudebního zpracování, komunikací muzikantů se shromážděním, vystupování muzikantů a rolí chval v rámci bohoslužby) a preference účastníků bohoslužeb ohledně konkrétních činností probíhajících v čase chval. Co se týče první oblasti, instrumentální doprovod písní hraných při bohoslužbě se v jednotlivých církvích mírně liší, hlavně jde-li o používání varhan nebo

²⁸¹ Bible, Žalm 62,6

²⁸² soukromý rozhovor Karla Řežábka s autorkou práce ze dne 27. 4. 2013

²⁸³ příloha č. 1

harmonia, které jsou typické pro ČCE a ŘKC nebo naopak rytmických nástrojů užívaných ve větší míře v některých evangelikálních denominacích (KS, CB).

Co se týče spokojenosti respondentů s vybranými aspekty chval, nejsou ve výsledcích průzkumu mezi církvemi ani věkovými kategoriemi pozorovatelné téměř žádné statisticky významné rozdíly. Odlišnost je jedině mezi pohlavími – ženy jsou ve dvou oblastech (kvalita hudebního zpracování a texty písní) spokojenější než muži.

V oblasti preferencí ohledně konkrétní náplně času věnovaného chvalám a dalších souvisejících aspektů se objevuje nápadná podobnost mezi výsledky AC a KS (např. ohledně vztahu k mimohudebnímu vyjadřování chvály, písním z kancionálu, používání duchovních darů a vyjadřování emocí) a výsledky BJB, ČCE a ŘKC, jejichž odpovědi jsou ve většině výše zmíněných oblastí na opačné straně spektra. Tyto podobnosti a rozdíly je možno vysvětlit dlouhou tradicí BJB, ČCE a ŘKC ve srovnání s poměrně nedávným datem vzniku AC a KS.

Závěr

Diplomová práce *Současné trendy protestantské liturgické hudby v České republice* je vůbec první ucelené písemné zpracování tématu současné české liturgické hudby v protestantských církvích. Aby byly poznatky předkládané v diplomové práci srozumitelné i pro nezainteresovaného čtenáře, bylo nejprve nutno pojednat o roli, tradici a formách hudby v Bibli, protože většina protestantských chvalozpěvů, které se u nás v současné době používají, z Bible tematicky, formálně nebo myšlenkově vychází. V Bibli má také původ oslavná funkce hudby, která je hlavní funkcí hudby na bohoslužbě i v dnešní době. Právě tak z Bible vychází také další způsoby vyjadřování chvály Bohu – tanec, výtvarné umění, literární umění a další kreativní projevy, které v některých českých církvích dnes zdomácňují. Výsledky průzkumu *Současná protestantská hudba* naznačují, že lze v nejbližších letech očekávat posílení trendu nehudebních způsobů oslavování Boha i ve sborech a církvích, kde zatím nejsou běžné.

Mnozí autoři a překladatelé chvalozpěvů, právě tak jako vedoucí chval, považují za důležité vychovávat a podporovat mladé lidi talentované v těchto oblastech a jsou ochotni jim na základě vlastních zkušeností poskytovat praktickou pomoc, což je vzhledem k neutěšené situaci na poli původní české duchovní tvorby mezi protestanty nadějně zjištění. Totéž si klade za cíl iniciativa 3C3B, která v nejbližší době plánuje na základě skutečností uvedených v této diplomové práci rozvinout aktivitu směrem k rozšíření dosud málo známých kvalitních soudobých chvalozpěvů mezi vedoucí chval a sbory různých denominací.

Právě tak se chystá další ročník konference *Vitamínová bomba*, který by přinesl účastníkům nejen další obohacení v oblasti duchovní hudby, křesťanského umění a chvály, ale také večer chval, v jehož rámci by se zpravidla protestantští účastníci mohli seznámit s některými prvky jim méně známé, katolické, liturgie. Podle výsledků průzkumu uvedeného v praktické části diplomové práce je totiž zřetelně vidět tendence, podle které je právě liturgická hudba oblastí, ve které k sobě mají jednotlivé církve blízko, což se projevuje mj. tím, že se repertoár písní používaných na jejich bohoslužbě přibližuje, stejně jako instrumentální podoba uskupení, která v jednotlivých sborech a farnostech hudbu na bohoslužbě doprovází. Je zřejmé, že názory a preference jednotlivých respondentů jsou sice ovlivněny církevním prostředím, ze kterého pocházejí (respondenti

z církvi s dlouhou tradicí v českých zemích a pevnějším liturgickým pořádkem odpovídají na jednotlivé otázky výrazně jinak než respondenti z mladších, charizmatických, církví), zároveň se ale většina z nich nějakým způsobem ztotožňuje s biblickým pochopením role a formy liturgické hudby na bohoslužbě.

Hodnotu práce vidím nejen ve zmapování situace současné protestantské liturgické hudby v České republice, ale také v nástinu jejích biblických a teologických kořenů a principů, protože jsou s jejím provozováním pevně spjaty a není bez nich možné hudební složce na protestantských bohoslužbách porozumět. Tento problém může nastat především na evangelikální a charizmatické bohoslužbě, kde jsou chvály doprovázeny tělesnými projevy vycházejícími ze starozákonní tradice (zvedání rukou, klečení, tanec), což je pro neinformovaného pozorovatele těžko pochopitelné právě proto, že na ně není z rozšířenější katolické nebo evangelické bohoslužby zvyklý.

Věřím, že je práce přínosem jak pro lidi, kteří o dané oblasti dosud nebyli informováni, tak pro ty, kteří se liturgické hudbě a chvalám aktivně věnují. Mnozí z nich mají totiž představu o situaci liturgické duchovní hudby ze svého bezprostředního okolí, ale je těžké dohledat informace o jejím stavu v ostatních sborech nebo dokonce denominacích.

Bibliografie

Literatura

- BOYD, David. *Ženichův přítel*. Brno : KS1 Brno, 1993.
- BURKOVI, Todd a DeAnne. *Když přišel přívál*.
- DRÁPAL, Dan. *Jak to všechno začalo: Historie Křesťanského společenství Praha /II/*. Praha : Sbor Křesťanské společenství Praha, 2008.
- DRÁPAL, Dan. *Jak to všechno začalo: Historie Křesťanského společenství Praha /III/*. Praha : Sbor Křesťanské společenství Praha, 2009.
- DRÁPAL, Dan. *Jak to všechno začalo: Historie Křesťanského společenství Praha /III/*. Praha : Sbor Křesťanské společenství Praha, 2011.
- JIŘÍ, Jan et al. *Chvála varhan: Opus 109 v novobarokní aule Vysokého učení technického v Brně*. Brno : VUTIUM, 2001. ISBN 80-214-1858-3.
- KOMENSKÝ, Jan Amos. *O duchovním zpěvu*. Praha : Kalich, 1944.
- LA RIVIÈRE, Leen. *Chvála a uctívání*. Praha : Rosa, 2012. ISBN 978-80-900-8507-7.
- LEVI-STRAUSS, Claude a Maurice MERLEAU-PONTY. *Chvála moudrosti*. Bratislava : Archa, 1994. ISBN 80-7115-077-0.
- PINKNEROVÁ, Hana. *Hřejte dobře a zvučně*. Brno : KS1 Brno, 1993.
- ŠEŘÍKOVÁ, Edita. *Christan David: zakladatel obnovené Jednoty bratrské*. Suchdol nad Odrou : MORAVIAN, 2012. ISBN 978-80-904732-1-8.
- TANIZAKI, Džuničiró. *Chvála stínu: Tradice japonské estetiky*. Košice : Knižná dielňa Timotej, rok vydání neuveden. ISBN 80-88849-06-3.
- TURNER, Steve. *Imagine: Vize o křesťanství a umění*. Praha : Návrat domů, 2009. ISBN 978-80-7255-204-7.
- VOLÍN, Jan. *IPA-Based Transcription for Czech Students of English*. Praha : Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0423-X.
- ZSCHECH, Darlene. *Uctievanie za hranicami všednosti*. Bratislava : Slovo života international Bratislava, 2007. ISBN 978-80-89165-15-5.

Prameny

Rozhovory

- Soukromý rozhovor autorky práce se zakladatelem 3C3B a hudebním liturgem Církve bratrské, Tomášem Pavlíčkem ze dne 20. 3. 2013.
- Soukromý rozhovor autorky práce s vedoucím chval na mezinárodní úrovni, Davidem Haddenem z května 2011.
- Soukromý email Jaroslava Holera ohledně webu tyjsiduvod autorce práce ze dne 16. 3. 2013.

Soukromý email Marka Říčana, předsedy liturgické komise Slezské církve evangelické augsburského vyznání, autorce práce ze dne 15. 3. 2013.

Soukromý email Aleše Náhlého, vedoucího chval v Křesťanském společenství Praha, autorce práce ze dne 27. 2. 2013.

Soukromý emailu Pavla Javornického, bývalého předsedy zpěvníkové komise pro nové vydání Křesťanského kancionálu pro české sbory Církve bratrské, autorce práce ze dne 1. 4. 2013.

Soukromý email Petra Chlouby z hudebního vydavatelství Rosa autorce práce ze dne 27. 2. 2013.

Soukromý email Tomáše Coufala, šéfredaktora časopisu Život víry, autorce práce ze dne 21. 2. 2013.

Soukromý rozhovor Karla Řežábka, pastora Křesťanského společenství Plzeň, s autorkou práce ze dne 27. 4. 2013.

Soukromý rozhovor Teda Whanga, vedoucího chval a autora písní, s autorkou práce ze dne 6. 5. 2013.

Soukromý email Jana Kubíka z nakladatelství Advent-Orion ze dne 2. 4. 2013.

Soukromý email Andrey Pešlové, vedoucí skupiny tanečnic s tamburínami, autorce práce ze dne 4. 3. 2013.

Soukromý email Adama Wichterleho o zpěvníku Laudate autorce práce ze dne 14. 3. 2013.

Soukromý email Marty Dittrichové z Křesťanského společenství Praha o situaci protestantských chvalozpěvů po revoluci v roce 1989 autorce práce ze dne 3. 5. 2013.

Soukromý email Mirka Šedivého, vedoucího chval a autora písní, autorce práce ze dne 21. 2. 2013.

Soukromý rozhovor autorky práce s Tomášem Kolmanem z Křesťanské akademie mladých ze dne 7. 5. 2013.

Soukromý rozhovor autorky práce s Vladimírem Zemanem, kazatelem Bratrské jednoty baptistů Vysoké Mýto, autorce práce ze dne 16. 5. 2013.

Soukromý rozhovor autorky práce s Radkem Hanákem, farářem sboru Českobratrské církve evangelické v Odrách, práce ze dne 11. 5. 2013.

Soukromý rozhovor Václavy Froňkové, členkou Římskokatolické církve, s autorkou práce z února 2013.

Soukromý rozhovor umělce Aleše Nováka s autorkou práce ze dne 20. 5. 2013.

Soukromý rozhovor s Jitkou Hrbkovou, tanečnicí s prapory, s autorkou práce ze dne 24. 4. 2013.

Soukromý rozhovor s Danem Drápalem, emeritním seniorem Křesťanských společenství z ledna 2013.

Soukromý email Petra Grulichy, tajemníka rady Církve bratrské, autorce práce ze dne 15. 3. 2013.

Soukromý rozhovor autorky práce s Tomášem Frantikem, který se věnuje statistickému zpracování dat, ze dne 19. 3. 2013.

Soukromý rozhovor Jakuba Dvorského, vedoucího chval ve sboru Českobratrské církve evangelické v Odrách, s autorkou práce ze dne 3. 4. 2013.

Soukromý rozhovor Lubomíra Ondráčka, pastorem sboru Křesťanského společenství Praha, s autorkou ze dne 26. 5. 2013.

Soukromý rozhovor Tomáše Dittricha, tajemníka Křesťanské misijní společnosti, s autorkou práce, ze dne 2. 2. 2013.

Zpěvníky

EKUMENICKÁ SKUPINA PŘI SYNODNÍ RADĚ ČCE. *Svíta: Křesťanské písničky (NEJEN) pro mládež*. 2. vyd. Praha : Kalich, 1999. ISBN 80-7017-325-4.

Evangelický kancionál. Český Těšín : SCEAV, 2005. ISBN 80-903530-2-9.

CHLOUBA, Petr. *Zpíváme si písničku: chválíme Pána s nejmenšími*. Praha : Rosa, 1996.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Kancionál*. Praha : Kalich, 1992.

Oslavujte Boha: žalmy, chválami a zpěvem, jak vám dává Duch.

ROSA. *Celým srdcem V.: současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2006. ISMN M-706518-07-7.

ROSA. *Celým srdcem IV.: současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2005.

ISBN M-706518-01-5.

ROSA. *Celým srdcem V*. Praha : Rosa, 2005. ISMN M-706518-01-5.

ROSA. *Celým srdcem I. - V.: Současné české chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2011. ISMN 979-0-7065-1810-7.

ROSA. *Ty jsi důvod: Současné světové chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2008. ISMN 979-0-706518-09-1.

ROSA. *Ty jsi důvod 2: Současné světové chvalozpěvy*. Praha : Rosa, 2012. ISMN 979-0-706518-11-4.

SYNODNÍ RADA ČCE. *Evangelický zpěvník*. Karlsruhe : Synodní rada ČCE, 1979.

SYNODNÍ RADA ČESKOBATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ.

Evangelický zpěvník - dodatek. Praha : Nakladatelství Kalich, 2004. ISBN 80-7017-997-X.

TRIUMFÁLNÍ CENTRUM VÍRY. *Církev živého Boha: chvály a uctívání*. Místo vydání neuvedeno : Nakladatelství neuvedeno, 2004.

VLADIMÍR VÁCHA. *Evangelizační písně: zpěvník*.

Zpívej a chval. Pardubice : Křesťanská literatura, 1993.

Internetové zdroje

AC VYŠKOV. Zpěvník AC Vyškov. Dostupné z: www.ac.vys.cz/data/zpevník_ac_a4.doc

Advent – Orion: Knihy pro kvalitní život a plné zdraví. *Advent – Orion* [online]. Petr Kubík, 2009 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.adventorion.cz/>

- Aleš Novák / portfolio. [online]. [cit. 2013-05-20]. Dostupné z: <http://alesnovak.blogspot.cz/2013/04/views.html>
- Biblenet.cz: ČESKÁ BIBLICKÁ SPOLEČNOST. KVASNIČKA ML., Daniel. [online]. 2009 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://www.biblenet.cz/>
- The Blue Letter Bible. The Blue Letter Bible [online]. [cit. 2013-05-11]. Dostupné z: <http://www.blueletterbible.org/>
- Bratrská jednota baptistů. *Bratrská jednota baptistů v ČR* [online]. [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.bjb.cz/>
- Christian Artists Network. CHRISTIAN ARTISTS NETWORK. [online]. [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://www.christianartists-network.org/>
- Církev bratrská. *Církev bratrská* [online]. [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://portal.cb.cz/>
- CÍRKEV BRATRSKÁ CHOMUTOV. Zpěvník chval: Církev bratrská Chomutov. Dostupné z: <http://www.chomutov.isachar.cz/files/zpevnik.pdf>
- Církev Bratrská Vysoké Mýto. HÁJEK, Matyáš. [online]. [cit. 2013-01-13]. Dostupné z: <http://www.cbvm.cz/>
- Církev československá husitská. [online]. [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://www.cssh.cz/>
- Církev Křesťanská společenství. *Církev Křesťanská společenství* [online]. JanAltonDesign, 2006 [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.kaes.cz/uvod.htm>
- Církve a náboženské společnosti. In: *Ministerstvo kultury* [online]. Ministerstvo kultury, 2007 [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/default.htm>
- ČESKOBATRSKÁ CÍRKEV EVANGELICKÁ. *E-církev* [online]. Archa [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: <http://www.e-cirkev.cz/>
- Českobratrská církev evangelická ODRY. [online]. 2012 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://cce-odry3.webnode.cz/>
- Databáze křesťanských děl. In: Databáze křesťanských děl [online]. 2013 [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.dkd.cz>
- DOX: Centrum současného umění. [online]. 2FRESH, 2008 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://www.dox.cz/cs/>
- Evangelikální teologický seminář: Vyšší odborná škola teologická a sociální. [online]. [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://www.etspraha.cz/>
- FONETIKA A FONOLOGIE ČEŠTINY PRO CIZINCE; FF UK. Využití suprasegmentálních vlastností na strukturní úrovni slova [elektronicky]. Dostupné z: http://fu.ff.cuni.cz/vyuka/cestina_cizinci/09.pdf
- GINA: Jiřina "Gina" Markovová. MARKOVOVÁ, Jiřina "Gina". [online]. 2013 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://www.jirinamarkovova.cz/>
- chvalozpěvy. Webnode [online]. 2008 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://tyjsiduvod.webnode.cz/>
- IN!: Dívčí svět. [online]. [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://www.in.cz/>

Jesus Track. [online]. 2012 [cit. 2013-02-18]. Dostupné z: <http://bandzone.cz/jesustrack>

Jiný rytmus. JINÝ RYTMUS. [online]. 2010 [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://www.jinyrytmus.com/>

Kancionál Církve Bratrské. [online]. 2004 [cit. 2013-03-02]. Dostupné z: <http://www.wichterle.cz/adam/laudate/kancional.php>

Karaoketexy.cz. [online]. 2012 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.karaoketexy.cz/>

Katolická teologická fakulta: Univerzita Karlova v Praze. [online]. [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://www.ktf.cuni.cz/>

Kázání a úvahy: Jaroslava Voříška, evangelického faráře v. v. VOŘÍŠEK, Jaroslav. [online]. 2002 [cit. 2013-02-10]. Dostupné z: <http://javor.cechove.cz/>

KMS: Křesťanská misijní společnost. [online]. 2006 [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://www.kmspraha.cz/>

Křesťan a hudba. [online]. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.hudba.signalny.cz/>

Křesťanské chvály: Písňe ze zpěvníků Ty jsi důvod I a II - současné světové chvalozpěvy. [online]. 2008 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://tyjsiduvod.webnode.cz/>

Křesťanské společenství Praha. *Křesťanské společenství Praha* [online]. Ephraim.com [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://kspraha.cz/>

Křesťanství a hudba. [online]. 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://krestanstviahudba.blog.cz/>

LYRICSMODE. [online]. 2013 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.lyricsmode.com/>

Michael W. Smith. W. SMITH, Michael. [online]. [cit. 2013-05-05]. Dostupné z: <http://www.michaelwsmith.com/>

Milost: Církev víry. CÍRKEV VÍRY MILOST. [online]. [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://www.milost.cz/>

MIŠKOVSKÝ, Tomáš. OBOROH: oficiální stránky kapely. [online]. [cit. 2013-05-23]. Dostupné z: <http://www.oboroh.cz/>

Matt Redman. REDMAN, Matt. [online]. 2013 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.mattredman.com/>

Nakladatelství KALICH. ARCHA. [online]. [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <http://www.ekalich.cz/>

Od všeho něco ;-): texty písní, články, postřehy... co mně padlo pod ruku :). ČÍŽOVÁ, Petra. [online]. [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <https://artep1605.signalny.cz/>

Oficiální stránky Církve adventistů sedmého dne v České republice. [online]. 2006 [cit. 2013-05-02]. Dostupné z: <http://www.casd.cz/>

OCHMAN, Vladimír. Kapela Donebevolající. [online]. [cit. 2013-03-22]. Dostupné z: <http://www.donebevolajici.com/kapela.html>

Opensong: snadné a efektivní promítání. JENÍČEK, Tomáš. [online]. 2010 [cit. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.opensong.cz/>

PAVLÍČEK, Tomáš. 3C3B: Iniciativa podporující služebníky ve chvalách a křesťanském umění. PAVLÍČEK, Tomáš. [online]. [cit. 2013-01-26]. Dostupné z: <http://www.cb.cz/3c3b/index.php>

PechaKucha Night: Prague. [online]. 2007 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://www.pechakucha.cz/>

Překládáme chvály.cz: Spolu k jeho slávě. [Http://www.prekladamechvaly.cz/](http://www.prekladamechvaly.cz/) [online]. [cit. 2013-04-14]. Dostupné z: <http://www.prekladamechvaly.cz/o-prekladani-pisni/o-prekladani-chval>

Salvátor: Akademická farnost Praha. [online]. [cit. 2013-05-20]. Dostupné z: <http://salvator.farnost.cz/index/patrik-habl-postni-obrazy-pro-nejsv-salvatora>

Samuel. [online]. 2013 [cit. 2013-05-25]. Dostupné z: <http://www.samuelcz.com/>

Sbor Krnov: Církev adventistů sedmého dne. [online]. 2006 [cit. 2013-04-28]. Dostupné z: <http://krnov.casd.cz/>

Schola sv. Prokopa: Schola farnosti sv. Prokopa ve Žďáru nad Sázavou. [online]. [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://scholazdar.signalny.cz/>

Služba triumfální víry. SLUŽBA TRIUMFÁLNÍ VÍRY. [online]. 2007 [cit. 2013-05-10]. Dostupné z: <http://www.sluzbatriumfalniviry.cz/store/>

Společenství Církve adventistů sedmého dne - Praha Smíchov. [online]. 2009 [cit. 2013-02-08]. Dostupné z: <http://www.casdsmichov.cz/>

Státní registraci získala Církev víry, uctívači piva žádost stáhli. In: *IDNES.cz/Zprávy* [online]. 1999 [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/statni-registraci-ziskala-cirkev-viry-dhb-/domaci.aspx?c=A120716_185308_domaci_jj

Taneční skupina Paprsek. [online]. 2013 [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://www.talentarium.cz/paprsek/cz/>

Trained and Skilled. [online]. 2008 [cit. 2012-10-04]. Dostupné z: <http://www.trainedandskilled.com/>

TWR-CZ a Rádio 7. TRANS WORLD RADIO. [online]. 2013 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.twr.cz/>

YouTube.cz. YOUTUBE, LLC. [online]. 2013 [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/>

www.gimel.cz: křesťanská produkce. GIMEL. [online]. 2006 [cit. 2013-04-02]. Dostupné z: www.gimel.cz

Worship.cz. MIREK ŠEDIVÝ. [online]. [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://www.worship.cz/index.php>

ZIKA, Petr. Petr Zika: blog o uctívání [online]. 2011 [cit. 2013-04-29].

Zpěvník chval: Církev bratrská Chomutov. [online]. [cit. 2013-04-29]. Dostupné z: <http://www.chomutov.isachar.cz/files/zpevník.pdf>

[:PREJ:]: Oderská chválicí skupinka. [online]. [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://skupina-prej.webnode.cz/>

3C3B: Křesťanská iniciativa podporující služebníky ve chvalách a křesťanském umění. 3C3B [online]. [cit. 2012-11-10]. Dostupné z: <http://www.cb.cz/3c3b/>

Ostatní prameny

Bible

Kázání Jaga Wynnea na téma *True Romance* ve sboru Holy Trinity Brompton dne 6. 5. 2012.

Písemné materiály k semináři *Přehled Starého zákona* Daniela Hurty a Vladimíra Zemana pořádanému Křesťanskou akademií mladých v Písku v roce 2007.

Písemné poznámky ze semináře *Budování vztahu s Bohem* Andrey Pitcher pořádaného Křesťanskou akademií mladých v Malenovicích v únoru 2009.

Písemné poznámky ze semináře *Před jeho trůn* skupiny Vinesong pořádaného Křesťanskou misijní společností v prosinci 2012.

POLÍVKOVÁ, Milada. *Užití moderní duchovní hudby v liturgii katolické církve v českých zemích*. České Budějovice. 2007. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Ing. Zdeněk Demel.

TESÁRKOVÁ, Marie. *Duchovní hudba v Apoštolské církvi v kontextu dnešní doby*. Praha, 2010. Bakalářská práce. UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE, Pedagogická fakulta, Katedra hudební výchovy. Vedoucí práce PhDr. Leona Saláková, Ph.D.

Word In Life Bible. Nashville : Thomas Nelson Publishers, 1998. ISBN 0-7852-0423-7.

Zvukové nosiče

AGAPÉ. *Jsem ti blízko*. [zvukový záznam na MC]. Vydavatelství, místo a rok vydání se nepodařilo zjistit.

AGAPÉ. *Křídla holubice*. [zvukový záznam na MC]. Vydavatelství a místo vydání se nepodařilo zjistit, 1988.

FILIA. *Ještě se svítí – Písně pro přiblížení III*. [zvukový záznam na CD]. Plzeň : ELTA, 2005.

FILIA. *Nkosi, Nkosi... – Písně pro přiblížení IV*. [zvukový záznam na CD]. Plzeň : ELTA, 2006.

FILIA. *Ten večer – Písně pro přiblížení*. [zvukový záznam na CD]. Brno : TWR-CZ, 2002.

FILIA. *Tiché přicházení – Písně pro přiblížení II*. [zvukový záznam na CD]. Brno : TWR-CZ, 2003.

GINA. *Dál zůstávám*. [zvukový záznam na CD]. Martin : Vydavatelství se nepodařilo zjistit, 2006.

JINÝ RYTMUS. *Cítím tvou lásku* [zvukový záznam na CD]. Znojmo : Jiný rytmus, 2002.

JIŘKA MARKOVÁ A KOROUHEV. *Bože, posíláš déšť*. [zvukový záznam na CD]. Praha : KMS, 1999.

JIŘKA MARKOVÁ A LIFE. *Asi nám chybí víra*. [zvukový záznam na CD].
Praha : F nadace, 1997.

PROSKAIROS BAND. *Slávou naplň chrám*. [zvukový záznam na CD]. Praha : KMS,
1999.

SCHOLA STUDENTŮ OLOMOUCKÝCH FAKULT. *Strípky*. [zvukový záznam na MC].
Ostrava : TELEPACE, 1996.

VINESONG. *Ať tvá živá voda* [zvukový záznam na CD]. Praha : KMS, 2000.

VINESONG. *Něco nového* [zvukový záznam na CD]. Vinesong, 2013.

WORSHIP.CZ. *Worship.cz: Hudební slavnost napříč církvemi 2009* [zvukový záznam na
CD]. Praha : KMS, 2009.

Slovníky

DOUGLAS J.D (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha : Návrat domů, 1996.
ISBN 80-85495-65-1.

NOVOTNÝ A. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1956.

Příloha č. 1

Dotazník Současná liturgická hudba

1. Pohlaví

- muž
- žena

2. Bydliště:

3. Jsem členem v

- ŘKC
- ČCE
- BJB
- CB
- JB
- AC
- KS
- SCEAV
- ECM
- Jinde:

4. Je mi ... let

- pod 15
- 15 - 20
- 21 - 30
- 31 - 40
- 41 - 50
- 51 - 60
- 61 - 70
- nad 70

5. V církvi působím jako (více možných odpovědí)

- vedoucí (duchovní, starší,...)
- vedoucí hudební části bohoslužeb (chval)
- člen chválicí skupinky
- jakkoliv jinak

6. (Otázka pouze pro vedoucí a vedoucí hudební části bohoslužeb) Na spolupráci duchovního a vedoucího chval je pro mě nesmírně důležité/á (více možných odpovědí)

- komunikace během bohoslužeb
- komunikace před bohoslužbami
- společná touha zprostředkovat účastníkům bohoslužeb setkání s Bohem
- vzájemná důvěra a respekt
- poslušnost vedoucího chval duchovnímu
- společný čas strávený na modlitbách
- že vím, že se za mě ten druhý modlí při svém osobním ztišení

7. Myslím, na našich bohoslužbách mají písň (chvály)

- přiměřený prostor
- příliš velký prostor
- příliš malý prostor

8. Zpěv se na našich bohoslužbách doprovází na (více možných odpovědí)

- varhany / harmonium
- klavír / klávesy
- akustickou kytaru
- elektrickou kytaru
- housle
- bicí soupravu
- buben / bubínek
- flétnu
- jiné nástroje:

9. Zpěv (chvály) se u nás doprovází následujícími nehudebními způsoby

	vždycky	většinou	někdy	zřídka	nikdy
tancem					
výtvarně					
literárně					
dramaticky					
jinak					

10. Uved'te, prosím, svou spokojenost s následujícími aspekty písní (chval) na vašich bohoslužbách

	vždycky spokojen/a	zpravidla spokojen/a	je mi to jedno	většinou nespokojen/a	vždycky nespokojen/a	jak kdy
doba věnovaná chvalám						
výběr hudebních nástrojů						
texty písní						
kvalita hudebního zpracování písní						
komunikace muzikantů se shromážděním						
vystupování muzikantů						
role chval v rámci bohoslužby						

11. U textu písní je pro mě důležité, aby

	velice důležité	středně důležité	je mi to jedno
vyjadřovaly mé pocity			
byly převzaty z Bible			
popisovaly konkrétní věci, které Bůh udělal (dělá)			
byly srozumitelné i pro nevěřící návštěvníky bohoslužeb			
se soustředily víc na Boha než na lidi			

12. Byl/a bych moc rád/a, kdyby na našich bohoslužbách v čase chval

	velice rád/a	docela rád/a	je mi to jedno	spíš nerad/a	vyloženě nerad/a	nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a
zaznělo co nejvíc písní						
byl prostor na osobní ztišení						
Bůh dával svoje dary (proroctví, uzdravení a další)						
mohl každý bez omezení vyjadřovat, co cítí						
byl prostor se společně modlit						
nebyl žádný pevný program						
lidé v klidu seděli a nechovali se příliš emotivně						
co nejčastěji zazněla nová píseň						
lidé k Boží chvále tancovali						
měli lidé možnost chválit Boha různými kreativními způsoby (výtvarné, literární, pohybové,...)						

13. Je pro mě velmi důležité, aby

	ano	ne
na bohoslužbách nebyla hudba příliš hlasitá		
se zpívaly písně, které znám		
se zpívalo z kancionálů		
byla slova písní na powerpointové prezentaci		
byla hudba na bohoslužbách kvalitní		
byla ve chválicí skupince zastoupena mladá generace		
se zpívaly "mocné" písně přeložené z angličtiny		
muzikanti při vedení chval se shromážděním komunikovali		
muzikanti při vedení chval reagovali na náladu ve shromáždění		
v čase písní chválil Boha i kazatel (pastor, farář,...)		

14. Pokud je něco dalšího, co byste chtěli o hudbě (chvalách) na vašich bohoslužbách sdělit, napište to, prosím, sem.

Příloha č. 2

CD

Seznam stop:

1. Buď silou mou (autor: Vítězslav Šlahař)
2. Buď touhou mého srdce (autor: Petr Zika)
3. Tanec vzkříšení 2012

Stopy 1 a 2 jsou záznam písní, které zazněly na slavnosti chval worship.cz 2009. Se svolením vydavatele a organizátorů jsou převzaty z živé nahrávky z akce.

Stopa 3 je záznam tance z Palackého náměstí v Praze, kde byl v roce 2012 uveden na Velikonoční neděli na oslavu Ježíšova vzkříšení. Provedení v Praze v roce 2012 navázalo na maďarskou iniciativu UpToFaith Global Dance 2011, v jejímž rámci skupina maďarských křesťanů rozšířila po světě video s choreografií na „Resurrection Dance“ (tanec vzkříšení), kterou skupiny věřících amatérských tanečnicků nastudovaly a po celém světě tancovaly na Velikonoční neděli 2011, aby vyjádřili Bohu chválu. Tance se tehdy zúčastnilo několik tisíc křesťanů všech generací na minimálně čtyřiceti různých místech světa od Aljašky po Čínu.